

PERVERSULE TERORISTULE ROCKERE JIDANE HIPSTERULE BABO
 PĂGÂNULE BABO ORFANULE JIDANE LESBIANO ANORMALULE INTERLOPULE
 AMĂRĂTULE ȚIGANCO CERȘETOAREO BĂSISTULE AMĂRĂTULE PERCIUNATULE
 ȚIGANCO PĂGÂNULE REFUGIATULE DROGATO ROCKERE HOMOSEXUALULE
 PĂGÂNULE JIDANE POPONARULE BOSCHETARULE REFUGIATULE
 CERȘETOAREO BĂSISTULE AMĂRĂTULE ORFANULE ROCKERE ATEULE CIOARO GRASO
 ATEULE PĂGÂNULE BOZGORE ȚIGANE ISLAMISTULE
 DROGATO JIDANE MOȘULE GRASO CIOARO MOLDOVENE
 BOZGORE ȚIGANCO JIDANE NEGRULE HANDICAPATULE
 BABO LESBIANO ATEULE LESBIANO SATANISTULE SIDOSULE CURVO
 PĂGÂNULE TERORISTULE ORFANULE ROCKERE ATEULE CIOARO GRASO
 ȚIGANCO
 ROCKERE PĂGÂNULE
 BABO TERORISTULE
 ATEULE CERȘETOAREO
 ORFANULE PERVERSULE
 JIDANE LESBIANO
 AMĂRĂTULE POPONARULE
 ȚIGANCO BABO BĂSISTULE
 ATEULE BOSCHETARULE
 BABO DELICVENTULE
 ROCKERE DROGATO
 REFUGIATULE
 BOZGORE

RAPORT ANUAL

CU PRIVIRE LA DISCURSUL

INSTIGATOR LA URĂ DIN ROMÂNIA

2015 – 2016

Sponsor principal

Susținut de

Parteneri media

ActiveWatch Agenția de Monitorizare a Presei este o organizație de drepturile omului care militează pentru comunicarea liberă în interes public. Programul Antidiscriminare este unul dintre cele patru ale ActiveWatch (Antidiscriminare, FreeEx, Bună Guvernare și Educație și Cercetare Media). Pentru că nu ne simțim confortabil într-o societate divizată de sentimente rasiste și acțiuni discriminatorii: măsurăm periodic gradul de toleranță în discursul mass-media cu privire la grupurile minoritare și vulnerabile; informăm continuu publicul larg cu privire la importanța diversității într-o societate sănătoasă civic; sprijinim direct și înlesnim accesul la o viață rezonabilă pentru persoanele care provin din grupuri minoritare sau vulnerabile; reprezentăm interesele grupurilor minoritare și vulnerabile din România în fața autorităților publice naționale și a decidenților politici.

Autori: Radu Răileanu, Ionuț Codreanu, Răzvan Martin, Adrian Szelmenczi

Editori: Ionuț Codreanu, Liana Ganea, Mircea Toma

Au susținut efortul de cercetare: Ioana Guță, Marian Mandache

Mulțumiri speciale Fundației Centrul Romilor pentru Intervenție Socială și Studii - Romani CRIS

Tehnoredactare și design: Dan Ichimescu

Mulțumim persoanelor care ne-au sprijinit financiar (Adina Tatar, Silviu Burca, Cătălin Albu, Ștefana Ignea, Crisitna Popa), precum și companiei QuickMobile.

Mulțumiri deosebite sponsorilor Cramele Rotenberg și McDonald's.

Acest raport nu ar fi putut exista fără sprijinul sponsorului principal, Dedeman!

CC BY 3.0

ActiveWatch

Calea Plevnei nr. 98, bl. 10C, sector 1, București, Romania

+4021 313 40 47 021 637 37 67

office@activewatch.ro

www.activewatch.ro blog.activewatch.ro www.facebook.com/ActiveWatch

Cuprins

Rezumat / 7

Metodologie / 7

Manifestări ale intoleranței în spațiul public, 2015-2016 / 7

Manifestări ale discursului instigator la ură în spațiul public / 11

Discursuri instigatoare la ură din spațiul public / 11

„Afară cu ungurii din țară”, întâlnit din nou la competițiile sportive / 11

Consilier local Mahmudia: „Cel mai bun țigan este cel mort” / 11

Comunitatea maghiară, comparată de presa locală cu teroriștii islamici / 12

Radu Banciu, instigare la ură împotriva maghiarilor / 12

Jucătoarea de culoare Allison Pineau, numită maimuță de galeria echipei de handbal împotriva căreia juca / 12

Vandalizarea cortului Centrului Cultural al Romilor instalat pentru serbarea Zilei Internaționale a Romilor / 13

Olivia Steer, portretizare a comunității LGBTIQ ca amenințare la adresa siguranței naționale / 13

Rasism împotriva persoanelor de culoare, la Radio Zu / 13

Intoleranță față de comunitatea LGBTIQ la Realitatea TV / 14

Gigi Becali asociază persoanele LGBTIQ satanismului / 15

Afirmații antimaghiare la Realitatea TV / 15

Manifestări publice de intoleranță / 15

Tricolorul românesc, înlocuit cu drapelul Ținutului Secuiesc / 16

Cazul Beke István / 16

Marșul normalității / 16

Advocacy pentru modificarea definiției familiei în Constituție / 17

Protest în Baia Mare împotriva amplasării de locuințe pentru romi / 17

Marșul memorial Avram Iancu / 17

Carte negaționistă, lansată la o cunoscută librărie din București / 17

Proteste împotriva refugiaților în județul Constanța / 18

Protest împotriva construirii moscheii la București și a cotelor de refugiați / 18

Manifestări publice pentru diversitate / 19

Spectacolul de teatru MaRó / 19

Festivalul de teatru Caleido / 19

Miting al Consiliului Național Secuiesc la Gheorghieni / 19

Marșul Diversității / 19

Expoziția „Normalitate, ce cuvânt brutal!” / 20

Festivaluri multiculturale / 20

Cluj: Folosirea simbolică a tricolorului românesc de Ziua Maghiarilor de Pretutindeni / 20

Protest împotriva lui Rareș Buglea, la Alba Iulia / 20

Prima ediție a festivalului internațional „Romani Poesia” / 21

Fericirii Film Festival / 21

Spectacolul de teatru „Povestiri din curtea școlii” / 21

Cel mai titrat luptător român, mândru că aparține etniei rome / 21

Anticorpi la intoleranță în rândul liceenilor prin film documentar / 21

160 de ani de la dezrobirea romilor, sărbătoriți la Muzeul Național de Artă a României / 21

Ziua europeană de comemorare a Holocaustului romilor / 22

Piața Elie Wiesel și imobil dat spre folosință pentru Muzeul Holocaustului și Istoriei Evreilor / 22

Spectacolul „Ali: frica mănâncă sufletul” / 22

Mini-festival de film pe tema autismului / 22

Film documentar despre persoanele fără adăpost / 22

Ziua internațională de comemorare a victimelor Holocaustului / 23

Analiza hotărârilor emise de Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării / 24

Analiza deciziilor de sancționare emise de Consiliul Național al Audiovizualului / 31

Analiza activității parchetelor și instanțelor / 33

Activitatea parchetelor / 33

Activitatea instanțelor naționale / 36

T. F. versus Ministerul Public (proces penal) / 36

Institutul Național pentru Studierea Holocaustului din România „Elie Wiesel” vs. Consiliul Local al Municipiului Beiuș (proces civil) / 36

Institutul Național pentru Studierea Holocaustului din România „Elie Wiesel” vs. Consiliul Local al Municipiului Târgoviște (proces civil) / 36

Autoreglementarea la nivelul partidelor politice / 38

Partidul Social Democrat / 38

Partidul Național Liberal / 39

Uniunea Salvați România / 40

Alianța Liberalilor și Democraților / 41

Partidul Mișcarea Populară / 42

Uniunea Democrată a Maghiarilor din România / 43

Autoreglementări la nivel de organizații media / 44

Clubul Român de Presă / 44

Convenția Organizațiilor de Media / 45

Asociația Română de Comunicații Audiovizuale / 45

Alte documente de auto-reglementare inițiate de organizații sau proiecte din afara industriei/breslei mass-media. / 46

Autoreglementarea în industria publicității / 50

Autoreglementări la nivel de redacții / 51

Știrile Pro TV / 51

Realitatea.net / 51

Adevărul.ro / 51

Ziare.com / 52

Știripesurse.ro / 52

Antena3.ro / 52

Hotnews.ro / 52

Evz.ro / 53

Romaniatv.net / 53

Digi24.ro / 53

Autoreglementări la nivelul federațiilor sportive / 55

Federația Română de Fotbal (FRF) / 55

Federația Română de Handbal / 58

Federația Română de Hochei pe Gheață (FRHG) / 60

Legislația națională / 61

Constituția României / 61

Ordonanța 137/2000, privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare / 62

Noul Cod Penal / 63

OUG nr. 31 / 2002 privind interzicerea organizațiilor și simbolurilor cu caracter fascist, rasist sau xenofob și a promovării cultului persoanelor vinovate de săvârșirea unor infracțiuni contra păcii și omenirii. / 64

Alte prevederi legislative legate de discursul instigator la ură / 66

Propuneri legislative cu impact asupra combaterii discursului instigator la ură / 68

Propuneri legislative care reprezintă o expresie a intoleranței / 69

Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului legată de discursul instigator la ură / 71

Handyside împotriva Marii Britanii / 71

Otto-Preminger-Institut contra Austriei / 71

Wingrove contra Marii Britanii / 72

Féret contra Belgiei / 72

Vejdeland și alții contra Suediei / 73

Norwood contra Marii Britanii / 73

Gündüz contra Turciei / 73

Garaudy contra Franței / 74

Delfi As contra Estoniei / 74

Pihl contra Suediei / 75

Aksu contra Turciei / 75

REZUMAT

METODOLOGIE

Raportul anual cu privire la discursul instigator la ură în România, 2015 - 2016, și-a propus să treacă în revistă principalele tendințe în materie de *hate speech* și de combatere a acestuia din perioada octombrie 2015 - decembrie 2016. Cercetarea s-a orientat asupra următoarelor domenii:

- manifestări ale intoleranței în spațiul public;
- manifestări publice de susținere a diversității;
- activitatea principalelor instituțiilor cu competențe în sancționarea discursului instigator la ură;
- autoreglementări existente la nivelul redacțiilor, organizațiilor de media, partidelor politice și federații sportive;
- legislație și propuneri legislative.

Cercetarea este în principal calitativă, realizată prin *desk research*, prin urmare rezultatele ei nu pot fi considerate ca fiind relevante din punct de vedere statistic. Ne-am propus să recoltăm și să ilustrăm principalele tipuri de probleme care și-au făcut cel mai puternic prezența în spațiul public. De asemenea, conceptul de discurs instigator la ură (DIU) cu care am operat nu s-a rezumat strict la acele forme de discurs care pot genera sancțiuni; mai degrabă, am inclus în această categorie orice discurs care reprezintă sau încurajează neacceptarea grupurilor sociale în situație de risc. Prin grupuri sociale în situație de risc ne referim la acele grupuri care reprezintă minorități (naționale, sexuale, religioase etc.), se află într-o situație economică dezavantajată sau sunt victime tradiționale ale discriminării. Din aceste motive, cercetarea nu a inclus discursuri instigatoare la ură împotriva creștinilor ortodocși sau politicienilor, ca să dăm numai două exemple.

MANIFESTĂRI ALE INTOLERANȚEI ÎN SPAȚIUL PUBLIC, 2015-2016

- Ca urmare a practicii constante a mass-media de asociere a refugiaților cu acte de terorism, aceștia au intrat pe lista țintelor tradiționale ale discursului urii.
- Maghiarii continuă să fie reduși, în bloc, la arhetipul revizionistului extremist.
- Romii rămân o țintă favorită a DIU, alături de persoanele LGBTIQ, iar violența mesajelor împotriva lor s-a accentuat.
- DIU de factură violentă tinde să se găsească cu preponderență la nivelul presei locale și al politicienilor locali decât ale celor de la nivel central/național.
- De regulă, manifestările organizate de exprimare a intoleranței/urii (meeting-uri, proteste, lansări de carte etc.) tind să atragă un număr mic de persoane. Excepție face campania

Coaliției pentru Familie de modificare a definiției din Constituție a căsătoriei în sensul limitării ei la uniuni heterosexuale, care a reușit să implice peste trei milioane de cetățeni.

- Există în continuare manifestări extreme ale antisemitismului care au loc în spații publice de notorietate.

Manifestări în spațiul public care încurajează diversitatea, 2015-2016

- Manifestațiile publice care încurajează diversitatea par să atragă numere din ce în ce mai mari de persoane.
- Principalul vehicul prin care este încurajată, în spațiul public, diversitatea rămâne cultura.
- Pe perioada de referință a raportului, un număr crescut de înalți demnitari și-au asociat imaginea cu diferite acțiuni de încurajare a diversității.
- Manifestările de amploare care încurajează diversitatea rămân dependente de finanțare externă, în principal de cea a Granturilor SEE. Așa-numitele „Fonduri Norvegiene” au jucat un rol esențial în combaterea stereotipurilor negative și promovarea multiculturalismului. În cazul stopării finanțării evenimentelor de acest tip, spațiul public din România va fi privat de un vector important al promovării valorilor europene.

Activitatea Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării, 2015-2016

- Dintre toate instituțiile românești cu abilități în sancționarea discursului instigator la ură, CNCD a soluționat cele mai multe plângeri.
- Activitatea de sancționare derulată de CNCD este pusă, însă, sub semnul practicilor neunitare – de exemplu instituția tinde să fie mai timidă în sancționarea politicienilor, este mai precaută când în cauză sunt implicate persoane susceptibile de a recurge la instrumente juridice pentru a se apăra de deciziile CNCD etc.
- Unele instrumente care ar putea funcționa în sensul descurajării discursului instigator la ură sunt subutilizate – de exemplu, publicarea rezumatului deciziilor CNCD nu este impusă decât jurnaliștilor.
- Anumite prevederi din legislația națională și unele proceduri interne de soluționare a petițiilor împiedică funcționarea optimă a instituției – de exemplu, modul de definire a calității procesuale reduce accesul unor categorii de reclamânți cetățeni sau organizații la activitatea CNCD; de asemenea, definirea “jurisdicției” CNCD nu acoperă spațiul penitenciar etc.

Numărul mare de plângeri care sfârșesc prin a nu fi soluționate pe fond arată că există loc de îmbunătățire atât a gradului de informare a publicului cu privire la situațiile care pot să facă obiectul unei sesizări a Consiliului, cât și a modului în care CNCD comunică cu petenții etc.

Activitatea Consiliului Național al Audiovizualului 2015-2016

- CNA a aplicat, în intervalul acoperit de raport, un număr mic de sancțiuni, însă valoarea cumulată a acestora a fost de aproape trei ori mai mare decât valoarea cumulată a sancțiunilor aplicate de CNCD.
- CNA pare că întâmpină dificultăți în a identifica și încadra juridic discursul instigator la ură: Consiliul a dovedit confuzie atunci când i s-a solicitat precizarea sancțiunilor aplicate pentru cazuri de DIU și, mai mult, în aproape o jumătate din cazurile sancționate, discursurile instigatoare la ură nu au fost recunoscute ca atare ci au fost încadrate ca alte tipuri de abateri de la reglementările audiovizualului.
- Din sfera bunelor practici, CNA aplică amenzi mai mari în situațiile în care reclamatul recidivează.

Activitatea parchetelor și instanțelor 2015-2016

- Datele oferite de Ministerul Public arată că, la nivelul parchetelor, lipsa de fermitate în ceea ce privește soluționarea cauzelor încadrate la articolul 369 Cod Penal și OUG 31/2002 se păstrează.
- Evoluția numărului de cauze încadrate la art 369 CP trimise în judecată: 2014 - 0 cauze; 2015 - 0 cauze; 2016 - 1 cauză.
- Evoluția numărului de cauze încadrate la OUG 31/2002 trimise în judecată: 2014 - 0 cauze; 2015 - 5 cauze; 2016 - 0 cauze.
- Instanțele de judecată au finalizat soluționarea unui singur caz de materie penală pe durata perioadei de referință a raportului și a două cazuri încadrate la OUG 31/2002.
- Practicile instanțelor demontează temerile că modificările aduse OUG 31/2002 ar putea fi folosite pentru a înlătura recunoașterea contribuțiilor culturale aduse de personalitățile intelectualității române asociate cu Mișcarea Legionară.

Autoreglementarea la nivelurile partidelor politice, redacțiilor, organizațiilor de media și federațiilor sportive 2015-2016

- Autoreglementarea la nivelurile partidelor politice și organizațiilor de media pare să existe mai mult pe hârtie. Excepție fac două asociații ale jurnaliștilor din Transilvania, care au aderat la două coduri deontologice diferite.
- Deși este, alături de UDMR, unul dintre cele două partide politice care nu au menționate în statut prevederi explicite pentru combaterea DIU, Uniunea Salvați România este singurul partid care, în urma solicitărilor noastre, ne-a adus la cunoștință cazuri de *hate speech* discutate în forurile care aplică prevederile de autoreglementare internă.
- Cu câteva excepții, editorii tind să evite asumarea responsabilităților privind calitatea interacțiunii dintre cititori/utilizatori și par să publice secțiunile obligatorii de *Termeni și condiții* doar pentru preveni eventuale litigii care vin din zona comercială.
- Este necesară o îmbunătățire a modului în care federațiile sportive se raportează la

discursurile instigatoare la ură care au loc în timpul competițiilor sportive.

- Este necesară o mai eficientă valorificare a sportului ca vector de promovarea a diversității.

Legislație și propuneri legislative 2015-2016

- Legislația existentă în materie de combatere a discursului instigator la ură este acoperitoare și nu este excesivă.
- Pe durata perioadei de referință a acestui raport, au existat mai multe proiecte de modificare a legislației în sensul anulării sau restrângerii capacității acesteia de a combate DIU care, până la data redactării raportului, nu au produs efecte .
- A existat un număr relativ mare de propuneri legislative motivate, îndeobște, de sentimente de intoleranță; singura dintre acestea care s-a încheiat cu un succes pentru inițiatori este cea de organizarea a unui referendum pentru modificarea definiției familiei în Constituție.
- Majoritatea inițiatorilor proiectelor legislative care reprezintă expresii ale intoleranței sau care vizau sau ar fi avut ca urmare îngreunarea sancționării DIU nu mai fac parte din Parlamentul României după alegerile din toamnă, astfel încât ne așteptăm ca numărul unor asemenea proiecte legislative să scadă.

MANIFESTĂRI ALE DISCURSULUI INSTIGATOR LA URĂ ÎN SPAȚIUL PUBLIC

Acest capitol al raportului este dedicat trecerii în revistă a principalelor manifestări de *hate speech* din spațiul public. În prima parte a capitolului sunt menționate principalele derapaje cu caracter de *hate speech* ale media sau ale unor persoane publice care au avut loc pe perioada de referință a raportului, precum și câteva cazuri interesante venite din presă sau de la galeriile de fotbal. A doua parte a secțiunii oferă o imagine de ansamblu asupra evenimentelor publice de ură (marșurile organizației Noua Dreaptă care au în vizor grupuri vulnerabile la *hate speech* precum comunitatea LGBT sau refugiații) sau diferitelor produse culturale (spre exemplu, cartea „Holocaustul - Gogorița diabolică - Extorcarea de bani de holocaust”).

DISCURSURI INSTIGATOARE LA URĂ DIN SPAȚIUL PUBLIC

În spațiul public românesc, ura este distribuită democratic. Ca atare, autorii nu au pretenția să fi prezentat toate manifestările discursului instigator la ură din această perioadă. Cazurile prezentate au fost alese fie datorită calității de persoană publică a autorilor *hate speech*-ului, fie din cauza gravității situației sau limbajului folosit, fie pentru a exemplifica o stare de fapt din societatea românească, căreia prea puțină lume pare să-i mai dea importanța cuvenită.

„Afară cu ungerii din țară”, întâlnit din nou la competițiile sportive

La meciul de baschet dintre CSM Târgoviște și SEPSI-SIC Sfântul Gheorghe, desfășurată la Târgoviște, suporterii gazdelor au strigat „Afară, afară, cu ungerii din țară”, o scandare deja împământenită la meciurile la care participă echipe considerate ca fiind simpatizate mai ales de maghiari. Dacă luăm în calcul faptul că scandarea a fost folosită ca urmare a gesturilor obscene și scandărilor insultătoare ale galeriei echipei SEPSI-SIC, scandarea pare să fie folosită mai degrabă ca o formă de insultă între suporterii. Cu toate acestea, utilizarea unui astfel de limbaj poate fi interpretată ca generând o atmosferă ostilă și degradantă față de comunitatea maghiară în întregime ei, faptă reținută, de altfel, și de CNCD, care a sancționat cu avertisment clubul gazdă.

Consilier local Mahmudia: „Cel mai bun țigan este cel mort”

Ion Luchian, la acea dată consilier local în comuna Mahmudia, a publicat pe profilul său de Facebook următorul mesaj: „Și eu sunt un porc rasist. Pentru mine, cel mai bun țigan este cel mort! Pentru că tot iubiți țiganii, vă urez să vă facă tot ce știu ei mai bine: să vă spargă casa, să vă violeze soția și fata, să vă fure cardul, să vă scuipe și să vă bată când nu le cedați locul de parcare, să vă fure și să vă demonteze mașina, să vă învecinați cu ei și să vă pună zilnic manele la volum maxim, să vă buzunărească copilul la școală, să ocupe locul în facultate al copilului dvs, doar pentru că au certificat de țigan! Dacă am uitat ceva, vă urez să vă bucurați de toate celelalte gesturi frumoase de care sunt în stare țiganii!”. Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării, sesizat în legătură cu postarea, deși a avut la cunoștință calitatea de consilier local al emițătorului mesajului, s-a blocat

într-o chichiță de procedură și, din cauză că nu a fost menționată adresa consilierului sau a primăriei comunei Mahmudia, a clasat sesizarea.

Comunitatea maghiară, comparată de presa locală cu teroriștii islamici

În ultima lună a anului 2015, ziarul online Napoca News publica articolul cu titlul „Politicienii și autoritățile române au transformat Târgu Secuiesc într-un Molenbeek al teroriștilor secui”. Articolul, pornit de la cazul Beke István, susținea că Târgu Secuiesc este o zonă asupra căreia autoritățile statului au pierdut controlul. Membrii comunității maghiare din localitate erau reduși cu toții la statutul de teroriști sau extremiști: „Schizofrenia și demența radicală din Târgu Secuiesc este întâlnită poate doar la Statul Islamic, în Siria și Irak”. Publicația a fost sancționată de CNCD cu 3000 de lei, una dintre cele mai mari amenzi primite de jurnaliști pe perioada de referință a raportului.

Radu Banciu, instigare la ură împotriva maghiarilor

În contextul cazului Beke István, Radu Banciu a făcut o serie de afirmații discriminatorii pentru comunitatea maghiară în timpul a patru ediții ale emisiunii sale difuzată la B1TV. Printre altele, realizatorul a afirmat despre toți maghiarii că sunt extremiști și că urăsc latinii, iar presupusa tentativă de atac terorist ar fi fost inspirată de atacurile teroriste comise de musulmani în Franța. Redăm două dintre afirmațiile lui Radu Banciu: „Maghiarul este extremist în totalitatea lui, nu poate să spună vreun maghiar că n-are în sânge chestia asta. Dacă i se activează gena, este extremist. Maghiarul este extremist.”; „[...] îi detestă pe francezi, evident, fiind o națiune latină, ungurii detestă tot ce-i latin. Urându-ne pe noi, urăsc toate țările latine. [...] Deci, orice ungur detestă un francez. Asta este evident. Când au auzit că ăia... Le-au sărit ăia în aer sala de concerte și că i-au omorât, au zis... Nu, nu neapărat că au aplaudat, dar nici nu le-a părut rău, să știți. Ei, ca nație, nu condamnă așa ceva. Și, uite, unul dintre ei a zis, <<bă, da' eu de ce n-aș putea face?! Nu la francezi, că-i departe, că nu știu ce, dă-i dracu. Hai, să-i omor pe români! Hai, să vedem de 1 Decembrie cu...>> Și imediat au încercat și ei să facă”. Emisiunea a fost sancționată de CNA cu una dintre cele mai mari amenzi date pe perioada de referință a acestui raport.

Jucătoarea de culoare Allison Pineau, numită maimuță de galeria echipei de handbal împotriva căreia juca

În timpul meciului de handbal dintre HC Zalău și HCM Baia Mare, jucătoarea de culoare Allison Pineau a fost jignită, prin apelativul „Monkey”, de o parte din suporterii echipei din Zalău. Jucătoarea s-a adresat arbitrilor și observatorilor de meci, însă aceștia au lăsat jocul să continue și nu au luat nicio măsură pentru stoparea manifestărilor publicului. Incidentul a generat reacții din partea societății civile, iar Federația Română de Handbal, prin Comisia Centrală de Disciplină, a sancționat clubul HC Zalău. Ulterior, această sancțiune a fost eliminată de Comisia de Apel a Federației Române de Handbal. Lipsa de eficiență a mecanismelor de sancționare de la nivelul federației de handbal a determinat Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării să se autosesizeze și să emită o hotărâre deosebit de importantă în ceea ce privește combaterea discursului urii prezent cu ocazia manifestărilor sportive. CNCD a amendat nu numai clubul HC Zalău pentru organizarea care a permis aceste manifestări, ci și pe arbitrii și observatorii meciurilor, care nu au luat imediat măsurile necesare pentru remedierea

situației. Mai mult, CNCD a considerat că Federația Română de Handbal a avut un comportament pasiv, care a condus la crearea unui cadru ostil față de Allison Pineau.

Vandalizarea cortului Centrului Cultural al Romilor instalat pentru serbarea Zilei Internaționale a Romilor

În noaptea dintre 8 și 9 aprilie 2016, după terminarea programului evenimentelor destinate celebrării Zilei Internaționale a Romilor, un grup de persoane au scris mesajul „Moarte țiganilor” pe cortul instalat de Centrul Cultural al Romilor cu ocazia festivităților oficiale. Mai mulți înalți oficiali s-au adunat a doua zi în fața cortului în cadrul unei manifestări publice anti-rasism. Au fost prezenți ministrul justiției, Raluca Prună, care a purtat un tricou cu textul „Jos Rasismul” și a atras atenția că astfel de manifestări de intoleranță trebuie „pedepsite exemplar”, ministrul pentru dialog social, Violeta Alexandru, ministrul fondurilor europene, Aura Răducu, ministrul educației, Adrian Curaj, consilierul prezidențial Laurențiu Ștefan, primarul interimar al capitalei, Răzvan Sava, precum și alți secretari de stat din cadrul guvernului. Poliția Capitalei a demarat imediat anchetarea cazului și a aplicat o primă amendă firmei care trebuia să asigure paza zonei în care aveau loc festivitățile. Banca Mondială a emis un comunicat de presă prin care a condamnat gestul rasist. Trei zile mai târziu, Poliția a reținut trei suspecti. Ancheta polițiștilor a fost extinsă și asupra agenților de pază din noaptea dinspre 8 spre 9 aprilie, investigația vizând infracțiunile de neglijență în serviciu și favorizarea făptuitorului.

Olivia Steer, portretizare a comunității LGBTIQ ca amenințare la adresa siguranței naționale

Olivia Steer, una dintre cele mai cunoscute figuri ale luptei împotriva vaccinării în România, a publicat pe contul ei de Facebook, urmărit de peste 41.000 de persoane, un mesaj care portretiza activitățile reprezentanților comunității LGBTIQ în termeni de amenințări la adresa existenței poporului român. Activista scria: „România e în al 27-lea an de declin demografic și curând nu va mai plăti nici pensii, că nu va mai avea cine alimenta fondul. Între timp, ne luptăm cu dezinfectanții diluați, statul mafiot și ofensiva organizațiilor LGBT, care nu mai vor doar dezincriminare (au primit-o imediat după '90), toleranță (le-a fost dată, nimeni nu le contestă dreptul de a avea relații și de a le afișa, în parade stradale chiar), recunoaștere (o au, iar la nivel artistic, din plin!), ci vor, de câțiva ani și la noi, căsătorii gay și drept de adopție. **Asta înseamnă copii crescuți în spiritul homosexualității și deci, curând, o rată și mai mică a natalității. Cât mai e până la extincția totală, Dumnezeu știe...** Poate cu încă un mic efort, puțin de tot. Dar până atunci, 3 milioane de semnături care susțin familia tradițională au fost depuse ieri, la Palatul Parlamentului, într-o încercare disperată de a mai salva ceva. E - cine știe - gestul ultim al majorității fertile înainte să fie înghițită cu totul de pretențiile unei minorități sterile” (sublinierile ne aparțin). La scurtă vreme după publicarea mesajului, contul Oliviei Steer a fost suspendat temporar, probabil ca urmare a raportărilor făcute de utilizatori către echipa de moderare a rețelei de socializare.

Rasism împotriva persoanelor de culoare, la Radio Zu

În dimineața de după meciul amical de fotbal dintre reprezentativa României și cea a Republicii Democrate Congo, în timpul emisiunii Morning Zu, realizatorii de radio Daniel Buzdugan și Mihai Morar au făcut o serie de glume cu caracter profund rasist la adresa jucătorilor echipei africane. Un sector

al emisiunii celor doi a fost dedicat în mare măsură glumelor în care fotbalistii africani sau suporterii acestora erau numiți maimuțe. „*Galeria lui Congo se cheamă Coadă de maimuță. La intrările în stadionul unde s-a ținut meciul cică era o coadă de maimuțe, n-ai văzut așa ceva.*”, „*Mâna la piept toată lumea, pentru imnul statului Congo. Hai, toate maimuțele laba la blană!*” sunt doar două exemple pentru cele spuse în emisiune. Postul de radio a fost amendat de CNA, în timp ce realizatorii au fost sancționați de CNCD. Evenimentul a fost folosit de postul concurent Radio 21 care a postat pe Youtube un video în care realizatorii emisiunii de dimineață de la acest post își cer scuze în numele României pentru cele întâmplate.

Intoleranță față de comunitatea LGBTIQ la Realitatea TV

Pe data de 2 iunie 2016, la postul de televiziune Realitatea TV a avut loc emisiunea Jocuri de Putere, realizată de Rareș Bogdan, pe tema semnăturilor strânse de Coaliția pentru familie în vederea organizării unui referendum de modificare a definiției familiei în Constituția României. Participanții din emisiune au fost Remus Cernea și, prin telefon, Iustina Ionescu, reprezentând asociația Accept, precum și Virgiliu Gheorghe și Florian Bichir. Prezentarea invitaților aflați de partea modificării Constituției României a fost făcută astfel încât să-i legitimeze ca experți: Virgiliu Gheorghe a fost prezentat ca autorul cărții „Fața nevăzută a homosexualității”, fără ca lucrarea (bazată pe o colecție mare de studii fără valoare academică) să fie prezentată în vreo notă critică, iar Florian Bichir a fost prezentat ca profesor universitar, deși, de fapt, acesta ocupă poziția de lector universitar la Universitatea din Pitești. În timpul emisiunii, Virgiliu Gheorghe a făcut o serie de declarații despre persoanele LGBTIQ, pe care le-a prezentat ca fiind promiscue și incompatibile cu noțiunea de familie. Copiii crescuți în astfel de familii au fost prezentați ca devenind, în majoritatea cazurilor, „homosexuali”. Virgiliu Gheorghe nu a trecut cu vederea nici prezentarea unor teorii ale conspirației, conform cărora activiștii pentru drepturile LGBT vizează distrugerea noțiunii de familie, inclusiv prin promovarea poligamiei. „Vestul imoral” a fost o subtemă a teoriilor conspirației, spunându-se că în Occident se practică luarea copiilor din familii tradiționale sub pretextul abuzului și oferirea lor spre adopție familiilor formate din persoane LGBTIQ. Deși Remus Cernea a protestat și a infirmat corectitudinea sau legitimitatea datelor prezentate de Virgiliu Gheorghe, realizatorul emisiunii nu a intervenit în niciun moment pentru a solicita explicații suplimentare domnului Gheorghe. Pe de altă parte, Rareș Bogdan a lăsat să se înțeleagă care îi sunt afinitățile cu privire la tema emisiunii când nu a intervenit, ba chiar a încurajat glumele de prost gust făcute de Florian Bichir: „Domnu’ Rareș Bogdan, v-ar fi plăcut să aveți o mamă ca mine? Sau ca domnul Gheorghe, că are o barbă mai mare! Uitați ce mămică frumoasă”. De altfel, Florian Bichir a lansat o sumedenie de atacuri la persoană la adresa lui Remus Cernea, toate, cu excepția unuia, rămânând nesancționate de Rareș Bogdan. Aceiași trei invitați au fost chemați să participe la emisiunea Realitatea Românească, difuzată de același post TV pe data de 5 iunie, ocazie cu care Virgiliu Gheorghe a continuat să prezinte datele din pseudo-studiile pe care și-a construit afirmațiile instigatoare la ură. Deși a fost interpelat de unii dintre invitații din platou, cerându-i-se să menționeze sursa studiilor și să ofere informații cu privire la prestigiul cercetătorilor și instituțiilor sub care acestea au fost realizate, moderatorul emisiunii a intervenit în favoarea sa, blocând astfel expunerea caracterului viciat și neștiințific al cercetărilor prezentate.

Gigi Becali asociază persoanele LGBTIQ satanismului

Într-o intervenție telefonică la postul de televiziune Realitatea TV, Gigi Becali a spus despre persoanele LGBTIQ că sunt bolnave și că Dumnezeu ar da foc unui club gay, dacă așa ceva ar fi înființat în România. De asemenea, Becali i-a îndemnat pe „homosexuali” să părăsească țara „ca să scăpăm de diavol”. Becali le-a spus persoanelor din platou care apărau drepturile comunității LGBTIQ că „Vă scuipe și vă înjur, sataniștilor!”

Afirmații antimaghiare la Realitatea TV

Emisiunea „Jocuri de putere” din data de 22 noiembrie 2016 reprezintă un caz de manual în ceea ce privește manipularea opiniei publice împotriva minorității maghiare. Invitații din platou la emisiunea moderată de Rareș Bogdan au fost Peter Eckstein-Kovacs, din partea UDMR, Cristian Diaconescu, din partea PMP, Oreste Teodorescu, jurnalist, și, prin telefon, Ilie Năstase, fostul campion de tenis. Deși discursurile din cadrul emisiunii nu au atins, de regulă, intensitatea necesară pentru a reprezenta un caz de discurs instigator la ură sancționabil pe cale legală, temele introduse de invitați în emisiune, precum și atitudinea de non-combat a moderatorului, au fost de natură să consolideze stereotipurile și reprezentările negative despre comunitatea maghiară. Au fost discutate cazurile de discriminare împotriva românilor din Ținutul Secuiesc, fără să fie oferite detalii legate de numărul lor, astfel creându-se impresia unei oprimirii generalizate a românilor de către maghiari; s-a sugerat faptul că autonomia Ținutului Secuiesc pune în pericol caracterul unitar și indivizibil al statului român; s-a introdus ideea că UDMR este singurul vinovat de tăierea pădurilor din Ținutul Secuiesc. Intensitatea maximă a fost atinsă de afirmațiile lui Ilie Năstase conform cărora maghiarii nu vor să învețe românește, sau, și mai grav, cu afirmația lui Cristian Diaconescu care a spus că, în procesul de regionalizare a României, UDMR caută să fie creat un „coridor spre Ungaria”, termen cu trimiteri clare spre o geopolitică a conflictului și compromiterea integrității teritoriale a României. Deși invitatul UDMR a fost lăsat să aducă contra-argumente afirmațiilor făcute în emisiune, spusele lui au fost încadrate de burtierele care curgeau pe ecran cu texte precum: „Primarul Antal Arpad anunță un măcel. În UE!”, „Lider UDMR, declarații halucinante: <<Românii pot avea soarta sârbilor din Kosovo>>”, „Statuia lui Mihai Viteazu, batjocorită”.

MANIFESTĂRI PUBLICE DE INTOLERANȚĂ

Acest capitol prezintă principalele manifestări publice de intoleranță care s-au petrecut în România în perioada de referință pentru raport. Am trecut în revistă acțiuni, proteste, manifestații, o lansare de carte și o mișcare de advocacy al căror scop a fost, direct sau indirect, creșterea gradului de intoleranță față de anumite minorități sau grupuri vulnerabile. Este interesant de observat că, odată cu transformarea în partid politic, Noua Dreaptă a fost mai puțin prezentă în organizarea de marșuri și manifestații ale urii, păstrând, totuși, în „portofoliu” Marșul normalității și Marșul memorial Avram Iancu. De asemenea, se păstrează practica prin care organizatorii manifestațiilor publice intolerante își nuanțează, de regulă, mesajele oficiale, astfel încât să evite ieșirea lor din sfera libertății de exprimare. În niciuna dintre manifestațiile publice prezentate în acest capitol nu s-au consemnat violențe, altele

decât cele verbale. De regulă, prezența la aceste manifestații este una redusă, însă nu poate fi trecut cu vederea succesul imens al campaniei de strângere de semnături derulat de Coaliția pentru Familie cu sprijinul mai multor culte creștine din România.

Tricolorul românesc, înlocuit cu drapelul Ținutului Secuiesc

Pe 30 noiembrie 2015, cu o zi înainte de festivitățile de 1 decembrie, steagul României arborat lângă monumentul Ostașului Necunoscut din orașul Sfântu Gheorge a fost înlocuit cu drapelul Ținutului Secuiesc. Primarul orașului, Antal Árpád, a condamnat gestul, pe care l-a catalogat ca pe un „act de provocare al cărui unic scop a fost tulburarea liniștii orașului și conviețuirii pașnice între comunitatea maghiară și cea românească”. Prefectul județului Covasna a afirmat că acest gest l-a determinat să ceară reintroducerea în Codul Penal a infracțiunii de ofensă adusă însemnelor naționale, o măsură pe care o considerăm disproporționată și abuzivă.

Cazul Beke István

Pe 1 decembrie 2015, din dispoziția procurorilor DIICOT, Beke István, membru al organizației extreme Mișcarea celor 64 de comitate (HVIM) a fost arestat sub suspiciunea că plănuia să organizeze un atentat terorist cu ocazia manifestațiilor prilejuite de ziua națională a României organizate la Târgu Secuiesc. Conform procurorilor, Beke Istvan, împreună cu alți membri ai HVIM, intenționau să plaseze o bombă artizanală, confecționată în principal din petarde, într-un coș de gunoi, aceasta urmând să fie detonată de la distanță în timpul serbărilor. Ulterior, Szocs Zoltan, membru al aceluiași grup, a fost la rândul lui arestat. Procurorii au încadrat faptele la „instigare la infracțiunea de atentat contra unei colectivități” (prevăzută în legislația națională destinată combaterii și prevenirii terorismului) și la „nerespectarea regimului materiilor explozive”. În timpul procesului care a urmat, instanța de judecată a schimbat încadrările la „tentativă la acțiuni împotriva ordinii constituționale” (din nou, prevăzută în legislația națională care tratează problema terorismului), infracțiune pentru care cei doi au fost achitați, și la „folosirea materialelor pirotehnice fără drept”, de care au fost găsiți vinovați. Decizia instanței mai poate fi atacată prin recurs. În timpul procesului, au existat voci care au atras atenția asupra unor presupuse puncte slabe în ceea ce privește traducerile conversațiilor interceptate din grupul extremiștilor maghiari, menționându-se, spre exemplu, că, într-un caz, „mai vedem”, în maghiară, a fost tradus cu „facem”, în română. Arestarea lui Beke Istvan a dus la marșuri de susținere ale acestuia în Târgu Secuiesc. De asemenea, cazul a fost tratat pe larg în presa din România, generând, nu de puține ori, discursuri negative cu privire la întreaga minoritate maghiară din România.

Marșul normalității

Contramanifestația tradițională la Marșul diversității a avut loc și în anul 2016, în luna iunie. Organizatori au fost, ca de obicei, Noua Dreaptă, transformată la finalul anului 2015 în partid politic. Manifestația nu a atras decât aproximativ 100 de persoane, o parte dintre aceștia purtând însemnele partidului. Ediția din anul 2016 a avut ca temă principală protejarea familiei tradiționale și denunțarea cedării spre adopție, în Europa de vest, a copiilor către cupluri gay. Liderul Noua Dreaptă, Tudor Ionescu, a spus, pornind de la cazul familiei Barbu, a cărei copii au fost dați spre adopție unui cuplu gay, că „în afara granițelor trăiesc peste 5 milioane de români și toți copiii lor sunt în pericol. [...] Dacă vor rămâne în exil, mă tem că ei nu sunt în siguranță, familiile lor nu sunt în siguranță și copiii lor nu sunt

în siguranță”. Printre scandările care s-au auzit la marș s-au numărat și „Homosexualii sunt bolnavi” și „România nu tolerează sodomia”. Este de remarcat, însă, că această manifestație anuală tinde să-și rafineze mesajele care devin din ce în ce mai mult politice și mai puțin evident extremiste.

Advocacy pentru modificarea definiției familiei în Constituție

Demersul Coaliției pentru familie de modificare a definiției familiei în Constituția României reprezintă unul dintre cele mai puternice și mai reușite demersuri de advocacy din ultimii ani din țara noastră. Coaliția, susținută de mai multe denominațiuni creștine din România, dintre care cea mai importantă este cea ortodoxă, și-a propus înlocuirea sintagmei „căsătoria liber consimțită dintre soți” care apare în definiția familiei prezentă la articolul 48 din Constituție cu sintagma „căsătoria liber consimțită dintre un bărbat și o femeie”. Pe durata de referință a prezentului raport, au fost organizate manifestații de amploare, cu o prezență care s-a apropiat, uneori, de 10.000 de participanți, a fost organizată strângerea a 3 milioane de semnături pentru organizarea unui referendum cu această temă, validitatea demersului fiind recunoscută de Curtea Constituțională, și au fost mobilizate figuri publice și media care să susțină demersul. Trebuie remarcat aici că tonul discursurilor celor care au susținut public mișcarea a fost, de cele mai multe ori, nuanțat, limbajul agresiv, care promovează ura, fiind rar întâlnit. Cu toate acestea, cele mai des folosite mesaje au fost cele care puneau accentul pe pericole la adresa familiei, copiilor, valorilor tradiționale ale neamului, homofobia și stereotipurile negative față de comunitatea LGBTIQ fiind de cele mai multe ori o piatră de temelie în construcția argumentelor Coaliției și susținătorilor ei.

Protest în Baia Mare împotriva amplasării de locuințe pentru romi

Aproximativ 100 de persoane din cartierul Vasile Alecsandri din Baia Mare au protestat în noiembrie 2016 împotriva amplasării de locuințe sociale modulare pentru romi în apropierea blocurilor lor. Orașul Baia Mare a fost în centrul atenției în ultimii ani din cauza proiectelor de segregare a romilor patronate de primarul Cătălin Cherecheș. Acesta a reușit să păstreze postul de primar mai multe mandate la rând, politicile de excludere a romilor din zonă fiind un punct important pe agendă, care l-a ajutat în demersul său politic.

Marșul memorial Avram Iancu

În luna martie 2016, aproximativ 100 de persoane au participat la marșul memorial Avram Iancu organizat de Noua Dreaptă la Cluj. Unul dintre mesajele principale ale participanților a fost împotriva față de primirea de refugiați în România. Participanții la marș au cerut demisia premierului în funcție la acea dată, Dacian Cioloș, acuzat că „nu mai reprezintă România” și pe români. Celalalte două amenințări identificate de simpatizanții Noii Drepte au fost „separatismul maghiar și cerințele maghiarilor de autonomie”. Aceștia au purtat steagurile organizației, tricolorul românesc și torțe.

Carte negaționistă, lansată la o cunoscută librărie din București

Pe data de 8 aprilie 2016, ofițerul SRI în retragere Vasile Zărnescu își lansa cartea „Holocaustul - Gogorița diabolică - Extorcarea de bani de holocaust” apărută la editura fundației Academia DacoRomână la cunoscuta librărie Mihai Eminescu din centrul Bucureștiului. Cartea, care este, după

spusele autorului, prima dintr-o serie mai largă, discută despre cum subiectul exterminării evreilor a fost folosit atât înainte de 1945, cât și după această dată, pentru a strânge fonduri pentru organizațiile evreiești și neagă holocaustul. Centrul pentru Monitorizarea Antisemitismului a făcut o plângere penală împotriva autorului, iar Asociația Evreilor din România Victime ale Holocaustului a condamnat public atât publicarea cărții, cât și evenimentul de lansare. După cinci zile în care a făcut parte din oferta librăriei, conducerea acesteia a hotărât să retragă cartea de la vânzare.

Proteste împotriva refugiaților în județul Constanța

Mangalia și Vama Veche au fost, în aprilie 2016, locul unor proteste împotriva refugiaților. Temători că lucrările de renovare la fosta bază militară din 2 Mai au ca scop final înființarea unui centru de cazare pentru refugiați, câteva zeci de persoane au ieșit în stradă împotriva primirii acestora. Una dintre pancartele folosite avea textul „Nu avem nevoie!!!” însoțit de desenul unei explozii, trimitere la temerile că printre refugiați s-ar putea găsi infiltrați și teroriști.

Protest împotriva construirii moscheii la București și a cotelor de refugiați

Partidul România Unită a organizat în aprilie 2016 un protest în fața palatului Cotroceni împotriva acceptării cotelor de refugiați, dar și împotriva construirii moscheii din București. Cu câteva săptămâni înainte, aflat în vizită în Turcia, președintele României acceptase ridicarea locașului de cult musulman. La manifestație au participat în jur de 300 de persoane. Au fost afișate două bannere mari cu textele „Construiți mega moschei și ne aduceți imigranți / Când peste Prut ne așteaptă adevărații noștri frați” și „Pe pământul nostru strămoșesc nu vom accepta pașalâc turcesc!”.

MANIFESTĂRI PUBLICE PENTRU DIVERSITATE

Acest capitol este o trecere în revistă a principalelor manifestări publice pentru diversitate sau despre care considerăm că ar putea să crească gradul de înțelegere și acceptare în societatea românească. Nu avem pretenția de a fi realizat o listă exhaustivă a acestui gen de manifestări din spațiul public românesc, însă considerăm că cele prezentate mai jos pot da măsura acestui tip de intervenție în România. Cultura a fost principalul vehicul prin care s-a încercat apropierea restului societății de diferitele grupuri vulnerabile discursului intolerant. Comparativ cu ediția precedentă a raportului, am remarcat o reducere drastică a numărului de evenimente de amploare mare, ceea ce se corelează cu finalizarea exercițiului financiar 2009 - 2014 al Granturilor SEE și arată atât importanța acestor finanțări pentru măsurile „soft” de incluziune cât și fragilitatea acestui tip de demersuri în România.

Spectacolul de teatru MaRó

La finalul anului 2015 a avut loc, la Yorick Studio din Târgu Mureș, premiera spectacolului de teatru „MaRó”, în regia lui Andi Gherghe. Conform descrierii de pe pagina de Facebook a Yorick Studio, piesa, scrisă de Csaba Székely și jucată de o distribuție formată atât din actori de etnie română, cât și de etnie maghiară, „vorbește despre bizareriile relațiilor româno-maghiare prin zece scene ușor absurde”. „Întâmplările se petrec în Transilvania, unde se întâlnesc mândria etnică și complexul de inferioritate, sentimentele de dominare și nemulțumirile reale, durerea sinceră și umorul, condimentate bineînțeles cu multe gâlcevi și brufțuiei”, se mai arată în descrierea piesei. Spectacolul este unul bilingv, iar criticii de teatru l-au primit foarte bine.

Festivalul de teatru Caleido

Festivalul de teatru Caleido a oferit publicului din București 20 de spectacole de teatru scrise, regizate sau jucate de actori aparținând minorităților naționale din România. Spectacolele au fost jucate la Green Hours, Centrul de Teatru Educațional Replika, Teatrul Mic și Teatrul Foarte Mic în perioada 16 - 20 noiembrie 2015. Festivalul a fost finanțat prin Granturile SEE.

Miting al Consiliului Național Secuiesc la Gheorghieni

Aproximativ 100 de persoane au participat la mitingul organizat de Consiliul Național Secuiesc în luna ianuarie 2016. O parte a revendicărilor acestora au fost oprirea stigmatizării colective a maghiarilor și a discursului antimaghiar promovată de presă. Persoanele participante la marș s-au pronunțat și împotriva a ceea ce au considerat ca fiind discriminarea pe criterii etnice a maghiarilor de către justiție, aducând ca exemple în acest sens tergiversările soluționării unor dosare de corupție în care erau implicați doi politicieni locali, precum și neclaritățile cu privire la cazul Beke Istvan.

Marșul Diversității

Marșul diversității, organizat la București, a reușit să atragă în 2016 un număr record de participanți: peste 2500 de persoane. Evenimentul a debutat cu un moment de reculegere pentru victimele atacului din Orlando, Statele Unite. La marș au participat mai multe personalități politice europene,

printre care Michael Roth, Ministrul de Stat German pentru Afaceri Europene, Carla Delgado, prima persoană transsexuală aleasă ca parlamentar în Spania, ambasadorul Marii Britanii la București, Paul Brummell și Dean Thompson, adjunctul șefului misiunii Statelor Unite ale Americii la București. Cântăreața Andreea Bălan a participat și ea la marș, însoțită de două dansatoare din trupa ei. Pentru prima dată, un ministru în funcție din guvernul României a participat la Marșul Diversității. Violeta Alexandru, ministrul pentru dialog social, a transmis un mesaj oficial pentru comunitatea LGBT din România.

Expoziția „Normalitate, ce cuvânt brutal!”

Expoziția, al cărei curator a fost Cristian Neagoe și în organizarea căreia au fost implicați Muzeul Național de Artă Contemporană și ActiveWatch, a propus o explorare artistică a dizabilității în care arta vizuală este accesibilă și celor care nu văd, iar dansul devine posibil și pentru oamenii cu dizabilități motorii. Expoziția a inclus lucrări de artă vizuală ale artiștilor Ivana Mladenović, Mihai Barabancea și Mircea Topoleanu și performance-uri de Cosmin Manolescu, Monotremu, Paul Dunca & Virginia Lupu. Vizitatorii au avut ocazia să testeze perspectiva mai multor tipuri de dizabilități în cadrul unor tururi ghidate. În total, expoziția a avut peste 5.000 de vizitatori.

Festivaluri multiculturale

Pe perioada de referință a raportului au avut loc, în mai multe localități din România, o serie de festivaluri multiculturale. O parte dintre acestea, cum ar fi cel de la Târlungeni sau cel de la Botoșani, au beneficiat de finanțare prin Granturile Spațiului Economic European. În cazul Festivalului Minorităților Etnice, organizat la Timișoara, accentul a fost pus mai ales pe muzică și dansuri tradiționale. Festivalul ProEtnica, organizat la Sighișoara și care se prezintă ca cel mai mare festival interetnic din România, s-a desfășurat sub patronajul Administrației Prezidențiale. Ediția din 2016 a reunit 62 de reprezentanți din zona artei spectacolului, 8 conferințe, 6 parade ale diversității etnice și, în premieră, o secțiune destinată filmului documentar.

Cluj: Folosirea simbolică a tricolorului românesc de Ziua Maghiarilor de Pretutindeni

Organizatorii serbării Zilei Maghiarilor de Pretutindeni, de la Cluj, din martie 2016, au inclus steagul României, alături de cel al Ungariei și cel al Ținutului Secuiesc în procesiunea care a avut loc în oraș. Astfel, coloana de 500 de participanți a fost deschisă de persoane care purtau cele trei steaguri. Gestul este un simbol pentru buna înțelegere între maghiari și români.

Protest împotriva lui Rareș Buglea, la Alba Iulia

Invitarea lui Rareș Buglea să modereze un eveniment dedicat romilor la Alba Iulia, în contextul în care consilierul local susținuse în trecut sterilizarea femeilor rome, a determinat mai multe organizații de romi din Alba, Cluj și București să organizeze un protest împotriva acestuia. Participanții au avut pancarte cu mesajele „Buglea nu avem nevoie să ne spui când și cum să facem copii!”, „Sterilizarea este crimă împotriva umanității”, „Femeile pot decide singure pentru ele”, „Vasectomie pentru Buglea Rareș”, „Drepturi egale indiferent de culoare” sau „E corpul meu, e alegerea mea”. Numărul activiștilor prezenți la protest a fost foarte mic, aproximativ 50 de persoane.

Prima ediție a festivalului internațional „Romani Poesia”

În octombrie 2016 a avut loc, la Sibiu, prima ediție a festivalului internațional de poezie romă „Romani Poesia”. Evenimentul a fost dedicat primei poete a romilor, Bronisława Wajs Papusza, care a trăit în Polonia și care a fost o victimă a Holocaustului. Organizatorul festivalului a fost Fundația Social - Culturală a Romilor “Ion Cioabă”, iar gazda - Mircea Dinescu. Conform organizatoarei Luminița Cioabă, festivalul servește două scopuri: pe de o parte promovează poezii romi și-i face cunoscuți lumii, pe de altă parte, ajută la conservarea limbii romani, care este vorbită de un număr tot mai mic de romi.

Fericirii Film Festival

Fericirii Film Festival a fost organizat de Gipsy Eye, un ONG mic care lucrează în zona Pașcani și a avut loc în satul Sodomeni. Tema centrală a festivalului a fost „Romii din România și de altundeva” și au fost difuzate doar filme documentare. Pe lângă acestea, din program au mai făcut parte și reprezentările ale unor artiști locali și o expoziție de fotografie. Festivalul a avut loc pe o durată de trei zile, în organizarea lui fiind implicați voluntari din România și din străinătate.

Spectacolul de teatru „Povestiri din curtea școlii”

„Povestiri din curtea școlii”, este un spectacol bazat pe poveștile de viață ale unui grup de tineri din cartierul Ferentari. Subiectul discriminării și marginalizării cu care tinerii se confruntă este o parte importantă a spectacolului, alături de speranțele și visele lor. „Povestiri din curtea școlii” a fost o inițiativă a asociației Graphis 122 și a Policy Center for Roma and Minorities și s-a jucat în mai multe spații din București, precum și în cadrul festivalului de teatru Ideo Ideis de la Alexandria.

Cel mai titrat luptător român, mândru că aparține etniei rome

Ștefan Rusu, câștigător a mai multor medalii la Jocurile Olimpice și inclus în „Hall of Fame” a Federației Internaționale de Lupte a afirmat că este mândru că face parte din etnia romă, neamul ursarilor. Acesta a afirmat că există mulți sportivi care aparțin etniei rome, dar care nu vor să recunoască acest lucru. Sperăm că Ștefan Rusu va fi un model pentru aceștia.

Anticorpi la intoleranță în rândul liceenilor prin film documentar

One World România a fost unul dintre cei mai activi actori din spațiul public care contribuie la crearea unui spațiu public în licee, lipsit de intoleranță și în care diversitatea este încurajată. Asociația a organizat mai multe proiecții de film documentar în liceele din România, dintre care le amintim pe cele făcute în cinci licee din București cu ocazia Zilei Holocaustului sau festivalul de film documentar One World România pentru liceeni. După proiecții, asociația a obișnuit să organizeze dezbateri pe teme conexe cu cele ale filmelor.

160 de ani de la dezrobirea romilor, sărbătoriți la Muzeul Național de Artă a României

Muzeul Național al României a găzduit în luna februarie, 2016, un eveniment dedicat sărbătoririi a 160 de ani de la dezrobirea romilor din Principatele Române. Manifestațiile au constat în momente artistice, proiecția filmului „Aferim!” și a documentarului „Sclavia romilor. Lungul drum spre libertate”. Evenimentul a fost organizat de Centrul Național de Cultură a Romilor „Romano Kher” împreună

cu Ministerul Fondurilor Europene – Punctul Național de Contact pentru Romi și cu Ministerul Culturii.

Ziua europeană de comemorare a Holocaustului romilor

Agenția Națională pentru Romi a organizat manifestările cu ocazia zilei europene de comemorare a Holocaustului romilor. Pentru prima dată, la manifestarea de la monumentul „Memorialul victimelor Holocaustului în România” a fost prezentă și fanfara regimentului de gardă „Mihai Viteazu”, ceea ce a demonstrat un mai mare interes din partea autorităților publice cu privire la această zi. Din păcate, cei mai importanți demnitari români nu au participat la eveniment, preferând doar să transmită un mesaj de comemorare. A doua parte a manifestațiilor de comemorare a avut loc la Cercul Militar Național, unde au fost discutate aspecte cu privire la istoria recentă a romilor din România.

Piața Elie Wiesel și imobil dat spre folosință pentru Muzeul Holocaustului și Istoriei Evreilor

Pe durata perioadei de referință a raportului, primăria capitalei a făcut doi pași importanți în ceea ce privește păstrarea memoriei Holocaustului în România. În septembrie 2016, consiliul general a aprobat utilizarea unui imobil situat pe strada Lipscani pentru găzduirea Muzeului Holocaustului și Istoriei Evreilor din România. Institutul Național pentru Studiarea Holocaustului din România „Elie Wiesel” va administra acest muzeu. Câteva săptămâni mai târziu, o piațetă din Sectorul 1 avea să-și schimbe denumirea în „Piața Elie Wiesel”.

Spectacolul „Ali: frica mănâncă sufletul”

În plină criză a refugiaților, teatrul Apollo 111 a pus în scenă un spectacol care trata subiectul imigrației, iubirii și culturii arabe. Regizat de Radu Jude, și adaptat după textul lui Rainer Werner Fassbinder, spectacolul pornește de la povestea de dragoste dintre o femeie de 60 de ani și un imigrant mult mai tânăr decât ea.

Mini-festival de film pe tema autismului

În perioada 31 martie - 2 aprilie 2016, la Hollywood Multiplex, a avut loc „Mini-festivalul de film pe tema autismului”. Evenimentul a avut loc în pregătirea Zilei Internaționale de Conștientizare a Autismului, celebrată pe 2 aprilie și a fost finanțat prin Granturile SEE. În timpul festivalului au avut loc trei proiecții de film: Extrem de tare și incredibil de aproape, O minte sclipitoare și Fly Away.

Film documentar despre persoanele fără adăpost

Filmul documentar „It could be you”, realizat de Laurențiu Garofeanu este unul dintre cele mai puternice demersuri cuprinse în acest raport. Acesta tratează un subiect puțin dezbătut în spațiul public de la noi și ignorat aproape în întregime de autorități: condiția persoanelor fără adăpost. Filmul, compus în întregime din interviuri cu persoane care nu mai au locuință, dă profunzime acestor oameni care, de obicei, sunt reduși la cele mai crude stereotipuri. Pe lângă filmul documentar, Laurențiu Garofeanu a organizat și o expoziție de fotografie. Proiectul a fost sprijinit de asociația Samusocial din România.

Ziua internațională de comemorare a victimelor Holocaustului

Pe data de 27 ianuarie 2016, mai multe localități din țară au găzduit evenimente care au marcat Ziua internațională de comemorare a victimelor Holocaustului. La București, Institutul „Elie Wiesel” a organizat o seară care a debutat cu spectacolul de teatru „Interfața 3” conceput de Alexandru Berceanu și a continuat cu expoziția de pictură „Memoria Holocaustului”. La Suceava, consiliul județean a organizat o expoziție de carte, artă și documente, precum și proiecția unui film documentar pe tema Holocaustului. În județul Sălaj, evenimentul de comemorare a avut loc mai târziu, pe datele 1-2 februarie, când Muzeul Memorial al Holocaustului din Transilvania de Nord a organizat simpozionul „Holocaust și valori identitare evreiești în Sălaj”.

ANALIZA HOTĂRÂRILOR EMISE DE CONSILIUL NAȚIONAL PENTRU COMBATEREA DISCRIMINĂRII

Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării continuă să fie cea mai activă instituție în combaterea discursului de ură. Numărul hotărârilor emise de CNCD pe criteriul „demnitate umană” în perioada de referință pentru prezentul raport s-a dublat față raportul precedent: 106 hotărâri față de 53. Plângerile analizate de CNCD au vizat chestiuni care țin de discursul de ură îndreptat atât împotriva unor anumite persoane, cât și împotriva unor categorii sociale / grupuri vulnerabile.

Din punctul de vedere al celor mai expuse categorii la discursul instigator la ură, numărul cel mai mare de sesizări în baza cărora au fost luate hotărâri de către Colegiul Director a privit romii (28), urmași la mare distanță de femei (8), musulmani și persoane cu dizabilități (câte 7 sesizări pentru fiecare categorie), maghiari (6) și evrei și persoane vârstnice (câte 4 sesizări pentru fiecare categorie). Celalalte categorii sociale / grupuri vulnerabile în baza discriminării cărora au fost luate hotărârile CNCD sunt ținte tradiționale ale discursului urii (minorități religioase creștine, persoane LGBTIQ, persoane de culoare, persoane infectate cu HIV / SIDA, persoane care suferă de diferite afecțiuni, persoane aflate în detenție), dar și persoane aparținând majorității sociale (persoane de religie ortodoxă, etnici români) sau persoane care tradițional nu se găsesc în niciun grup vulnerabil (bărbații, afaceriștii în domeniul imobiliar, politicienii). De asemenea, au fost discutate și plângeri făcute în baza unor criterii neobișnuite, cum ar fi proveniența din zona Moldovei, apartenența la minoritatea Ucraineană, domiciliul în localitatea Avrig, utilizarea fertilizării in-vitro sau preferințele cu privire la alegerile interne dintr-o instituție publică. Patru plângeri dintre cele discutate au avut la bază criterii multiple, iar în 18 cazuri criteriul de discriminare nu a fost precizat.

În ciuda numărului mare de plângeri analizate, Consiliul a aplicat numai 15 amenzi, a căror valoare totală a însumat 61.000 de lei, și 12 avertismente. În 6 cazuri, amenzile au fost dublate de obligativitatea publicării rezumatului hotărârii CNCD fie într-o publicație națională sau locală, fie în propria publicație a părții vinovate. De asemenea, în 6 cazuri, Consiliul a recomandat reclamațiilor prudență în folosirea limbajului care ar putea să consolideze stereotipuri sau care poate să fie interpretat ca o formă de discriminare.

Amenzile care au însumat valoarea cea mai mare a sancțiunilor au fost date pentru discursuri de ură la adresa persoanelor de culoare (2 amenzi în valoare de cumulată de 28.000 RON) și a maghiarilor (3 amenzi în valoare cumulată de 13.000 RON). Amenzile date pentru discriminare pe criterii multiple au însumat 6000 RON. Discursul de ură care vizează romii, în baza căruia a fost depus cel mai mare număr de petiții, a generat cel mai mic număr de amenzi (2) cu o valoare cumulată de 2000 RON.

Din punctul de vedere al categoriilor de emițători ai discursului de ură, cele mai multe și cele mai consistente amenzi (7 amenzi în valoare de 29.000 RON) au fost primite ca urmare a activității producătorilor de conținut media (jurnaliști, realizatori radio, persoane particulare care au publicat materiale online). Pe locul al doilea s-au clasat diverse grupări organizate, cum ar fi galeriile sportive. Discursul de ură venit din partea politicienilor nu a generat decât două amenzi, în valoare de 5000 RON, însă trebuie menționat că acestea au fost aplicate unui reprezentant al PRU (partid recunoscut

pentru orientarea sa de extremă dreapta) și unui reprezentant al UNPR (partid care la data aplicării sancțiunii fuzionase deja cu PMP).

Jurnaliștii au primit cele mai multe avertismente (4), urmați de politicieni (3). Însă, numai în cazul politicienilor și al persoanelor plătite din fonduri publice numărul avertismentelor întrece numărul amenziilor. Recomandările de prudență cu privire la folosirea în viitor a unui limbaj care poate fi interpretat ca discurs instigator la ură au fost făcute politicienilor (2 cazuri), personalului plătit din fonduri publice (2 cazuri), jurnaliștilor și persoanelor particulare (în câte un caz). Publicarea rezumatului hotărârilor nu a fost solicitată decât producătorilor de conținut media.

Remarcabil este, însă, procentul hotărârilor în care nu s-a ajuns să se dea o soluție pe fondul problemei: aproximativ 60%. Principalele motive pentru această situație sunt refuzul petenților de a aduce completările solicitate de CNCD la petiții (15 cazuri), refuzul de a-și asuma petiția (10 cazuri), declinarea asumării competenței materiale din partea Consiliului (12 cazuri), dar și incapacitatea petenților de a aduce probe care să demonstreze că există o faptă asupra căreia să planeze o suspiciune o discriminare (12 cazuri).

Cinci din 7 sesizări cu privire la discursul de ură împotriva musulmanilor și 19 din 26 de sesizări referitoare la DIU împotriva romilor nu au fost judecate pe fond. Același a fost cazul și pentru 6 din cele 8 sesizări depuse cu privire la discurs care discriminează femeile. Dacă ne uităm la emițătorii discursului de ură, în cazul personalului plătit din fonduri publice, 11 din 13 petiții nu au fost judecate pe fond, iar în cazul emițătorilor proveniți din mediul de afaceri și ONG-uri, 6 din 7 petiții au fost în această situație. Aceste cifre sunt mari și pentru cazurile în care emițătorii au fost politicienii: 7 din 16 petiții.

Considerăm că ponderea mare a cazurilor în care petițiile nu au ajuns să fie judecate pe fond se datorează atât petenților, cât și practicilor Consiliului, practici care ar trebui schimbate. Nu excludem posibilitatea ca o parte a petițiilor trimise Consiliului să fie motivate mai degrabă de vendete personale, decât de existența propriu-zisă a unor fapte de discriminare. Această afirmație se sprijină pe faptul că, nu de puține ori, în cadrul audierilor, părțile reclamate afirmă la rândul lor că au fost victime ale comportamentelor antisociale sau perceput periculoase ale petenților. În aceste cazuri, solicitarea făcută de CNCD petenților de a aduce dovezi clare conform cărora a existat o faptă despre care să se poată presupune că reprezintă o formă de discriminare este perfect de înțeles, întrucât permite instituției să nu se implice în disputele personale ale anumitor persoane. Însă, aceeași practică poate conduce la nesancționarea unor cazuri de discriminare grave, în care dezechilibrul de putere dintre victimă și agresor nu permite aducerea unor probe concludente care să susțină plângerile. Ne gândim aici în primul rând la cazurile de discriminare în care șeful unei instituții (fie ea publică sau privată) folosește DIU împotriva unui angajat. Într-o asemenea situație, este puțin probabil ca angajatul să aibă la dispoziție probe de tipul înregistrărilor audio sau video, iar convingerea unui coleg astfel încât acesta să-i servească pe post de martor poate fi deosebit de dificilă. Lipsa unei sancțiuni din partea CNCD în asemenea cazuri poate duce nu numai la încurajarea comportamentelor abuzive din partea agresorilor, dar și la victimizarea petentului, care va avea foarte puțină încredere să apeleze încă o dată la instituție, în cazul continuării sau intensificării abuzurilor. Astfel de situații pot fi, însă, prevenite de Consiliu, în special prin utilizarea echipei de juriști care poate fi trimisă să

investigheze situația la fața locului (așa cum s-a întâmplat în cazul situației tratate în Hotărârea 369 / 18.05.2016), chiar dacă petentul nu aduce probe care să dovedească existența faptelor sesizate.

Tot printre practicile CNCD care pot avea efecte adverse combaterii discursului instigator la ură, remarcăm obligativitatea petentului de a oferi instituției atât numele, cât și adresa unde poate fi găsit reclamatul. Acest lucru poate conduce la nesancționarea unor cazuri de discursuri instigatoare la ură foarte clare și grave. Un exemplu de fragment dintr-un discurs care a trecut nesancționat din aceste motive este „Pentru mine, cel mai bun țigan este cel mort!”, publicat pe Facebook de un consilier local din localitatea Medgidia. Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării are capacitatea de a acționa în sensul identificării adreselor de corespondență a reclamațiilor. Dincolo de situația absolut evidentă în cazul discursului consilierului local (CNCD putea trimite corespondența pe adresa primăriei Mahmudia), în anul 2015 Consiliul s-a autosesizat cu privire la un articol publicat pe site-ul szekelyfold.ma. Pentru a identifica adresa de corespondență a autorului, CNCD a trimis o solicitare către Serviciul Public Comunitar de Evidență a Populației Covasna, care a furnizat instituției datele necesare. O persoană fizică sau o organizație neguvernamentală nu ar avea cum să aibă acces la astfel de date, deci, în anumite cazuri, nu ar putea să trimită o sesizare care să respecte politicile de lucru ale Consiliului.

De asemenea, anumite limitări impuse prin legislație activității CNCD conduc la situații în care instituția nu poate funcționa cum se cuvine. Ne referim aici mai ales la faptul că CNCD nu are competențe să judece cazurile de discriminare din sistemul penitenciar sau cazurile în care procurorii sau judecătorii folosesc un limbaj al urii împotriva unor justițiabili. Un exemplu de situație în care Consiliul nu a putut acționa este acela în care orientarea sexuală a unui deținut a fost făcută publică de unul dintre angajații penitenciarului, creându-se astfel o situație deosebit de periculoasă pentru acesta. Soluțiile pentru aceste situații sunt fie modificarea legislației, astfel încât să fie permisă implicarea Consiliului și în spețe precum cele discutate mai sus, fie oferirea posibilității ca CNCD să consilieze petenții cu privire la instituțiile responsabile pentru sancționarea faptelor de discriminare asupra cărora CNCD nu are „jurisdicție” și a modului de redactare a plângerilor. De asemenea, Consiliul ar putea, la rândul său, să trimită sesizări către alte instituții ale statului, așa cum s-a întâmplat în cazul Hotărârii 100 / 03.02.2016, când CNCD și-a declinat competența, a sesizat CNA, iar acesta din urmă a anunțat Consiliul că a aplicat o sancțiune părții reclamate.

Rămânând la subiectul competențelor pe care CNCD le are în materie de soluționare a petițiilor, trebuie remarcată practica neunitară pe care instituția o are în legătură cu conținutul audiovizual. Pe de o parte, în unele cazuri, CNCD consideră că, în baza principiului conform căruia legea specială are prioritate în fața legii generale, CNA este instituția care are competența de a emite o soluție. Însă, în alte situații similare, Consiliul nu a arătat niciun fel de reticență nici în discutarea și nici în sancționarea discursului de ură din spațiul audiovizual.

Tot în sensul declinării competențelor de judecare a spețelor, CNCD începe să dea impresia că dorește să se țină deoparte de constatarea discursului care întărește stereotipurile prezente în producțiile publicitare. Deși în anul 2015 CNCD a aplicat o sancțiune pentru un spot publicitar făcut de Registrul Auto Român, pe perioada de referință pentru prezentul raport, Consiliul a susținut că instituțiile capabile să se pronunțe cu privire la conținutul publicitar audiovizual sunt CNA și Consiliul Român pentru Publicitate (RAC). Ținem să amintim că RAC este o organizație a profesională, non-guvernamentală, astfel încât aceasta nu are cum să aplice sancțiuni la fel ca o instituție a statului (cum

sunt CNCD și CNA). Este drept, există un protocol de colaborare între RAC și CNA, prin care RAC analizează conținutul publicitar pentru care a fost atenționat de CNA, iar acesta din urmă, pe baza analizei RAC, aplică sancțiunea. De fapt, CNCD nu a dat dovadă de consecvență nici măcar în declinarea răspunderii pentru judecarea pe fond a situațiilor. Spre exemplu, Consiliul a emis două decizii în baza a două plângeri depuse de persoane fizice privitoare la același conținut publicitar: prin Hotărârea 274 / 06.04.2016, CNCD și-a declinat competența, afirmând că aceasta aparține CNA și RAC; prin Hotărârea 469 / 06.07.2016, însă, CNCD a invocat lipsa calității procesuale active a petentului.

De altfel, practicile neunitare reies deseori din hotărârile emise de instituție și în ceea ce privește diferențierea între insultă, jignire și discurs de ură, și cu privire la stabilirea impactului pe care îl are poziția socială a emitentului unui discurs de ură, și referitor la modul în care se face uz de posibilitatea obligării părții vinovate să publice rezumatul hotărârii CNCD.

Astfel, prin intermediul Hotărârii 531 / 18.11.2015, CNCD a sancționat cu avertisment o persoană care, în timpul unei dispute la administrația blocului a spus despre petentă că a furat o bicicletă și că este „hoată, handicapată, nebună, țigancă”, constatând fapta de discriminare. Un an mai târziu, pe data de 02.11.2016, CNCD emitea Hotărârea 701, conform căreia din exprimarea „nu vezi că ești o femeie incompletă”, spusă de un vecin unei persoane cu dizabilități, „nu rezultă o faptă de discriminare, este doar o jignire, rezultată ca urmare a unei certe (dispută verbală) între doi vecini și nu face în mod direct referire la dizabilitate”.

În ceea ce privește cântărirea gravității unui discurs de ură în funcție de calitatea emitătorului, CNCD dă dovadă de confuzie, mai ales atunci când vine vorba de politicieni. De regulă, Consiliul afirmă că politicienii (fără diferențe între calitatea de parlamentar și, spre exemplu, cea de ministru) beneficiază de mai multă libertate de exprimare decât oricare alte persoane. Este interesant că această afirmație este făcută mai ales atunci când în fața colegiului director al CNCD se află spețe în care părțile reclamate sunt politicieni din partide *mainstream*, care ocupă funcții cu vizibilitate publică la nivel național. Altminteri, Colegiul Director pare să trateze pe toți cetățenii în mod egal, cum reiese din Hotărârea 479 / 21.10.2015 (hotărâre ce vizează un discurs al urii postat de un profesor de la UNATC pe Facebook): „[S]e impune astfel descurajarea încălcării dreptului la demnitate, indiferent de calitatea persoanelor care comit o astfel de faptă”. De asemenea, în cazul unui discurs de ură exprimat de un primar dintr-o comună, colegiul susține următoarele: „[D]in perspectiva analizei limitelor libertății de exprimare, rolul, poziția autorului afirmațiilor ofensatoare adresate petentei ce fac obiectul prezentei cauze supuse controlului este determinantă. Partea reclamată ocupă o funcție publică, acest aspect având un impact asupra societății civile. În acest caz, reclamatul avea toată libertatea să se exprime cu privire la anumite situații care se petrec în societatea civilă, însă nu pot fi acceptate stereotipuri legate de criteriul etnic. (...) Fapta a fost comisă de o persoană cu o importantă funcție (primarul comunei Dorobanțu), care reprezintă un model pentru comunitate” (Hotărârea nr 725 / 09.11.2016).

Trebuie, totuși, remarcat că instituția înregistrează și bune practici: în Hotărârea 326 / 27.04.2016, Colegiul Director nu se limitează la constatarea calității de deputat a lui Bogdan Diaconu, ci analizează motivele pentru care a făcut afirmațiile, constatând că acestea nu erau destinate aducerii în dezbatere a anumitor chestiuni de interes public, ci doar obținerii de voturi. Cu această ocazie, Colegiul mai afirmă și că „este esențial pentru persoanele care dețin funcții publice și se exprimă public să evite comentarii care pot răspândi și conduce la creșterea intoleranței”. Din aceste motive, dar și din cauza

faptului că analiza indică jurnaliștii (categorie care beneficiază, alături de politicieni de o mai largă libertate de exprimare) ca grup predispus primirii de sancțiuni din partea Colegiului, reiterăm concluzia conform căreia CNCD pare să arate timiditate în fața sancționării politicienilor care pot influența capacitatea de funcționare a instituției. În acest sens, măsurile de consolidare a independenței funcționării CNCD în fața factorilor politici este crucială.

Tot din sfera practicilor neunitare ale instituției, trebuie menționat că nu pot fi deduse criteriile în baza cărora se stabilește obligativitatea publicării rezumatelor hotărârilor în publicații cu acoperire locală sau națională. În acest sens dăm, din nou, exemplul Hotărârii 326 / 27.04.2016 care nu conținea obligativitatea publicării rezumatului, deși Bogdan Diaconu a primit cea mai consistentă amendă aplicată unui politician și deși a conținut mențiuni deosebit de importante din punctul de vedere al educării comunicatorilor cu privire la ce tip de discurs este permis sau ce tip este sancționat.

Ocazional, CNCD emite, mai ales personalităților publice, recomandări de evitare a utilizării limbajului care poate fi interpretat ca intolerant, chiar dacă decide că într-o anumită speță nu a avut loc o încălcare a legislației antidiscriminare. Acesta a fost cazul hotărârii cu privire la sesizarea legată de discursul avut de premierul de atunci, Victor Ponta, la BBC, cu privire la romii și abuzul sistemelor de protecție socială din Anglia de către cetățenii români. Am constatat că, prin intermediul Hotărârii 4 / 13.01.2016, Victor Ponta primea pentru a doua oară această recomandare, de data aceasta pentru o afirmație care ar fi ținut femeile. Deși în opinia noastră recomandarea era deplasată în situația respectivă, discursul fostului premier neputând fi interpretat ca unul discriminator, speța ne arată că un politician poate primi mai multe astfel de recomandări, fără să fie tras la răspundere. Considerăm că recomandările de prudență cu privire la folosirea limbajului interpretabil ca fiind al urii ar trebui folosite ca un cartonaș galben astfel încât, în cazul în care persoana care a primit o astfel de recomandare recidivează, să poată fi sancționată administrativ în mod automat de Consiliu.

Tot din categoria practicilor pe care le considerăm greșite, menționăm cazul Hotărârii 422 / 15.06.2016. Prin această hotărâre, CNCD și-a declinat competența materială în soluționarea cauzei, motivând acest lucru prin faptul că petentul a solicitat daune morale de la reclamat. În condițiile în care chiar reclamatul însuși (România TV) a tratat cauza ca având două capete - unul privind existența faptei de discriminare și altul vizând daunele materiale cerute - considerăm că hotărârea CNCD a fost redactată în pripă și cu scopul exonerării instituției de responsabilitatea de a da o hotărâre pe fondul problemei.

Dincolo de practicile despre care considerăm că ar putea fi îmbunătățite, Colegiul Director al CNCD a redactat hotărâri care constituie exemple pozitive și care ar trebui transformate în practici curente ale instituției. În acest sens, ne gândim la felul în care CNCD tratează modul de gestionare al comentariilor generate de utilizatori la conținuturile de pe rețelele sociale sau din media online. Astfel, nemoderarea comentariilor a reprezentat o componentă care a determinat amenda aplicată prin intermediul Hotărârii nr. 326 / 27.04.2016 lui Bogdan Diaconu, în timp ce existența unui anunț de atenționare a comentatorilor de pe site-ul Evenimentului Zilei a cântărit în hotărârea de a nu sancționa publicația (Hotărârea 176 / 02.03.2016). Foarte importantă este Hotărârea nr 625 / 16.12.2015, care se referă la sancționarea cu amendă a unei publicații din presa locală pentru comentariile publicate la unele dintre articolele sale. Potrivit Colegiului Director, care face referire inclusiv la cazul Delfi contra Estoniei, judecat la CEDO, conținutul articolelor publicate trebuia să determine administratorii site-ului să

aibă mai mare atenție la comentariile generate de audiență și să se asigure că acestea nu reprezintă o formă de discurs instigator la ură. De asemenea, Colegiul mai reține și că „respectivul comentarii, care au natură discriminatorie, reprezintă opiniile persoanelor care le-au scris și postat, însă Colegiul consideră că propagarea acestor comentarii se face prin publicarea lor pe site-urile ziarelor, impactul potențial al mijlocului de comunicare fiind un element important. Trebuie, de asemenea, avut în vedere faptul că folosirea internetului nu **mai** reprezintă un mijloc de informare rar, ci dimpotrivă, unul răspândit, **cu efecte imediate și puternice într-o măsură mai mare decât presa scrisă**” (sublinierile aparțin textului original al hotărârii).

Considerăm laudabilă și practica CNCD ca, în cazul discursului de ură cu ținte multiple, hotărârea emisă de instituție să detalieze separat sancțiunile acordate pentru discriminarea fiecărui tip de țintă în parte. Acesta a fost cazul Hotărârii 479 / 21.10.2015, în care colegiul director a menționat separat amenda de 2000 RON aplicată pentru discurs de ură împotriva romilor și pe cea de 2000 RON aplicată pentru discurs de ură împotriva evreilor.

Este foarte importantă Hotărârea nr. 182 / 02.03.2016 cu privire la autosesizarea Colegiului Director referitoare la evenimentele de la meciul de baschet dintre HC Zalău și HCM Baia Mare, întrucât aceasta poziționează CNCD ca instituție care poate interveni pentru a repara situațiile în care autotegumentarea este folosită necorespunzător. Inițial, clubul HC Zalău a fost sancționat de Comisia Centrală de Disciplină a Federației Române de Handbal (FRH) cu 2000 RON și suspendarea terenului timp de trei etape, însă Comisia de Apel a FRH a desființat această sancțiune. În aceste condiții, CNCD a aplicat o amendă de 5000 RON nu numai clubului HC Zalău, care era responsabil pentru menținerea ordinii în timpul meciului, ci și Federației Române de Handbal, observatorului FRH și arbitrilor meciului deoarece nu au fost capabili să aplice sancțiunile care descurajează persoanele să promoveze rasismul și discriminarea pe stadioane.

Concluzii:

- Practicile neunitare reprezintă principala problemă în ceea ce privește funcționarea instituției.
- Atât practicile neunitare, cât și ponderea sancțiunilor aplicate pe diferite categorii de promotori de discurs de ură fac să apară suspiciunea că instituția este exagerat de timidă în sancționarea politicianilor.
- În situațiile în care discursul instigator la ură nu este clar și fie nu există o miză socială a sancționării suficient de mare, fie reclamatul are capacitatea de a opune rezistență serioasă în instanțele de judecată de contencios administrativ, CNCD pare să încerce să găsească motive pentru a nu da o hotărâre pe fond.
- Obligativitatea publicării rezumatului hotărârii, al cărei scop este acela de a face cunoscut publicului ce este acceptabil și ce nu, dar și acela de a descuraja practici similare viitoare ale persoanei vinovate, nu sunt aplicate decât în cazul jurnaliștilor, deci măsura nu-și servește scopul așa cum ar trebui.
- Numărul mare de plângeri care sfârșesc prin a nu fi soluționate pe fond arată că există

loc de îmbunătățire atât al gradului de informare a publicului cu privire la ce poate fi sesizat Consiliului, cât și a modului în care CNCD comunică cu petenții sau a procedurilor de intervenție de la nivelul instituției.

Recomandări:

- Asigurarea unor practici unitare la nivelul întregii funcționări ai instituției și publicarea unei colecții de principii care să stea la baza judecării spețelor, astfel încât derapajele instituționale să poată fi urmărite ușor de Consiliul Director și de angajați.
- Implementarea unor măsuri de consolidare a independenței funcționării CNCD în fața factorilor politici.
- Utilizarea recomandărilor de folosire a unui limbaj care să nu poată fi asociat cu discursul de ură ca pe un mecanism progresiv, de tip cartonaș galben - cartonaș roșu. În cazul în care o persoană primește o astfel de recomandare, următoarea abatere să genereze automat o sancțiune, spre deosebire de momentul de față, când o persoană poate să acumuleze oricâte recomandări, fără a-i fi aplicate niciun fel de sancțiuni.
- Este necesară îmbunătățirea gradului de informare a potențialilor petenți către CNCD cu privire la modul în care trebuie redactate sesizările. De asemenea, Consiliul trebuie să se asigure că solicitarea de informații suplimentare cu privire la o petiție depusă și solicitarea de asumare a unor petiții redirecționate către CNCD de alte instituții sunt făcute de așa manieră încât să ajute și să încurajeze petentul să răspundă corect și complet acestora.
- Înființarea unui mecanism de informare și consiliere pentru petenții ale căror plângeri nu au ajuns să fie judecate pe fond de membrii colegiului director, astfel încât acei petenți care sunt într-o situație în care riscul de a fi pedepsiți pentru că au raportat fapte de discriminare este mare (victimizare) să știe cum să reacționeze dacă sunt supuși unui asemenea tratament.
- În situațiile în care Consiliul își declină competențele cu privire la un anumit caz, plângerea să fie automat transmisă către instituția competentă sau, atunci când acest lucru nu e permis de lege, să fie oferite suficiente informații petentului astfel încât acesta să poată depune plângerea la instituția abilitată să o judece.
- Modificarea OUG 137/2000 în sensul acordării calității procesuale active oricăror persoane fizice care sesizează către Consiliu manifestări în spațiul public ale discursului instigator la ură. Acest lucru poate fi făcut prin interpretarea textului „existența unui interes legitim în combaterea discriminării” ca fiind interesul oricărui cetățean de a trăi într-o societate din care lipsesc stereotipurile negative.

ANALIZA DECIZIILOR DE SANȚIONARE EMISE DE CONSILIUL NAȚIONAL AL AUDIOVIZUALULUI

În urma unei solicitări de informații de interes public, Consiliul Național al Audiovizualului ne-a comunicat că, în perioada noiembrie 2015 - octombrie 2016, CNA a emis doar două sancțiuni pentru promovarea discursului instigator la ură. Forul audiovizual a menționat și că nu au existat sesizări pe subiectul discursului instigator la ură care să fi fost discutate în Consiliu și care să fi fost soluționate prin neconstatarea faptei.

Cu toate acestea, la o verificare făcută de autorii raportului asupra tuturor deciziilor emise de CNA în acest interval, am constatat că au mai fost emise încă alte 5 decizii de sancționare pentru transmisiuni radio-TV care aveau conținuturi ce puteau fi asociate discursului discriminator sau instigator la ură. Printre acestea se afla și un caz clar de discurs rasist, în care jucătorii naționalei de Fotbal a Republicii Congo erau numiți maimuțe de realizatorii emisiunii de radio Morning Zu.

Considerăm că acest lucru relevă superficialitatea cu care Consiliul Național al Audiovizualului tratează subiectul discursului discriminator și instigator la ură și ridică semne de întrebare referitoare la numărul real de sesizări primite de instituție cu privire la *hate speech* și la felul în care sunt judecate acestea.

Prelungirea cu două luni a intervalului de referință pentru cercetare a rezultat în identificarea a trei noi decizii de sancționare. Astfel, în total, în perioada de referință a raportului (noiembrie 2015 - decembrie 2016), CNA a acordat 10 sancțiuni pentru conținuturi care pot fi asociate cu discursul discriminator sau instigator la ură, în baza Codului de reglementare a conținutului audiovizual și a Legii audiovizualului. Maghiarii au fost ținta a două dintre materialele sancționate, iar persoane asociate diverselor culte religioase au fost ținta a trei materiale (câte un material pentru comunitatea pentecostală, Martorii lui Iehova și preoțimea ortodoxă). În afară de aceștia, țintele discursului de ură sancționat de CNA au fost evreii, aromânii, persoanele de culoare, tinerii, străinii și persoanele cu tulburări de sănătate mintală.

Deși au fost aplicate 10 sancțiuni, trebuie atrasă atenția asupra faptului că în cazul a nu mai puțin de 4 dintre acestea, discursul instigator la ură sau cel care consolidează stereotipurile nu a fost menționat în motivarea hotărârilor, amenziile fiind date în baza unor alte încălcări ale reglementărilor în vigoare (spre exemplu, difuzare de informații confidențiale cu caracter personal, informarea greșită a publicului ș.a.). De asemenea, în alte 4 cazuri, sancțiunea a fost aplicată la comun pentru mai multe situații de încălcare a reglementărilor în vigoare, fără o grupare tematică a acestora (spre exemplu, o singură sancțiune pentru două abateri din emisiuni distincte: un caz de xenofobie și o încălcare a dreptului la informare corectă).

Valoarea totală a sancțiunilor acordate a fost de 180.000 RON. Însă, ca urmare a practicilor de sancționare descrise mai sus, doar 70.000 de RON pot fi atribuiți fără echivoc unor încălcări ale reglementărilor care fac referire la discurs de ură. În aceste condiții, considerăm că este necesar să

fie aduse îmbunătățiri considerabile modului de operare al CNA, astfel încât sancțiunile emise de instituție să poată să ducă la o descurajare a utilizării discursului de ură la radio și la TV.

În ceea ce privește modul în care instituția cântărește faptele sesizate, două aspecte pozitive trebuie remarcate: abaterile repetate conduc la amenzi mai mari (așa cum este explicit menționat în cazul sancțiunii aplicate unei emisiuni a lui Radu Banciu), iar simpla enunțare a delimitării față de discursul instigator la ură nu este suficient de convingătoare pentru membrii Consiliului. Cu toate acestea, există și situații în care motivările deciziilor de sancționare par mai degrabă întocmite în pripă: în cazul remarcilor rasiste făcute în timpul emisiunii Morning Zu, decizia CNA aduce în discuție „libertatea de informare”, deși acest subiect fusese exploatat de realizatorii de radio strict dintr-o perspectivă care se dorea umoristică; de asemenea, în cazul unei emisiuni în care realizatorul a făcut afirmații generalizatoare despre consumul de droguri în rândul tinerilor și despre incidența crescută a comportamentelor antisociale ale acestora, CNA a considerat inclusiv că s-a folosit un limbaj jignitor, care ar putea conduce la violență, deși realizatorul nu a îndemnat la violență.

Recomandări către CNA

- Îmbunătățirea mecanismelor de recunoaștere a discursului de ură și înregistrarea acestuia ca atare
- Evidențierea clară a sancțiunilor aplicate pentru situații de discurs de ură, astfel încât acestea să-și producă efectul de descurajare dorit
- Uniformizarea bunelor practici de la nivelul instituției în ceea ce privește motivarea sancțiunilor aplicate discursului de ură

ANALIZA ACTIVITĂȚII PARCHETELOR ȘI INSTANȚELOR

ACTIVITATEA PARCHETELOR

Au fost solicitate statistici aferente anilor 2015 și 2016 în baza Legii 544/2001 privind liberul acces la informațiile de interes public după cum urmează:

1. Statistică privitoare la numărul de dosare instrumentate de către parchetele din România cu privire la infracțiunea prevăzută de art. 369, Noul Cod Penal – Incitarea la ură sau discriminare, pentru care au fost primite plângeri/denunțuri sau parchetele s-au autosesizat în perioada menționată;
2. Stadiul dosarelor menționate la punctul 1, respectiv:
 - a. câte dintre acestea au fost soluționate;
 - b. pentru câte dintre acestea s-a dispus trimiterea în judecată de către parchet;
 - c. pentru câte dintre acestea s-a dispus achitarea;
 - d. câte dintre soluțiile de achitare au fost stabilite ca imputabile procurorului;
 - e. câte dintre acestea au fost soluționate cu autor necunoscut;
 - f. pentru câte dintre acestea s-a dispus condamnarea de către instanțe;
3. Numărul de persoane inculpate din cadrul dosarelor menționate la punctul 1, respectiv numărul de arestări preventive dispuse în aceste dosare;
4. Statistica aferentă anilor 2015 și 2016 privitoare la numărul de dosare de pe rolul parchetelor din România cu privire la infracțiunea prevăzută de art. 369, Noul Cod Penal – Incitarea la ură sau discriminare, indiferent de momentul la care s-a primit plângerea/denunțul sau s-a autosesizat parchetul;
5. Stadiul dosarelor menționate la punctul 4:
 - a. câte dintre acestea au fost soluționate;
 - b. pentru câte dintre acestea s-a dispus trimiterea în judecată de către parchet;
 - c. pentru câte dintre acestea s-a dispus achitarea;
 - d. câte dintre soluțiile de achitare au fost stabilite ca imputabile procurorului;
 - e. câte dintre acestea au fost soluționate cu autor necunoscut;
 - f. pentru câte dintre acestea s-a dispus condamnarea de către instanțe;

6. Numărul de persoane inculpate din cadrul dosarelor menționate la punctul 4, respectiv numărul de arestări preventive dispuse în aceste dosare.

Aceiași tip de informații au fost solicitate și cu privire la dosarele ce vizează infracțiunile prevăzute de OUG nr. 31/2002 privind interzicerea organizațiilor și simbolurilor cu caracter fascist, rasist sau xenofob și a promovării cultului persoanelor vinovate de săvârșirea unor infracțiuni contra păcii și omenirii, redenumită Ordonanța de urgență privind interzicerea organizațiilor și simbolurilor cu caracter fascist, legionar, rasist sau xenofob și a promovării cultului persoanelor vinovate de săvârșirea unor infracțiuni de genocid contra umanității și de crime de război, în urma modificărilor aduse de Legea nr. 217/2015.

Ministerul Public a răspuns solicitărilor de informații, oferind următoarele tabele:

**DATE STATISTICE PRIVIND INFRACTIUNEA DE INCITARE LA URĂ
SAU DISCRIMINARE (ART. 369 C.P.)
PER TOTAL MINISTER PUBLIC, ÎN PERIOADA 2015 - 2016**

ANUL	NR. CAUZE EXISTENTE LA ÎNCEPUTUL PERIOADEI	NR. CAUZE INTRATE ÎN CURSUL PERIOADEI	NR. CAUZE DE SOLUȚIONAT, DIN CARE:	NR. CAUZE SOLUȚIONATE DIN CARE:	PRIN TRIMITERE ÎN JUDECATĂ	PRIN NETRIMITERE ÎN JUDECATĂ	NR. CAUZE RĂMASE NESOLUȚIONATE LA SFÂRȘITUL PERIOADEI, DIN CARE:	NR. CAUZE CU AUTOR NECUNOSCUT RĂMASE NESOLUȚIONATE
2015	30	27	57	29	0	29	24	7
2016	26	68	94	27	1	26	58	8

ANUL	NR. INCULPAȚI PERSOANE FIZICE TRIMIȘI ÎN JUDECATĂ, DIN CARE:	ARESTAȚI PREVENTIV	NR. INCULPAȚI PERSOANE FIZICE NETRIMIȘI ÎN JUDECATĂ, DIN CARE:	ARESTAȚI PREVENTIV	NR. INCULPAȚI PERSOANE FIZICE ACHITAȚI DEFINITIV	NR. INCULPAȚI PERSOANE JURIDICE TRIMIȘI ÎN JUDECATĂ	NR. INCULPAȚI PERSOANE JURIDICE NETRIMIȘI ÎN JUDECATĂ	NR. INCULPAȚI PERSOANE JURIDICE ACHITAȚI DEFINITIV
2015	0	0	5	0	0	0	0	0
2016	1	0	1	0	0	0	0	0

**DATE STATISTICE PRIVIND INFRACTIUNILE PREV. DE O.U.G. NR. 31/2002
PER TOTAL MINISTER PUBLIC, ÎN PERIOADA 2015 - 2016**

ANUL	NR. CAUZE EXISTENTE LA ÎNCEPUTUL PERIOADEI	NR. CAUZE INTRATE ÎN CURSUL PERIOADEI	NR. CAUZE DE SOLUȚIONAT, DIN CARE:	NR. CAUZE SOLUȚIONATE DIN CARE:	PRIN TRIMITERE ÎN JUDECATĂ	PRIN NETRIMITERE ÎN JUDECATĂ	NR. CAUZE RĂMASE NESOLUȚIONATE LA SFÂRȘITUL PERIOADEI, DIN CARE:	NR. CAUZE CU AUTOR NECUNOSCUT RĂMASE NESOLUȚIONATE
2015	40	26	66	24	5	19	36	7
2016	31	12	43	20	0	20	22	7

ANUL	NR. INculpAȚI PERSOANE FIZICE TRIMIȘI ÎN JUDECATĂ, DIN CARE:	ARESTAȚI PREVENTIV	NR. INculpAȚI PERSOANE FIZICE NETRIMIȘI ÎN JUDECATĂ, DIN CARE:	ARESTAȚI PREVENTIV	NR. INculpAȚI PERSOANE FIZICE ACHITAȚI DEFINITIV	NR. INculpAȚI PERSOANE JURIDICE TRIMIȘI ÎN JUDECATĂ	NR. INculpAȚI PERSOANE JURIDICE NETRIMIȘI ÎN JUDECATĂ	NR. INculpAȚI PERSOANE JURIDICE ACHITAȚI DEFINITIV
2015	6	0	1	0	0	0	1	0
2016	0	0	9	0	1	0	0	0

Conform acestor date, în perioada de referință au existat 151 de cauze de soluționat cu privire la infracțiunea de incitare la ură sau discriminare, prevăzută de art. 369, Cod Penal. Dintre acestea, 56 de cauze au fost soluționate până la finalul anului 2016, puțin peste o treime. Cu o singură excepție, toate cauzele au fost soluționate prin netrimiteri în judecată. Au rămas de soluționat 58 de cazuri, dintre care 8 cu autor necunoscut. Un singur inculpat, persoană fizică, a fost trimis în judecată. Nu s-a dispus în niciun dosar arestarea preventivă.

Cu privire la infracțiunile prevăzute de OUG 31/2002 au existat 109 cauze de soluționat. Până la finalul perioadei de referință pentru prezentul raport, 44 dintre acestea au fost soluționate, 5 fiind trimise în judecată. 22 de cauze au rămas de soluționat, dintre care 7 cu autor necunoscut. 6 inculpați, persoane fizice, precum și unul, persoană juridică, au fost trimiși în judecată. Nu s-a dispus în niciun dosar arestarea preventivă.

Prin comparație cu informațiile puse la dispoziție de Ministerul Public pentru precedentul Raport cu privire la discursul instigator la ură din România, putem observa că în anii 2015 și 2016 au existat, totuși, cauze care să fie trimise în judecată. Deși există un oarecare progres, acesta este modest și, mai important, pare să fie inconsecvent.

Concluzii:

- Un număr mic din dosarele instrumentate de parchete ajung pe rolul instanțelor.
- Un număr mare de dosare nu sunt soluționate pentru perioade lungi de timp.

ACTIVITATEA INSTANȚELOR NAȚIONALE

Pe perioada de referință a acestui raport, autorii au identificat doar un proces penal și două procese civile în care instanțele au emis hotărâri.

T. F. versus Ministerul Public (proces penal)

Cu privire la săvârșirea infracțiunii de promovare a cultului persoanelor vinovate de săvârșirea unor infracțiuni împotriva păcii și omenirii, Curtea de Apel Târgu Mureș a dispus achitarea inculpatului, după ce, în prealabil, Judecătoria Sighișoara îl condamnase la plata unei amenzi penale în valoare de 10.000 de lei. Potrivit rechizitoriului, inculpatul a organizat o ceremonie de comemorare a personalității lui W[ass] A[lbert], scriitor maghiar din Transilvania, condamnat definitiv pentru infracțiuni grave contra umanității în 1946. Ceremonia de comemorare a inclus și dezvelirea unui bust al scriitorului. Instanța superioară a constatat că ceremonia a avut în vedere promovarea personalității lui W[ass] A[lbert] doar ca scriitor, iar operele lui literare nu conțin elemente de instigare la ură. De altfel, din probele depuse la dosar s-a constatat că cel puțin două cărți ale scriitorului au fost traduse și publicate în limba română și sunt disponibile pe mai multe site-uri de profil din România. De asemenea, în cadrul ceremoniei, nu s-a produs săvârșirea unor fapte de instigare la ură.

Institutul Național pentru Studierea Holocaustului din România „Elie Wiesel” vs. Consiliul Local al Municipiului Beiuș (proces civil)

Cu privire la modificarea denumirii unei străzi care purta numele de “Mareșal I[on] A[ntonescu], Tribunalul București a decis obligarea instituției publice să opereze această modificare. Denumirea străzii fusese atribuită în anul 1993, dată la care nu era încă în vigoare Ordonanța de Urgență 31/2002 privind interzicerea organizațiilor și simbolurilor cu caracter fascist, rasist sau xenofob și a promovării cultului persoanelor vinovate de săvârșirea unor infracțiuni contra păcii și omenirii.

Institutul Național pentru Studierea Holocaustului din România „Elie Wiesel” vs. Consiliul Local al Municipiului Târgoviște (proces civil)

Cu privire la anularea unei hotărâri din 1996 prin care mareșalul I[on] A[ntonescu] primea post-mortem titlul de cetățean de onoare al orașului, instanța a decis admiterea acțiunii INSHR. Aceasta a constatat că I[on] A[ntonescu] se încadrează în categoria persoanelor prevăzute la articolul 2, lit. c din OUG 31/2002. Astfel, conform instanței, “prin persoană vinovată de săvârșirea unor infracțiuni contra

păcii și omenirii se înțelege orice persoană condamnată definitiv de o instanță judecătorească română sau străină pentru una sau mai multe infracțiuni contra păcii și omenirii, precum și orice persoană condamnată de o instanță penală internațională pentru crime de război sau crime contra umanității.”

Concluzii

- deși există un număr foarte mic de cazuri care ajung să fie trimise de parchete către instanțe, singurul despre conținutul căruia avem cunoștință se referă la cultul personalității unei figuri istorice maghiare condamnate pentru crime împotriva umanității. Mai mult, instanța a achitat inculpatul, infirmând suspiciunile procurorilor
- deși erau temeri că menționarea Mișcării Legionare în modificarea OUG 31 / 2002 va determina folosirea abuzivă a acesteia împotriva păstrării memoriei unor personalități intelectuale care simpatizaseră sau se asociaseră cu Mișcarea Legionară, singura personalitate istorică pentru care promovarea cultului este descurajată este Ion Antonescu.

AUTOREGLEMENTAREA LA NIVELUL PARTIDELOR POLITICE

Documentele de autoreglementare de la nivelul partidelor politice sunt statutele acestora și, acolo unde există, codurile etice. În România sunt înregistrate în momentul de față zeci de partide politice, însă doar despre puține se poate spune că reprezintă o forță socială. Din aceste considerente, cercetarea de față s-a oprit doar asupra partidelor care au format grupuri parlamentare. Prin urmare, au fost excluse și partidele care au parlamentari aleși pe locurile rezervate minorităților naționale.

Majoritatea partidelor ale căror documente au fost analizate în cadrul cercetării nu au integrat în statutele și codurile lor etice referiri directe la discursul instigator la ură. Cu toate acestea, documentele analizate conțin prevederi care vizează principii și situații care subsumează combaterea acestei forme de discurs (un exemplu în acest sens este respectarea demnității umane, care se referă inclusiv la evitarea discursurilor discriminatoare).

Precizăm că, în ciuda solicitărilor înaintate, numai USR și UDMR au furnizat autorilor informații cu privire la sancțiunile interne aplicate membrilor pentru cazuri de *hate speech*.

PARTIDUL SOCIAL DEMOCRAT

Partidul Social Democrat este cel mai puternic partid din Parlamentul României și principalul partid din actuala coaliție de guvernare. Orientarea politică este de centru-stânga. În anul 2016, doi dintre membrii importanți ai partidului, Sebastian Ghiță și fostul premier Victor Ponta, și-au arătat susținerea pentru partidul de extremă dreapta PRU (Partidul România Unită), primul retrăgându-se din PSD pentru a intra în PRU. În octombrie 2015, PSD și-a modificat statutul, păstrând însă toate prevederile care puteau fi interpretate ca având efect în combaterea discursului de ură.

Conform articolului 9, punctul 1 al Statutului, Partidul Social Democrat „promovează și susține statul de drept, democratic și social, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile cetățenilor, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic, reprezintă valori supreme, în spiritul tradițiilor democratice ale poporului român și a idealurilor Revoluției din Decembrie 1989”. Promovarea unei forme de discurs care să nu discrimineze sau să instige la ură este invocată indirect și la articolul 10, punctul 4, sub forma „promovării [...] respectului persoanei și al familiei, în vederea creșterii coeziunii sociale și a unor relații de respect între cetățean și instituțiile statului”.

Referiri directe la combaterea discursului instigator la ură se găsesc din nou la articolul 10, punctul 9: „[...] combate și condamnă extremismul de orice fel, manifestările de rasism, șovinism, separatism etnic sau teritorial”. Este interesantă aici alăturarea conceptelor de extremism și rasism cu cele de șovinism și separatism etnic și teritorial în cadrul aceluiași subpunct al statutului. Acest lucru permite interpretările conform cărora, în efortul de combatere a discursului instigator la ură, PSD ar putea acorda o mai mare atenție manifestărilor de acest tip venind din partea membrilor minorității maghiare.

Asocierea este repetată și în criteriile de excludere a candidaților care doresc să devină membri

ai partidului: „Nu pot fi membri PSD persoanele care promovează violența, ideologia fascistă, anarhismul, rasismul, șovinismul, separatismul etnic sau teritorial și orice alte idei ori acțiuni extremiste sau contrare intereselor naționale, drepturilor și libertăților fundamentale ale omului” (art 23, punctul 5). Folosirea verbului „a promova” la timpul prezent poate fi interpretată ca permițând obținerea calității de membru unei persoane care s-a aflat în trecutul mai mult sau mai puțin îndepărtat într-o situație în care nu îndeplinea aceste criterii. În orice caz, persoanele care, „ulterior dobândirii calității de membru de partid, [...] se află într-una din situațiile de incompatibilitate prevăzute la Art. 23” (deci inclusiv în cazul în care devin promotori ai discursului urii), își pierd calitatea de membru PSD prin radieră (articolul 27).

Printre îndatoririle membrilor PSD se regăsesc și cele de a cunoaște și respecta statutul partidului (art. 30, pct. 2), ceea ce poate fi interpretat și ca o îndatorire în a combate discursul discriminator și instigator la ură.

Articolul 48, punctul 3, introduce o condiție suplimentară care poate fi interpretată ca descurajând discursul instigator la ură în conducerea partidului: candidații pentru funcții în partid „trebuie să dovedească [...] solidaritate și respect pentru [...] membrii comunității din care fac parte”.

Statutul PSD este completat de Codul Etic al partidului, în care, la capitolul III. „Valori și principii generale”, punctul 2 „Respectarea drepturilor civice fundamentale”, membrii partidului se angajează la „condamnarea intoleranței, rasismului, antisemitismului, xenofobiei, discriminărilor de orice natură”, iar la punctul 3 „Integritate și respect în activitatea politică, administrativă și profesională”, membrii își asumă că vor evita gesturile, mesajele și orice acțiuni care aduc atingere demnității umane și valorilor democratice.

PARTIDUL NAȚIONAL LIBERAL

Partidul Național Liberal este, în momentul de față, cel mai important partid de opoziție din România. Orientarea politică este de centru-dreapta. Față de precedentul raport cu privire la discursul instigator la ură din România, statutul partidului nu a suferit modificări în ceea ce privește aspectele care contribuie la combaterea discursului instigator la ură. Raportul din acest an integrează însă și o analiză a codului etic al partidului.

Statutul Partidului Național Liberal menționează, la articolul 5, că demnitatea umană reprezintă o valoare universală pe a cărei respectare Partidul o urmărește. La același articol, statutul menționează că Partidul Național Liberal „asigură promovarea principiilor democrației și consolidarea statului de drept și acționează prioritar” pentru realizarea obiectivelor politice ale partidului, printre care „garantarea, promovarea și respectarea necondiționată a demnității omului” (litera b) (concept care subsumează și protejarea persoanelor de discurs discriminator sau instigator la ură), dar și „combaterea tuturor formelor de discriminare în viața politică, economică și socială” (litera k).

O persoană care promovează sau a promovat idei sau acțiuni de rasism, xenofobie, antisemitism sau intoleranță nu poate obține calitatea de membru PNL (art. 15, punctul 2, litera d). Modalitatea prin care este verificată îndeplinirea condițiilor prin care o persoană poate deveni membru este, însă, simpla depunere a unei declarații pe propria răspundere din partea candidatului (articolul 16).

Odată devenită membru PNL, o persoană va avea dreptul „să își exprime liber opinii în afara partidului, în măsura în care exprimările respective nu contravin principiilor politice ale partidului, asumate prin Programul politic și Statut” (art 24). Prin urmare, opiniile care aduc atingere demnității umane sunt considerate inacceptabile. Acest lucru este întărit și de articolul 25, litera a, conform căruia membrii PNL au obligația să respecte Statutul și regulamentele partidului.

În cazul unor „încălțări grave și în mod repetat ale prevederilor Statutului și ale Codului Etic, aducând atingere valorilor și principiilor stabilite prin Programul Politic al Partidului”, un membru poate fi sancționat prin excluderea din PNL. Sancționarea, însă, în ceea ce privește membrii cu funcție la nivel național (deci a celor mai vizibili membri), inclusiv a celor cu funcție aleasă în Convenția Națională, este decisă prin vot de Consiliul Național (art 30, art 31), organism compus din peste 40 de persoane și care, din cauza numărului mare de membri, are vulnerabilități cu privire la cunoștințele sau voința politică de a sancționa chestiuni care țin de discursul discriminator.

De asemenea, Comisia de arbitraj „decide în cazurile de încălcare a Statutului, dă sancțiuni și rezolvă contestații la sancțiuni” (art. 105, punctul 5)

Cel mai puternic mesaj în sensul combaterii discursului instigator la ură se regăsește, însă, în codul etic al partidului. Conform punctului 7, „[Membrul PNL] este imperios necesar să respecte principiile democrației și drepturilor omului, să combată totalitarismul și naționalismul extremist, discriminările și intoleranța ca și tendințele xenofobe”. De asemenea, se mai poate considera și că articolul 24 al codului etic, care spune că membrii PNL, în afara partidului, în luptele politice și campaniile electorale trebuie să adopte un discurs decent, bazat pe fapte și argumente, ar putea să reprezinte o garanție suplimentară că membrii PNL sunt descurajați să folosească discursuri care pot fi interpretate ca instigatoare la ură.

UNIUNEA SALVAȚI ROMÂNIA

Uniunea Salvați România este un partid înființat recent care se prezintă ca o forță politică nouă ce încearcă să schimbe paradigmele modului în care se face politică în România. Partidul pune accent puternic pe lupta anti-corupție, transparentizarea activității sectorului public și profesionalizarea acestuia. Partidul admite faptul că nu aderă la nicio ideologie, având membri cu vederi de dreapta, de stânga și de centru. La alegerile parlamentare din anul 2016, partidul a reușit să obțină al treilea cel mai mare număr de mandate în Parlamentul României. Câțiva dintre membrii partidului au fost acuzați de discursuri care se bazau sau consolidau stereotipuri negative, în general despre romi și persoane care trăiesc în sărăcie. În parte din aceste situații, aceștia și-au retras afirmațiile și / sau și-au cerut scuze.

Statutul Uniunii Salvați România nu conține niciun fel de prevederi care să facă referire, chiar și indirect, la combaterea discriminării sau la protecția în fața discursului urii. Printre criteriile pe baza cărora se hotărăște dacă o persoană poate deveni membră a partidului nu se regăsește niciunul care să oprească accesul persoanelor care au folosit, la un moment dat, discursul urii.

Singura prevedere din statut care permite, în mod teoretic, sancționarea membrilor pentru discurs instigator la ură se regăsește la articolul 13: „[Membrii UR sau îndatorirea] să nu prejudicieze, prin luări de poziție publice, imaginea Salvați România”. În aceste condiții, considerăm că o sancțiune

aplicată în baza acestui criteriu pentru o situație în care a fost folosit discursul urii ar fi motivată mai degrabă de considerente de marketing politic (stricarea imaginii partidului) decât de unele principiale (respectarea drepturilor omului). Este drept, o altă îndatorire a membrilor USR este și aceea de a avea un „comportament moral și demn în societate”, însă, în condițiile în care moralitatea este invocată în unele cazuri tocmai pentru a justifica discursul instigator la ură, ne este dificil să citim acest pasaj din statutul USR strict în sensul protejării dreptului la demnitate umană.

Cu toate acestea, USR se află în proces de elaborare a unui cod deontologic intern. În răspunsul acordat solicitărilor noastre de informații, Comisia de arbitraj a USR a oferit un opis al prevederilor legale în vigoare care stau la baza redactării acestui cod. Printre aceste prevederi se regăsește și OUG 137 / 2000, privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare. Mai mult, Comisia de arbitraj a USR a susținut că aceste prevederi legislative reprezintă standarde minime pentru codul pe care îl vor redacta, dorind să aducă completări acestora.

De asemenea, merită menționat că, deși nu există reglementări clare, partidul a folosit mecanisme interne de sancționare, disociere de și îndepărtare a discursului instigator la ură. Astfel, plângerile unor membri USR au condus la eliminarea unei postări controversate a unui membru USR cu privire la persoanele fără adăpost, dar și la demisia din funcție și retragerea candidaturii la alegerile parlamentare a unui vice-președinte de filială care, anterior intrării în USR fusese amendat de CNCD pentru discurs de ură împotriva enoriașilor bisericii ortodoxe.

ALIANȚA LIBERALILOR ȘI DEMOCRAȚILOR

Alianța Liberalilor și Democraților este principalul partener de guvernare al Partidului Social Democrat, la nivel central și local. Partidul are o orientare de centru-dreapta. Statutul partidului nu a suferit modificări față de perioada de referință a precedentului raport.

Statutul Alianței Liberalilor și Democraților are un număr semnificativ de prevederi care pot avea impact în combaterea discursului instigator la ură. Conform articolului 6, punctul 2, printre obiectivele politice prioritare ale partidului se află:

- garantarea, promovarea și respectarea demnității omului, a drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor (litera a);
- combaterea tuturor formelor de discriminare, precum cea bazată pe rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, categorie socială, sex, convingeri sau apartenență la o categorie defavorizată (litera m);
- educarea membrilor societății în spiritul respectului pentru om și natură, al demnității și libertății spirituale (litera s).

Găsim interesantă prezența unei liste extinse a grupurilor vulnerabile discriminării, care sunt, însă, menționate doar ca exemple, fără să limiteze eventualele demersuri ale partidului doar la combaterea discriminării care le are ca țintă pe acestea. De asemenea, este salutară intenția de educare a societății cu privire la respectarea drepturilor omului.

Cu toate acestea, pe lista criteriilor de excludere a candidaților la funcția de membru de partid nu

se regăsește nicio mențiune cu privire la xenofobie, rasism, extremism sau intoleranță.

Încălcarea Statutului partidului poate duce la sancționarea cu excluderea membrului (articolul 18, litera a). Cu toate acestea, încălcările codului etic sunt considerate abateri mai puțin grave (articolul 21) și pot fi sancționate cu „avertisment scris, suspendarea din funcție pe timp limitat, suspendarea – pe cel mult un an – a drepturilor ce decurg din calitatea de membru ALDE, sau retragerea sprijinului politic pentru cei aflați în funcții publice care au presupus un asemenea sprijin politic” (articolul 20, punctul 1, literele a-d).

Responsabile pentru respectarea codului etic și al statutului ALDE sunt Consiliile de Etică și Arbitraj Teritoriale (art 75, punctul 4), precum și Curtea de Etică și Arbitraj, care are atribuții inclusiv în ceea ce privește soluționarea contestațiilor la sancțiunile disciplinare (art 75, punctul 1, litera b).

Partidul are un cod etic, însă nu a răspuns solicitărilor autorilor pentru consultarea acestuia.

PARTIDUL MIȘCAREA POPULARĂ

Partidul Mișcarea Populară este un partid de orientare centru-dreapta care s-a format după desprinderea unui grup de membri ai Partidului Democrat Liberal (PDL) după alegerile parlamentare din anul 2012. La alegerile care au avut loc în decembrie 2016, partidul a reușit să strângă un număr suficient de mare de voturi pentru a intra în Parlament. Până la finalul anului 2016, președintele partidului a fost Traian Băsescu, un politician sancționat de Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării pentru declarații rasiste. Întrucât partidul nu răspuns solicitărilor noastre, nu este clar dacă are un cod etic.

Conform statutului, Partidul Mișcarea Populară „urmărește respectarea valorilor universale ale libertății și demnității umane, respectarea valorilor tradiționale ale poporului român, respectarea statului de drept și independența justiției” (art 6, punctul 1). Combaterea discriminării este un obiectiv care are ca scop „dezvoltarea economică și progresul social general” (articolul 7, punctul 2).

Nici statutul PMP nu permite persoanelor care au promovat sau promovează „idei sau acțiuni extremiste (rasism, xenofobie, antisemitism etc.)” să devină membri de partid (articolul 10, punctul 1, litera g).

Membrii Partidului Mișcarea Populară au obligația să „promoveze valorile și principiile Partidului Mișcarea Populară și să contribuie la realizarea obiectivelor partidului” (articolul 17, litera 1, punctul b). Mai mult, conform statutului, un candidat la funcția de președinte al partidului trebuie să depună un program politic, denumit moțiune, care să cuprindă „măsuri care promovează scopul, valorile și obiectivele Partidului Mișcarea Populară în conformitate cu Statutul partidului” (art 78), deci și măsuri de respectare și promovare a demnității umane. Cu toate acestea, având în vedere că demnitatea umană este un termen cu acoperire largă, această prevedere nu înseamnă că un candidat la funcția de președinte al partidului trebuie să își asume explicit combaterea discursului discriminator sau instigator la ură.

În ceea ce privește sancțiunile care pot fi aplicate membrilor PMP, acestea sunt reprezentate de excludere, în cazul încălcării grave și repetate a prevederilor statutului, „aducând atingere valorilor și

principiilor stabilite prin Programul Partidului” (art 22,), sau, în cazul abaterilor mai puțin grave, de „avertisment scris, suspendarea din funcție pe o durată limitată, de maximum șase luni, suspendarea din calitatea de membru al Partidului Mișcarea Populară pe o perioadă de maximum un an, revocarea din funcția deținută în partid sau din funcția în care a fost desemnat sau ales datorită calității de membru al partidului sau retragerea sprijinului politic pentru funcțiile publice obținute prin susținerea politică a Partidului Mișcarea Populară”.

UNIUNEA DEMOCRATĂ A MAGHIARILOR DIN ROMÂNIA

Statutul UDMR nu conține nicio prevedere care să poată fi invocată în cazuri de discursuri instigatoare la ură comise de membrii săi, însă menționează existența unor comisii de etică și arbitraj care funcționează la nivel local, județean și național.

UDMR a răspuns solicitării noastre de clarificare a modului în care sunt tratate în interiorul partidului cazurile de discurs al urii, făcând apel la regulamentul intern de funcționare a comisiilor de etică. Conform acestui regulament, comisiile sunt abilitate să judece acele cazuri care privesc „situații, comportamente, activități care sunt incompatibile cu documentele constitutive ale Uniunii (Program, Statut, actele Congresului, Consiliului Reprezentanților Uniunii, etc.)”. Întrucât prin programul său „UDMR promovează suprimarea naționalismului, șovinismului, antisemitismului și a agresiunii verbale, sancționarea legală a oricărei forme de instigare naționalistă, șovinistă, antisemită”, considerăm că, într-adevăr, comisiile etice pot să judece cazurile de discurs instigator la ură.

Pe perioada de referință a raportului, comisiile de etică ale UDMR nu au primit niciun fel de sesizări cu privire la situații de discurs instigator la ură comise de membrii săi, prin urmare nicio sancțiune în acest sens nu a fost aplicată.

AUTOREGLEMENTĂRI LA NIVEL DE ORGANIZAȚII MEDIA

Mass-media din România nu a reușit să își dezvolte în perioada de după 1989 structuri asociative puternice, capabile să impună la nivelul industriei și în rândul breslei norme de comportament sau valori profesionale. Acestea ar fi fost și sunt în continuare extrem de necesare într-o industrie care reprezintă o componentă esențială a unei democrații și al cărei principal capital este dat de încrederea publicului.

În anul 2015, cele mai cunoscute structuri asociative ale industriei de media sunt Clubul Român de Presă și Convenția Organizațiilor de Media. Codurile deontologice ale celor două organisme conțin reguli referitoare la discriminarea în presă sau la discursul care incită la ură.

CLUBUL ROMÂN DE PRESĂ

Înființat în 1998, **Clubul Român de Presă (CRP)** este o organizație ce reprezintă mai degrabă interesele proprietarilor de presă și a adoptat un Cod deontologic pe care l-a actualizat de-a lungul anilor. CRP își propune “să participe activ la îmbunătățirea calitativă a presei românești și la formarea unui mediu de afaceri favorabil companiilor mass-media”. Deși dispune de resursele și infrastructura necesare diseminării și impunerii acestui Cod în rândul breslei, CRP nu a reușit să facă din acest document un reper nici măcar în rândul redacțiilor membre. Instituția a creat un organism de implementare a acestui Cod, Consiliul etic al CRP, însă acesta funcționează numai pe hârtie, iar reacțiile sale la încălcările flagrante ale Codului sunt sporadice.

Codul etic al CRP nu are mențiuni specifice privitoare la discursul care incită la ură sau la discriminare. Documentul conține însă un articol care limitează menționarea rasei, naționalității sau religiei numai dacă “informația publicată se referă la un fapt strict legat de respectiva problemă”. Cu alte cuvinte, menționarea rasei sau naționalității într-o știre în care e vorba de o infracțiune este irelevantă și incorectă. În general, constatăm că etnia infractorilor este precizată aproape exclusiv atunci când infractorii aparțin unor minorități naționale. În schimb, niciodată nu este menționată etnia infractorilor care aparțin majorității.

Menționarea etniei este relevantă atunci când are legătură cu o faptă – de exemplu, dacă o persoană refuză un transplant de organe din cauza religiei, atunci acest fapt este demn de menționat, întrucât convingerile religioase au determinat o anumită situație.

”Art. 4 - Se va menționa rasa, naționalitatea, apartenența la o anumită minoritate (religioasă, lingvistică, sexuală) numai în cazurile în care informația publicată se referă la un fapt strict legat de respectiva problemă. Ziaristul va evita detalierea unor vicii sau a unor elemente morbide legate de crime.”

Asociația Profesioniștilor din Presă - Cluj, care are 62 de membri și 27 de membri susținători, a aderat la codul deontologic al Clubului Român de Presă și are un mecanism de sancționare a abaterilor de la prevederile lui.

CONVENȚIA ORGANIZAȚIILOR DE MEDIA

Convenția Organizațiilor de Media (COM) este o “coalitie informală de asociații de jurnaliști, de alți profesioniști din mass-media, sindicate și organizații patronale” înființată în 2002, „din dorința de a oferi mai multă vizibilitate și putere de negociere profesioniștilor din mass-media”. Coordonarea COM și secretariatul tehnic au fost asigurate de Centrul pentru Jurnalism Independent și ActiveWatch. COM a adoptat în 2004 două documente de auto-reglementare, Statutul Jurnalistului și Codul Deontologic al COM. Ulterior, în 2009, COM a coordonat elaborarea și adoptarea Codului Deontologic unificat, care sintetizează prevederile a peste 15 documente de auto-reglementare diferite. COM nu dispune de un organism de implementare a Codului, rămânând la latitudinea fiecărui membru să își definească mecanismele de aplicare.

Codul Deontologic unificat adoptat de Convenția Organizațiilor de Media interzice explicit discriminarea și discursul care incită la ură și violență. Codul include și un articol asemănător celui din Codul CRP, prin care rasa, naționalitatea și apartenența la o anumită comunitate vor fi menționate numai dacă sunt relevante în cadrul subiectului tratat.

13.1. Jurnalistul este dator să nu discrimineze și să nu instige la ură și violență. Se vor menționa rasa, naționalitatea sau apartenența la o anumită comunitate (religioasă, etnică, lingvistică, sexuală, etc.) numai în cazurile în care informația este relevantă în cadrul subiectului tratat.

Singura organizație profesională care are un mecanism funcțional de implementare a Codului este Asociația Jurnaliștilor de limbă Maghiară din România (AJMR).

ASOCIAȚIA ROMÂNĂ DE COMUNICAȚII AUDIOVIZUALE

Un alt document de auto-reglementare circulă în piața de media din 2011 fiind asumat, cel puțin la nivel declarativ, de redacțiile care dețin supremația audiențelor, adică principalele televiziuni și radiouri naționale. Codul aparține **Asociației Române de Comunicații Audiovizuale (ARCA)**, o asociație patronală care reunește principalele societăți de radio și televiziune din România și are ca obiectiv “menținerea și dezvoltarea unui climat legislativ, reglementativ și administrativ favorabil investițiilor în domeniul audiovizual ca și a unui context competițional optim pentru dezvoltarea, atât în interesul public cât și în cel privat, a acestui domeniu”.

Codul deontologic ARCA a căpătat vizibilitate odată cu decizia din 2011 a Consiliului Național al Audiovizualului de a cere radiodifuzorilor să își asume un cod deontologic. Astfel, mare parte din radiodifuzorii importanți și-au asumat acest Cod. În ciuda faptului că dispune de cele mai mari posibilități de punere în practică, fiind asumat instituțional de redacțiile cele mai influente din piață, Codul deontologic al ARCA are un impact la fel de nesemnificativ ca restul codurilor etice din piață, neexistând un interes real din partea radiodifuzorilor de a aplica normele prevăzute de aceste documente. Această lipsă de interes este ilustrată de paragraful final al Codului, în care se enunță “Prezumția de creați-

vitare”. Vom cita în integralitate acest principiu: “Totuși, este specific pentru o parte din principiile formulate aici că nu pot decât să rămână la nivelul de reper, fiind imposibilă o judecată asupra faptului dacă practica editorială se conformează lor sau nu. Pentru noi este suficient însă ca aceste principii să constituie o preocupare, iar punerea lor în practică să producă o valoare construită conform creativității fiecărui editor. Acesta este principiuul „prezumției de creativitate””.

Acest paragraf sau “principiu” dă, de fapt, măsura interesului și a dorinței marilor jucători din audiovizual de a impune niște minime standarde etice și editoriale în piață. ARCA nu dispune de mecanisme de implementare a Codului.

Codul ARCA recomandă radiodifuzorilor să „valorizeze” “principiile anti-discriminare în mod pro-activ” prin conținutul editorial difuzat. Fraza următoare limitează însă aria de acoperire a acestei recomandări la “principiul egalității dintre femei și bărbați” și „combaterii prejudecăților care contravin acestui principiu”, lăsând în afara reglementării restul situațiilor de discriminare.

“În sensul construcției de valori civice, radiodifuzorii pot avea în vedere valorizarea principiilor anti-discriminare în mod pro-activ, prin promovarea de conținut care să conducă la înțelegerea importanței patrimoniului valoric al egalității în drepturi a persoanelor. În acest sens se va acorda atenție principiului egalității dintre femei și bărbați și combaterii prejudecăților care contravin acestui principiu.”

ALTE DOCUMENTE DE AUTO-REGLEMENTARE INIȚIATE DE ORGANIZAȚII SAU PROIECTE DIN AFARA INDUSTRIEI/BRESLEI MASS-MEDIA.

O organizație neguvernamentală, Centrul pentru Jurnalism Independent, a redactat în 2002 un document dedicat exclusiv modului în care jurnaliștii ar trebui să relateze despre minorități, **Ghidul de bune practici în relatarea despre minorități**. Ghidul a fost elaborat în cadrul programului **Minorități în mass-media** derulat de CJI în 2001 – 2002, în colaborare cu MEDE European Consultancy și Oficiul Național pentru Romi. Cităm din ghid:

“GHID DE BUNE PRACTICI PRIVIND RELATAREA DESPRE MINORITĂȚI ÎN PRESA ROMÂNESCĂ

1. *Respectă-ți semenii, indiferent de sex, nivel de educație, vârstă, apartenență etnică, religioasă, orientare sexuală sau politică;*
2. *Menționează nivelul de educație, vârsta sau apartenența etnică, religioasă, orientarea sexuală sau politică a persoanelor despre care relatezi numai atunci când acest lucru este relevant în context;*
3. *Întreabă-i pe cei implicați cum doresc să fie identificați și folosește această denumire în relatarea ta;*
4. *Evită senzaționalismul bazat pe stereotipuri și prejudecăți;*
5. *Identifică-ți propriile stereotipuri și prejudecăți și asigură-te că nu îți afectează relatarea;*
6. *Impune un ton neutru atunci când utilizezi știrile preluate din alte surse;*
7. *Fii echilibrat și înlătură termenii discriminării negative sau pozitive;*

8. Nu amesteca experiențe personale în relatările de presă despre o minoritate, deoarece sunt irelevante;

9. Acordă în mod egal atenție tuturor părților implicate în subiectul despre care relatezi;

10. Include printre sursele tale și reprezentanți ai minorităților, pentru o reflectare cât mai largă a societății;

11. Fii conștient că între tine și minoritățile despre care relatezi pot exista diferențe culturale care blochează accesul la informații;

12. Corectează gramatical citatele dacă pun într-o lumină nefavorabilă sursele;

13. Relatează cu dorința de a construi punți de înțelegere între categorii, grupuri umane sau optiuni individuale.”

COD ETIC ANTIDISCRIMINARE PENTRU SPAȚIUL VIRTUAL

Acest Cod etic a fost inițiat în cadrul unei dezbateri - „Ura virtuală vs. responsabilitate reală” - organizate în cadrul programului S.P.E.R. (Stop Prejudcărilor față de Etnia Romilor) , în cadrul căreia participanții au atras atenția asupra discursului intolerant propagat prin intermediul internetului; un proces ulterior de consultare cu reprezentanți ai spațiului on-line a generat următorul cod:

”Codul etic antidiscriminare reprezintă un **set de aspirații** prin care se încearcă responsabilizarea mesajului virtual și transformarea mediului on-line într-un spațiu în care sunt respectate drepturile fundamentale ale omului.

Acest cod nu este produsul unic al inițiatorilor, nici un set de reguli impuse, ci un statement pe care orice blogger îl poate adopta pentru a-și exprima public atașamentul față de principii etice non-discriminatorii și preocuparea pentru eliminarea conținuturilor on-line rasiste, xenofobe sau sexiste. E nevoie de voi pentru ca acest demers să aibă succes, așa că vă invităm să citiți textul codului etic și să îl adoptați pe site-urile/blogurile voastre împreună cu ștampila-simbol a acestei inițiative. Detalii tehnice găsiți accesând adresa: <http://www.sper.org.ro/blog/?p=61>

I. Preambul manifest

Fiecare persoană are dreptul inviolabil la libera exprimare atât timp cât acesta nu afectează drepturile fundamentale ale altor persoane.

Media online este un instrument care aduce noi posibilități de comunicare și noi modalități de a servi publicul. Ca orice mijloc de comunicare în masă, media online trebuie să-și clădească credibilitatea, așa cum a făcut și media tradițională. Un mijloc prin care media online poate dobândi credibilitate și își poate spori calitatea este asumarea unor mecanisme de autoreglementare asemănătoare celor din media tradițională.

Conținutul generat de utilizatori este o componentă esențială în construirea unor comunități online și în exploatarea potențialului de interactivitate oferit de Internet. De asemenea, conținutul gen-

erat de utilizatori este un element al mediei online ce contribuie la extinderea pieței ideilor, oferind posibilitatea de a aprofunda anumite teme de interes și conectând oameni cu interese asemănătoare.

Moderarea echilibrată a forumurilor de discuții contribuie la îmbunătățirea calității întregului conținut, adăugând forță și încredere elementelor de conținut online, dinamizând dezbaterile. Prin contrast, dezbaterile nemoderate pot duce la insulte, atacuri la persoană și comentarii de calitate îndoielnică, care pun într-o lumină nefavorabilă produsul promovat.

Demersul redactării unui cod etic pentru media online vine ca o alternativă la inițiativele legislative recente care riscă să afecteze grav libertatea de exprimare. Legislația existentă conține deja reglementări care sancționează penal discursul ce incită la ură, xenofobia, negarea holocaustului sau promovarea ideologiilor fasciste.

Acest cod etic trebuie văzut ca un set de aspirații și nu ca un set de reguli, un manifest prin care se exprimă public atașamentul față de principii etice nondiscriminatorii.

Societatea este diversificată atât din punct de vedere al culorii pielii, apartenenței etnice, naționalității, orientării sexuale, sexului cât și din punctul de vedere al opiniilor, viziunilor politice, religiei. Codul etic este un îndrumar de principii etice care stau la baza oricărei societăți deschise, în care oamenii nu sunt excluși social pe baza etniei, culorii pielii, orientării sexuale etc.

Codul nu are un mecanism propriu - zis de implementare. Implementarea principiilor etice existente aici se face prin asumarea acestuia de către fiecare actor implicat, acestea aplicându-se oricărei forme de conținut online: text, audio, video, fotografii.

Preluarea codului etic reprezintă un gest de solidaritate pentru transformarea spațiului on-line într-un mediu în care drepturile omului sunt respectate.

II. Norme

În redactarea materialelor și moderarea comentariilor care menționează minorități și grupuri vulnerabile, creatorii și moderatorii de conținut on-line, cu responsabilitate, vor:

- promova libertatea de exprimare, încurajând dezbaterile de idei și discuțiile în contradictoriu, chiar și atunci când nu sunt de acord cu conținutul acestora;*
- respecta partenerii de dialog, combătând ideile, dar nu atacând partenerii de dialog;*
- descuraja discriminarea prin intermediul internetului. Insultele sau afirmațiile rasiste, homofobe, sexiste sau discriminatorii față de alte minorități sau grupuri dezavantajate și incitarea la ură sunt intolerabile;*
- evita incitarea la violență și la comiterea de ilegalități prin mesaje și comentarii;*

- *respecta demnitatea semenilor lor și vor evita menționarea apartenenței la o anumită minoritate sau grup vulnerabil dacă acestea nu sunt relevante, indiferent dacă este vorba de o minoritate națională, etnică, rasială, religioasă, sexuală, de vârstă sau de dizabilitate, precum și orice alt criteriu care ar putea genera discriminarea;*
- *evita utilizarea stereotipurilor și prejudecăților cu privire la rasă, vârstă, sex, orientare sexuală, religie, etnie, dizabilitate, statut seropozitiv sau orice alt criteriu; își vor identifica propriile stereotipuri și prejudecăți și se vor asigura că nu le afectează comunicarea;*
- *respecta dreptul fiecărei persoane sau grup de persoane la autoidentificare/ de a fi numit așa cum își dorește.”*

Concluzii

- Autoreglementarea în mass-media există numai pe hârtie. Codurile etice nu sunt aplicate și nu există organisme funcționale care să vegheze la respectarea acestora.
- Există un dezinteres generalizat al breslei și al industriei pentru asumarea și impunerea unor minime standarde etice și profesionale.
- Divizarea breslei contribuie din plin la această stare de fapt. Această divizare se regăsește inclusiv la nivelul asociațiilor profesionale, care s-au înmulțit, fără ca impactul lor să devină semnificativ în rândul industriei sau al publicului.
- Din păcate, trebuie să așteptăm încă foarte mulți ani pentru ca aceste documente să fie implementate. O miză mai apropiată ar fi ca ele să devină (re)cunoscute în interiorul breslei, să existe o masă critică de jurnaliști care să și le însușească și să lupte pentru respectarea lor.

Recomandări

- Codurile etice existente (și prevederile lor referitoare la discriminare/discursul care incită la ură) trebuie diseminate în spațiul public.
- Publicul are posibilitatea să împingă industria mass-media în direcția responsabilizării prin sesizarea diferitelor abateri etice, inclusiv cele care discriminează sau instigă la ură.
- Mass-media are șansa de a opri decredibilizarea accentuată de care este afectată prin asumarea și aplicarea unor minime standarde etice și profesionale.

AUTOREGLEMENTAREA ÎN INDUSTRIA PUBLICITĂȚII

Spre deosebire de mass-media, industria publicității a reușit să-și asume un cod unic de autoreglementare (**Codul de Practică în Publicitate**) și să creeze un mecanism funcțional de aplicare a acestuia. Codul de Practică în Publicitate a fost redactat și asumat de Consiliul Român pentru Publicitate sau Romanian Advertising Council (RAC), o organizație profesională, non-guvernamentală, înființată în 1999. RAC are 69 de membri: companii, agenții de publicitate, media și asociații. Conform autorilor, “Codul reprezintă un set de reguli etice de respectat de către toți cei implicați în domeniul publicității și în orice formă de comunicare comercială” al cărui scop este „să sprijine dezvoltarea unui mediu de afaceri decent și onest în România prin oferirea unui ghid de formă și conținut pentru o informare corectă, cinstită și decentă față de consumator și industrie”.

Codul de Practică în Publicitate are mai multe puncte dedicate exclusiv discriminării și incitării la violență. Aceste puncte aparțin articolului referitor la Responsabilitatea socială a organizațiilor din industria publicității. Sunt interzise explicit afirmațiile sau reprezentările care să incite la violență verbală, psihică sau fizică. De asemenea, organizațiile care își asumă codul trebuie să respecte demnitatea umană “sub toate aspectele”. Grupurile vulnerabile în fața discursului instigator la ură sunt menționate explicit și acoperă principalele ținte ale acestui tip de discurs din România. Cu toate acestea, la finalul enumerării grupurilor vulnerabile este adăugată și prescurtarea “etc.”, astfel încât prevederile codului pot fi aplicate și în cazuri care fac referire la ținte mai puțin “tradiționale” pentru discriminarea discursivă.

“Art.6 – Responsabilitatea socială

6.1 – Comunicarea trebuie să nu conțină nicio formă de discriminare sau ofensă pe criterii sociale, politice, de rasă, naționalitate, sex, vârstă, religie, origine, etnie, dizabilitate sau orientare sexuală etc.

6.2 – Comunicarea trebuie să respecte demnitatea umană sub toate aspectele.

6.3 – Comunicarea trebuie să nu conțină afirmații sau reprezentări care să incite la violență verbală, psihică sau fizică.”

AUTOREGLEMENTĂRI LA NIVEL DE REDACȚII

Capitolul de față cuprinde o analiză a principalelor instrumente de moderare utilizate de cele mai accesate¹ resurse online de informare în anul 2016: stirileprotv.ro, realitatea.net, adevarul.ro, ziare.com, stiripesurse.ro, antena3.ro, hotnews.ro, evz.ro, romaniatv.net și digi24.ro.

Analiza a urmărit, în special, dacă site-urile monitorizate fac apel la mesaje de avertizare speciale privind comportamentul utilizatorilor în secțiunea de comentarii și, respectiv, dacă există reguli specifice care vizează limitarea discursului instigator la ură sau manifestările rasiste. De asemenea, în analiza noastră, am urmărit gradul de vizibilitate a condițiilor (regulilor) de comunicare în spațiile alocate interacțiunii cititorilor. Nu în ultimul rând, pentru fiecare site monitorizat am identificat principalele puncte forte și puncte vulnerabile în ceea ce privește menținerea unui cadru de dezbatere echilibrat.

ȘTIRILE PRO TV

Site-ul www.stirileprotv.ro nu deține o politică privind regimul comentariilor. Deși există opțiunea de a comenta în subsolul articolelor, aceasta nu este funcțională. Prin urmare, la nivelul paginii nu există interacțiuni cu cititorii.

Secțiunea *Termeni și condiții* abordează strict aspecte legate de drepturile de autor și de regimul datelor cu caracter personal.

REALITATEA.NET

Site-ul www.realitatea.net nu cuprinde un set special privind regulile de publicare a comentariilor și/sau conținutul acestora, dar secțiunea *Termeni și condiții* cuprinde un set de reguli dedicate utilizatorilor site-ului și forumului Realitatea.net. Mesajele cu caracter xenofob sau rasist sunt interzise pe site, însă proprietarul site-ului se degrevează parțial de răspundere asupra conținuturilor generate de utilizatori, precizând că „mesajele postate nu sunt monitorizate în fiecare secunda și, în consecință, site-ul nu își asumă responsabilitatea pentru conținutul lor”.

Per ansamblu, website-ul are o interacțiune scăzută cu cititorii, comunicarea fiind concentrată pe contul de Facebook al site-ului.

ADEVĂRUL.RO

Site-ul [Adevărul](http://Adevărul.ro) este singura sursă de informare care a dezvoltat o politică specială de moderare și un cod de conduită pentru membrii comunității [Adevărul](http://Adevărul.ro). Și secțiunea de *Termeni și condiții* cuprinde reguli de moderare și îndepărtare a mesajelor cu caracter rasist și/sau discriminatoriu.

¹ Conform datelor de audiență SATI, noiembrie 2015 – octombrie 2016. Clasamentul a fost realizat în baza mediei numărului de afișări lunare înregistrate de fiecare site în parte.

De altfel, prin mecanismul de înregistrare pe site sau pe platformele asociate, utilizatorul este avertizat cu referire la regulile de comunicare în spațiul creat de Adevărul.

ZIARE.COM

Site-ul www.ziare.com își informează cititorii doar la articolul 2 din secțiunea de "*Termeni și condiții*" asupra interdicției de a publica mesaje „rasiste, șoviniste ori care ar putea discrimina orice persoane în orice mod sau care ar încălca orice alte drepturi și libertăți ale omului potrivit legislației în vigoare”. Deși site-ul invocă explicit că sunt „strict interzise” actele de discriminare sau acțiunile care pot leza drepturile și libertățile individuale, nu oferă mai multe detalii despre „legislația în vigoare”.

Înainte de a publica un comentariu, utilizatorul nu mai este avertizat asupra limitărilor invocate în secțiunea de Termeni și condiții. Publicarea de comentarii este posibilă doar dacă utilizatorii au un cont deschis pe domeniul www.ziare.com.

ȘTIRIPESURSE.RO

Site-ul stiripesurse.ro nu cuprinde un cod special dedicat interacțiunii utilizatorilor și nici nu impune standarde legate de calitatea mesajelor promovate de utilizatori. Secțiunea de Termeni și condiții face referire exclusiv la drepturi de autor și confidențialitatea datelor cu caracter personal.

Pentru a publica comentarii, site-ul folosește serviciul Disqus, un serviciu de management al comentariilor care îi întâmpină pe utilizatori cu mesajul „Disqus never moderates or censors. The rules on this community are its own” (trad. Disqus nu moderează și nu cenzurează niciodată. Regulile sunt doar ale acestei comunități).

ANTENA3.RO

Site-ul Antena 3 nu cuprinde nici un cod sau set de reguli privind interacțiunile utilizatorilor. De altfel, este singurul site monitorizat care nu cuprinde nici măcar secțiunea Termeni și condiții.

Pentru a comenta în subsolul articolelor este suficientă autentificarea prin contul de Facebook.

HOTNEWS.RO

Site-ul www.hotnews.ro nu cuprinde un ghid specific de moderare a comentariilor, dar la articolul 9 din secțiunea *Termeni și condiții* precizează în mod explicit dreptul de a îndepărta mesajele pe care administratorul site-ului le consideră discriminatorii, fără a oferi o clasificare a situațiilor. Același nivel de generalitate poate fi identificat și în secțiunea de comentarii, unde utilizatorii sunt avertizați asupra responsabilității legale pe care o poartă pentru mesajele postate, fără a specifica situațiile de abatere de la cadrul legal.

Pentru a publica un comentariu este suficientă furnizarea unei adrese valide de e-mail. În lipsa unui cont special pe site-ul Hotnews, utilizatorul va fi vizibil cu titlul „Anonim”.

EVZ.RO

Site-ul Evenimentului Zilei nu cuprinde un set special privind regulile de publicare a comentariilor și/sau conținutul acestora, iar în secțiunea Termeni și condiții sunt stipulate doar limitările generate de drepturile de autor.

Spre deosebire de perioada 2015 – 2016, în secțiunea de comentarii utilizatorii nu mai sunt avertizați în legătură cu standardele minime de comunicare și în legătură cu mecanismul de moderare. Pentru a posta un comentariu, este suficientă furnizarea unei adrese de e-mail validă sau autentificarea prin contul de Facebook.

ROMANIATV.NET

Pe site-ul România TV interacțiunea cu utilizatorii este foarte scăzută, deși există funcționalitatea de a posta comentarii. Secțiunea Termeni și condiții vizează exclusiv aspecte comerciale și legate de gestionarea datelor cu caracter personal, fără nicio referire la calitatea mesajelor publicate de utilizatori.

Utilizatorii pot comenta fie prin autentificarea prin contul de Facebook, fie prin completarea unei adrese de e-mail validă.

DIGI24.RO

Pe site-ul Digi 24 nu există opțiunea de a comenta în subsolul articolelor. Totodată, secțiunea Termeni și condiții nu cuprinde nicio referire la moderarea comentariilor.

Concluzii:

- Editorii tind să evite asumarea responsabilităților privind calitatea interacțiunii dintre cititori/utilizatori.
- Publicațiile nu acordă o atenție deosebită supervizării interacțiunii dintre cititori pentru a promova dezbateri echilibrate și opinii pertinente.
- Proprietarii de site-uri publică secțiunile obligatorii de *Termeni și condiții* doar pentru a preveni eventuale litigii care vin din zona comercială, fără nicio aplecare spre promovarea unei comunicări publice responsabile.
- Cele mai bune exemple de bună practică din România în ceea ce privește moderarea comentariilor generate de utilizatori, reprezentate de standardele Gazetei Sporturilor și Paginii de Media, nu sunt preluate de niciunul dintre cele mai accesate site-uri generaliste de știri.

Mulțumim Biroului Român pentru Audit Transmedia (BRAT) pentru datele furnizate în realizarea clasamentului celor mai accesate surse web de informare.

BRAT este organizația industriei de media din România care măsoară audiența mediului online și a presei scrise, auditează tirajele (presă scrisă) și monitorizează investițiile în publicitate (presa scrisă, online, radio și outdoor). Măsurătorile și monitorizările BRAT sunt obiective, independente și transparente, realizate pe baza standardelor profesionale stabilite de industrie, în concordanță cu normele internaționale.

Despre SATI

Studiul de Audiență și Trafic Internet (SATI) este singurul studiu din România care oferă pieței de media și publicitate informații complete cu privire la audiență, profilele socio-demografice și traficul pentru peste 220 dintre cele mai importante site-uri web, într-un mod transparent, după standardele și metodologiile selecționate și acceptate de industrie, asigurând în același timp comparabilitatea rezultatelor.

AUTOREGLEMENTĂRI LA NIVELUL FEDERAȚIILOR SPORTIVE

Lumea sportivă a fost una din zonele sociale unde discursul care incită la ură, rasismul, xenofobia sau violența s-au manifestat cel mai vizibil. Spiritul de fair-play a fost pătat de evenimente adeseori violente, la care autoritățile sportive au răspuns cu destulă întârziere. Ulterior, reglementările introduse, mai ales în lumea fotbalului, au dat rezultate și frecvența acestor evenimente a scăzut semnificativ.

Am selectat în acest studiu patru arii sportive – fotbal, hochei, baschet și handbal, zone în care au avut loc manifestări xenofobe sau violente. Am analizat documentele interne care reglementează aceste sporturi, căutând norme specifice privind discursul care incită la ură sau violență, manifestări rasiste, xenofobe, violente. De asemenea, am căutat informații cu privire la acțiunile concrete întreprinse de federațiile sportive pentru a preveni astfel de comportamente.

În privința reglementărilor, la nivelul Federației Române de Fotbal, a Federației Române de Baschet și a celei de Handbal am identificat referiri specifice la aceste manifestări. La Federația Română de Hochei pe Gheață nu am găsit decât un document publicat pe site, și acela fiind un regulament internațional de desfășurare a jocului de hochei pe gheață.

Numai Federația Română de Fotbal are afișate informații cu privire la acțiunile concrete întreprinse pentru prevenirea manifestărilor rasiste, violente, xenofobe. Celelalte trei federații nu au afișate informații în acest sens.

Cele patru federații au fost contactate direct pentru a transmite informații cu privire la reglementările și acțiunile specifice întreprinse pe ariile care fac obiectul studiului nostru. Nici una din instituțiile contactate nu a răspuns solicitării noastre.

FEDERAȚIA ROMÂNĂ DE FOTBAL (FRF)

La nivelul activității fotbalistice găsim o mulțime de reglementări interne. Unele dintre ele definesc comportamentele interzise, altele enunță sancțiunile pentru astfel de fapte.

Întâlnim reglementări dedicate exclusiv discursului care incită la ură sau violență. De asemenea, există o mulțime de sancțiuni împotriva comportamentului rasist, discriminatoriu, xenofob sau jignitor. Toate sunt sancționate cu pedepse aspre de regulamentele FRF.

Aceste reglementări reprezintă, în mare parte, un răspuns necesar la manifestările de rasism, xenofobie și violență care au marcat fotbalul autohton, în special în ultimii 20 de ani. Fenomenul a luat amploare după 1995, odată cu dezvoltarea fenomenului ultras, atingând cote îngrijorătoare la sfârșitul anilor '90 și începutul anilor 2000. În tribune erau des prezente sloganuri, însemne, bannere cu mesaje rasiste sau care promovau persoane vinovate pentru crime împotriva umanității. De asemenea, erau frecvente bătăile între suporterii diverselor echipe sau violențe între suporterii și forțele de or-

dine. Oficiali din fotbal exprimau fără rezerve opinii cu caracter rasist, încurajând astfel manifestările suporterilor.

Inițial, autoritățile din fotbal nu au recunoscut gravitatea problemei care afecta fotbalul românesc, preferând să o ignore. A fost nevoie de sancțiunile impuse de organismele internaționale (UEFA) și de presiunea exercitată de acestea pentru a determina FRF și LPF să reacționeze și să intervină cu măsuri de ordin normativ sau prin acțiuni concrete menite a combate astfel de manifestări.

Ultimii 4-5 ani au consemnat o rărire semnificativă a manifestărilor rasiste sau xenofobe pe stadioanele din România, dovadă că intervenția autorităților din fotbal a avut efect. De menționat și soluția adoptată la nivel legislativ care a complementat normele interne ale FRF. În 2008, Parlamentul a adoptat legea 4/2008 privind prevenirea și combaterea violenței cu ocazia competițiilor și a jocurilor sportive, un proiect controversat, care conține multe prevederi care lasă loc abuzurilor. Un alt fapt îmbucurător este că incidentele violente petrecute pe stadioane sau în preajma lor au devenit și ele tot mai rare în ultimii ani.

Elemente de autoreglementare

Documentul fondator al Federației Române de Fotbal, **Statutul FRF**, anunță încă din preambulul său că FRF împărtășește cele 11 principii fundamentale ale UEFA, respectul fiind unul dintre acestea. Conform articolului 8, litera n) al aceluiași document, *“combaterea violenței și a rasismului”* reprezintă unul dintre **scopurile și obiectivele** FRF.

Printre **atribuțiile** FRF, Statutul menționează și întreprinderea de *“măsuri pentru prevenirea și combaterea violenței la meciurile de fotbal, precum și pentru promovarea spiritului de fair-play și a toleranței în activitatea fotbalistică”*, precum și desfășurarea de *“activități de cetățenie activă, responsabilitate socială și incluziune socială”*. (Articolul 9)

FRF își asumă neutralitatea politică, etnică și religioasă a FRF și interzice în mod expres discriminarea (Articolul 10 – Diversitate și non-discriminare).

“FRF este neutră din punct de vedere politic, religios și etnic. Discriminarea de orice fel împotriva unei țări, a unei persoane fizice sau a unor grupuri de persoane având la bază etnia, sexul, limba, religia, orientarea politică sau orice alt motiv este interzisă. Orice tip de discriminare, directă sau indirectă, se sancționează conform Regulamentului disciplinar FIFA/UEFA/FRF, după caz.”

Din punct de vedere instituțional, există o comisie dedicată discriminării - *“Comisia pentru fair-play și combaterea discriminării”*, însărcinată cu elaborarea de *„programe legate de fair-play și combaterea discriminării de orice fel”* (Articolul 55).

Conform Statutului, atribuții în zona combaterii violenței revin și Asociațiilor județene de fotbal, responsabile cu organizarea competițiilor la nivel județean și municipal. Acestea au delegate atribuții în privința aplicării de măsuri pentru *“(...)promovarea spiritului de fair-play, prevenirea și combaterea violenței la jocurile de fotbal (...)”*

Regulamentul de organizare și funcționare (ROF) obligă toate cluburile să pună în aplicare progra-

mul UEFA de 10 măsuri privind combaterea rasismului. De asemenea, clubul organizator este obligat să instruiască crainicul stadionului să nu transmită anunțuri discriminatorii la adresa echipei oaspete. (Art. 56, ROF)

Fapte interzise de reglementările FRF:

Regulamentul de disciplină al FRF

Articolul 82 din Regulamentul de disciplină al FRF enumerează faptele considerate a fi "Comportament neregulamentar". Printre acestea regăsim "afișarea sub orice formă de inscripții rasiste, xenofobe și jignitoare, scandarea de cuvinte/expresii jignitoare și obscene ori emiterea de sunete în scop jignitor".

Articolul 83 se referă la nerespectarea obligațiilor de organizare a jocurilor de către organizatori și include "afișarea sub orice formă de inscripții rasiste, xenofobe și jignitoare, scandarea de cuvinte/expresii jignitoare și obscene ori emiterea de sunete în scop jignitor".

Regulamentul de organizare și funcționare a FRF (ROF)

Articolul 56 – Organizarea jocurilor, la aliniatul 4.k) al acestui document, impune organizatorilor obligația „să prevină orice acțiuni provocatoare sau rasiste, în stadion sau în imediata vecinătate a stadionului și, dacă astfel de acțiuni au loc, să facă anunțuri la stația de amplificare cerând încetarea acestora și, după caz, procedând la îndepărtarea bannerelor, steagurilor ori a altor obiecte sau la evacuarea din stadion a celor care au săvârșit abateri grave". Aliniatul 5 al aceluiași articol obligă cluburile să pună în aplicare programul UEFA de „10 măsuri privind combaterea rasismului”.

De asemenea, conform articolului 58, aliniatul 1.q), cluburile organizatoare au obligația „să interzică afișarea în arena sportivă a simbolurilor, sloganurilor ori textelor cu conținut obscen sau care incită la denigrare a țării, la xenofobie, la ură națională, rasială, de clasă ori religioasă”.

Sanțiuni

Regulamentul de disciplină conține reglementări specifice cu privire la sancțiunile aplicate pentru rasism, xenofobie sau discriminare. Sancțiunile prevăd suspendarea jucătorilor, echipei tehnice, antrenorilor precum și a oficialilor, amenzi, dar și programarea jocurilor fără spectatori până la interzicerea organizării jocurilor pe propriul stadion, pierderea jocului prin forfait, scăderea a 2-6 puncte sau excluderea din competiție. (Art. 50 și Art. 54 din Regulamentul de disciplină)

Incitarea la ură sau violență făcută de jucători, antrenori sau oficiali este aspru pedepsită cu suspendări pe durate îndelungate. Articolul 50 - "Incitarea la ură, violență și comportarea jignitoare" sancționează abaterile jucătorilor sau oficialilor care incită/îndeamnă în mod public, la un comportament ori o atitudine cu caracter jignitor sau disprețuitor. Același articol menționează *incitarea la un comportament violent sau la ură*, pentru care sancțiunea constă în suspendare de la 10 la 16 jocuri dacă fapta a fost săvârșită de un jucător sau antrenor și suspendare de la 4 la 6 luni dacă fapta a fost săvârșită de un oficial. Sancțiunile se dublează dacă sunt comise prin intermediul mass-media sau în ziua jocului.

Comportamentul rasist în interiorul stadionului poate fi sancționat de arbitri cu măsuri extreme,

care includ întreruperea, suspendarea sau încetarea meciurilor. (Art. 83, Regulamentul de disciplină și Art. 58, ROF)

Afișarea de către spectatori a unor inscripții conținând sloganuri discriminatorii/ denigratoare/ rasiste/ xenofobe conduce la amenzi aspre aplicate cluburilor pe care le susțin spectatorii respectivi, în timp ce spectatorii care se fac responsabili de astfel de fapte riscă cel puțin doi ani interzicerea accesului pe stadioane.

De asemenea, este interzisă și aspru sancționată propaganda în favoarea ideologiilor extremiste, atât în timpul jocului, cât și înainte sau după. Amenzile în acest caz pot ajunge până la 70.000 de lei. (Art. 54 din Regulamentul de disciplină)

Acțiuni întreprinse

FRF este destul de activă în organizarea unor evenimente cu caracter social, menite a promova fotbalul în societate, majoritatea având scopuri caritabile și având ca beneficiari copii sau tineri defavorizați. Totodată, aceste evenimente sunt desfășurate în parteneriat cu diverse organizații neguvernamentale.

Unul dintre aceste evenimente este "Cupa Diversității", organizat în parteneriat cu Departamentul pentru Relații Interetnice și cuprinde o serie de manifestări cu caracter cultural și sportiv, dedicate încurajării pluralismului cultural și etnic. Alte evenimente organizate de FRF sunt "Campioni Speciali", competiție destinată elevilor cu dizabilități și Turneul Balcanic al Transplantaților, destinat persoanelor care au beneficiat de transplant de organe.

Recomandări

Considerăm că se impune o atitudine mai pro-activă din partea autorităților din fotbal (FRF, LPF) și a cluburilor pentru a preveni incidentele rasiste sau violente. La nivelul autorităților se pot demara programe destinate cluburilor, prin care conducătorilor să li se atragă atenția asupra riscurilor pe care le presupun asemenea manifestări. Se impune, de asemenea, un dialog deschis cu suporterii, atât din partea autorităților din fotbal, cât și din partea cluburilor, pentru a identifica modalități eficiente de prevenire a incidentelor rasiste sau violente, fie și doar pentru a evita sancțiunile aspre care pot afecta echipele de club sau echipa națională.

În egală măsură, FRF poate demara programe educative destinate copiilor și tinerilor iubitori de fotbal, atât a celor încadrați în diverse cluburi, cât și a celor iubitori de fotbal.

FEDERAȚIA ROMÂNĂ DE HANDBAL

Elemente de autoreglementare

Statutul FRH

Nediscriminarea este menționată în principalul obiectiv al FRH. Conform Statului său, principalul obiectiv al FRH este „dezvoltarea și promovarea practicării handbalului pe teritoriul României, sub

toate formele sale și fără nici un fel de discriminare pe motive politice, religioase, rasiale, de naționalitate, sex sau vârstă”.

Printre atribuțiile FRH este și cea de a *“întreprinde măsuri pentru prevenirea și combaterea violenței, precum și pentru promovarea spiritului de fairplay și toleranței în activitatea sportivă”.*

Regulament Liga Națională Masculin-Feminin

În cadrul acestui document nu există reglementări specifice cu privire la incidente ce implică manifestări rasiste sau discriminatorii. În schimb, există un formular tip al procesului-verbal al ședinței tehnice a partidei, unde acestea apar menționate.

Regulamentul disciplinar al FRH

Regulamentul disciplinar sancționează organizatorii jocurilor pentru *“scandarea de lozinci rasiste, acte de violență sau vandalism”.* Sancțiunile pot ajunge până la pierderea jocului de către echipa gazdă sau ridicarea dreptului de organizare pe teren propriu a unor jocuri oficiale.

Concluzii

La nivelul FRH există reglementări specifice care sancționează manifestările și scandările rasiste. Nu există referiri directe la discursul care incită la ură. De remarcat că principalul obiectiv al FRH, potrivit Statutului său, menționează nediscriminarea pe motive politice, religioase, rasiale, de naționalitate, sex sau vârstă.

Federația Română de Baschet (FRB)

FRB are reglementări interne dedicate exclusiv discursului care incită la ură sau violență. De asemenea, există sancțiuni împotriva comportamentului violent, rasist, discriminatoriu sau xenofob.

Statutul FRB

Federația Română de Baschet menționează chiar în articolul ce-i definește obiectul de activitate că nu admite *“nicio discriminare cu caracter religios, rasist, sex sau profesie”* (Art.2, b. din Statut). Tot în Statut, FRB anunță că are printre atribuții *“prevenirea și combaterea violenței în sport, pentru promovarea unor măsuri educative, a spiritului fair - play și a toleranței în întreaga activitate a jocului de baschet, sprijinind nemijlocit activitatea Comisiei Naționale de Acțiune împotriva Violenței în Sport”* (Art. 14.p).

“Art. 2. B. FRB este persoană juridică de drept privat, de utilitate publică, autonomă, neguvernamentală, apolitică, neadmițând nicio discriminare cu caracter religios, rasist, sex sau profesie, fără scop lucrativ, exercitând autoritatea în organizarea, îndrumarea, dezvoltarea și controlul activității de baschet pe teritoriul României și în reprezentare internațională.”

Regulamentul General de Organizare a Competițiilor de Baschet

În Regulamentul General de Organizare a Competițiilor de Baschet sunt definite responsabilitățile cluburilor pentru prevenirea actelor de violență. Articolul 12.4.1. definește manifestările „necivi-

lizate” ca fiind folosirea de “limbaj licențios, injurios, violent, discriminator, xenofob și folosirea de banere cu conținut discriminator, impudic”. Același articol prevede sancțiuni cu amendă pentru astfel de fapte aplicabile organizatorilor de competiții sau unităților sportive astfel:

- a) de la 200–1.000 EUR pentru prima abatere;
- b) de la 400–2.000 EUR pentru fiecare recidivă;
- c) de la 200 –1.000 EUR pentru sloganuri și banere cu conținut discriminator, xenofob și impudic.

Regulamentul de disciplină

Regulamentul de disciplină prevede la Art. 17.3 amenzi de la 200 la 1.000 de euro pentru “scandări și proferarea de injurii, cuvinte cu conținut obscen sau care incită la xenofobie, ură națională, rasială, de clasă ori religioasă, la discriminări de orice fel și violență”. În caz de recidivă, penalizările vor fi duble, iar clubul în cauză va juca următoarele 1-3 meciuri pe teren propriu fără spectatori.

De asemenea, afișarea în arena sportivă a simbolurilor, sloganelor sau textelor cu conținut obscen, care incită la denigrarea țării, la xenofobie, la ură națională, rasială, de clasă ori religioasă, la discriminări de orice fel și violență, indiferent de mărimea și suportul pe care sunt inscripționate se sancționează cu amendă de la 500 la 1.500 euro. În caz de recidivă, penalizările vor fi duble, iar clubul în cauză va juca următoarele 1-3 meciuri pe teren propriu fără spectatori.

Concluzii

La nivelul FRB există reglementări specifice care sancționează manifestările și scandările rasiste, xenofobe și discursul care incită la ură. De remarcat că obiectul de activitate al FRB, potrivit Statutului său, menționează nediscriminarea pe motive religioase, rasiale, de sex sau profesie.

FEDERAȚIA ROMÂNĂ DE HOCH EI PE GHEAȚĂ (FRHG)

Elemente de autoreglementare

FRHG nu are afișat pe propriul site niciun document de funcționare (Statut, Regulament de Organizare și Funcționare, Regulament de disciplină etc.). Singurul document afișat este un document al Federației Internaționale de Hochei pe Gheață – Regulamentul oficial al FIHG.

Acesta conține o regulă care sancționează cu lovitură de pedeapsă amenințările și insultele cu tentă etnică sau rasială.

LEGISLAȚIA NAȚIONALĂ

Discursul instigator la ură naște multe controverse, inclusiv de natură legislativă. A folosi un discurs instigator la ură poate conduce la încălcarea drepturilor celor țintiți de discurs. A limita un discurs, prin a-l încadra legislativ ca fiind contravenție sau infracțiune, constituie o limitare a libertății de expresie, ceea ce, în unele situații, poate reprezenta chiar încălcarea acestui drept. Așadar, dreptul la liberă exprimare intră uneori în conflict cu alte drepturi, precum dreptul la demnitate umană și dreptul de a nu fi supus discriminării.

Capitolul de față își propune să analizeze legislația națională care reglementează, direct sau indirect, discursul instigator la ură. De asemenea, capitolul vizează analiza propunerilor legislative din ultimul an, care ar putea avea un impact asupra reglementării discursului instigator la ură, sau care sunt ele însele o expresie a intoleranței.

CONSTITUȚIA ROMÂNIEI

În perioada analizată, nu au existat modificări ale Constituției României. Următoarele prevederi sunt legate direct sau indirect de discursul instigator la ură sau de principii adiacente acestuia:

- Constituția include principiul egalității între cetățeni - *Articolul 4 (2) România este patria comună și indivizibilă a tuturor cetățenilor săi, fără deosebire de rasă, naționalitate, de origine etnică, de limbă, de religie, de sex, de opinie, de apartenență politică, de avere sau de origine socială;*
- Articolul 16 include principiul nediscriminării – *Articolul 16 (2) Cetățenii sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără privilegii și fără discriminări;*
- Articolul 20 include principiul aplicării cu prioritate a prevederilor tratatelor și pactelor privitoare la drepturile fundamentale ale omului - *Articolul 20 (2) Dacă există neconcordanțe între pactele și tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului la care România este parte, și legile interne, au prioritate reglementările internaționale, cu excepția cazului în care Constituția sau legile interne conțin dispoziții mai favorabile;*
- Libertatea de exprimare este prevăzută de Articolul 30, care include și limitări, precum acelea prevăzute de alineatele 6, respectiv 7 – *Articolul 30 (6) Libertatea de exprimare nu poate prejudicia demnitatea, onoarea, viața particulară și nici dreptul la propria imagine; Articolul 30 (7) Sunt interzise de lege defăimarea țării și a națiunii, îndemnul la război de agresiune, la ură națională, rasială, de clasă sau religioasă, incitarea la discriminare, la separatism teritorial sau la violență publică, precum și manifestările obscene, contrare bunelor moravuri.*

ECRI a recomandat, în cel de-al treilea raport cu privire la România, modificarea Constituției României, în sensul includerii unei prevederi care să restricționeze libertatea de expresie, adunare și asociere în scopul combaterii rasismului, așa cum este detaliat de ECRI în Recomandarea de Politică Generală nr. 7, privind legislația națională referitoare la combaterea rasismului și discriminării rasiale.

În cel de-al patrulea raport cu privire la România, ECRI repetă recomandarea, considerând că actualele prevederi nu sunt suficiente, așa cum sunt ele formulate, fiind nevoie de un semnal mai clar: *“Constituția ar trebui, prin urmare, să prevadă că exercitarea libertății de expresie, adunare și asociere poate fi restricționată în scopul combaterii rasismului, conform CEDO și în acord cu RPG nr 7”*.²

ORDONANȚA 137/2000, PRIVIND PREVENIREA ȘI SANȚIONAREA TUTUROR FORMELOR DE DISCRIMINARE

Ordonanța 137/2000 a transpus Directiva Consiliului 2000/43/CE cu privire la implementarea principiului tratamentului egal între persoane indiferent de originea rasială sau etnică și Directiva Consiliului 2000/78/CE de creare a unui cadru general în favoarea tratamentului egal privind ocuparea forței de muncă și condițiile de muncă. Ordonanța 137/2000 cuprinde reglementarea discursului instigator la ură în cadrul Articolului 15: *Constituie contravenție, conform prezentei ordonanțe, dacă fapta nu intră sub incidența legii penale, orice comportament manifestat în public, având caracter de propagandă naționalist-șovină, de instigare la ură rasială sau națională, ori acel comportament care are ca scop sau vizează atingerea demnității ori crearea unei atmosfere de intimidare, ostile, degradante, umilitoare sau ofensatoare, îndreptat împotriva unei persoane, unui grup de persoane sau unei comunități și legat de apartenența acestora la o anumită rasă, naționalitate, etnie, religie, categorie socială sau la o categorie defavorizată ori de convingerile, sexul sau orientarea sexuală a acestuia.*

În 2013, au intervenit modificări ale Ordonanței 137/2000, cu scopul de a aduce legislația națională antidiscriminare în conformitate cu prevederile Directivei Consiliului 2000/43/CE. Aceste modificări nu vizează Articolul 15, care reglementează discursul instigator la ură, însă vor fi descrise în paragrafele următoare, deoarece orice modificare a cadrului legislativ antidiscriminare are implicații indirecte și asupra discursului instigator la ură.

Înainte de modificările introduse în 2013, OG 137/2000 includea situații de discriminare care se interpretau ca fiind excepții, acestea neintrând sub incidența ordonanței. Totodată, OG 137/2000 nu prevedea un principiu general de excepție de la discriminarea directă, așa cum prevede Directiva 2000/43/CE: *În foarte puține cazuri, un tratament diferit poate fi justificat atunci când o caracteristică legată de originea rasială sau etnică constituie un caz special și determină o cerință ocupațională, atunci când obiectivul este legitim iar cerința este proporțională.* Prin urmare, modificările din 2013 au introdus excepția de discriminare directă, prin introducerea Articolului 4¹. Articolele 9 și 13 (2) din OG 137/2000 au fost abrogate, pentru că prevedeau excepții cu caracter special:

- (Fostul) Art. 9: *Prevederile art. 5 - 8 nu pot fi interpretate în sensul restrângerii dreptului angajatorului de a refuza angajarea unei persoane care nu corespunde cerințelor și standardelor uzuale în domeniul respectiv, atâta timp cât refuzul nu constituie un act de discriminare în sensul prezentei ordonanțe.*
- (Fostul) Art. 13 (2): *Prevederea alin. (1) nu poate fi interpretată în sensul restrângerii dreptului autorităților de punere în aplicare a planurilor de sistematizare și amenajare a teri-*

² Par. 8, Raportul ECRI privind România (al patrulea ciclu de monitorizare), Adoptat pe 19 martie 2014, Publicat pe 3 iunie 2014

toriului, atât timp cât mutarea se face în condițiile legii, iar măsura luată nu este determinată de apartenența persoanei sau a grupului de persoane în cauză la o anumită rasă, naționalitate, etnie, religie, categorie socială sau la o categorie defavorizată, respectiv din cauza convingerilor, vârstei, sexului sau orientării sexuale a acestora.

În același scop, anume de a elimina acele prevederi care includeau excepții cu caracter special, a fost modificat articolul 10, literele c) – g). În varianta anterioară modificărilor din 2013, refuzul acordării unor diferite servicii nu era considerat discriminare în cazul în care restrângerea era *“justificată obiectiv de un scop legitim, iar metodele de atingere a aceluși scop”* erau *“adecvate și necesare”*.

OG nr. 2/2001, privind regimul juridic al contravențiilor, prevede ca termen de prescripție a aplicării amenințării contravenționale 6 luni de la data săvârșirii faptei, în cazul contravențiilor simple, respectiv 6 luni de la data constatării faptei, în cazul contravențiilor continue.

Această prevedere se aplica și faptelor de discriminare, până la modificarea OG 137/2000 din 2013: Articolul 26 alin. 2¹: *Aplicarea sancțiunilor contravenționale prevăzute la alin. (1) se prescrie în termen de 6 luni de la data sesizării Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării.*

Înainte de modificările din 2013, mai exista o neconcordanță între Directiva 2000/43/CE și legea națională, anume cea legată de sarcina probei. Înainte de modificare, OG 137/2000 prevedea obligația reclamantului de a dovedi *“existența unor fapte care permit a se presupune existența unei discriminări directe sau indirecte, iar persoanei împotriva căreia s-a formulat sesizarea”* îi revenea *“sarcina de a dovedi că faptele nu constituie discriminare”*. Articolul 20 alin. (6) a fost modificat astfel încât reclamantul trebuie doar să **prezinte** *“fapte pe baza cărora poate fi prezumată existența unei discriminări directe sau indirecte”*, după care sarcina probei este inversată, persoana împotriva căreia s-a formulat sesizarea revenindu-i *“sarcina de a dovedi că nu a avut loc o încălcare a principiului egalității de tratament”*.

În anul 2016, fostul deputat PRU Bogdan Diaconu a depus un proiect de lege care urmărea abrogarea întregii Ordonanțe 137/2002. Acest lucru ar fi condus nu numai la pierderea principalei legi antidiscriminare din România, ci și la desființarea Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării. Proiectul legislativ, înregistrat la Camera Deputaților, a rămas uitat, ajungând să fie adoptat tacit la începutul anului 2017. Acest lucru înseamnă că Senatului îi rămâne responsabilitatea respingerii sale, lucru care, mai mult ca sigur, se va întâmpla. Procedura legislativă impune senatorilor să voteze pentru sau împotriva proiectului de lege, aprobarea tacită nefiind posibilă în această fază.

NOUL COD PENAL

Din data de 1 februarie 2014 a intrat în vigoare Noul Cod Penal, care prevede modificări care au legătură, direct sau indirect, cu reglementarea discursului instigator la ură.

În Noul Cod Penal, discursul instigator la ură este reglementat în **articolul 369**, infracțiunea fiind denumită *Incitarea la ură sau discriminare*: *“Incitarea publicului, prin orice mijloace, la ură sau discriminare împotriva unei categorii de persoane se pedepsește cu închisoare de la 6 luni la 3 ani sau cu amendă”*. Articolul 317 din Codul Penal incrimina **incitarea la discriminare**, considerându-se că instigarea la ură reprezintă un act material al instigării la discriminare. Noul Cod Penal incriminează în

mod explicit instigarea la ură, infracțiunea fiind denumită **incitarea la ură sau discriminare**. Față de articolul 317 din Codul penal, singura modificare este renunțarea la enumerarea criteriilor discriminării, considerându-se că acestea sunt deja reglementate de legea specială – Ordonanța Guvernului nr. 137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare.

O altă infracțiune preluată din Codul penal anterior este cea prevăzută de Art. 368 – **Instigarea publică**: *Fapta de a îndemna publicul, verbal, în scris sau prin orice alte mijloace, să săvârșească infracțiuni [...]*.

Noul Cod Penal reunește **abuzul în serviciu** contra intereselor persoanelor, contra intereselor publice și prin îngrădirea unor drepturi într-un singur articol. Alineatul 2 prevede în mod specific îngrădirea unui drept al unei persoane sau crearea pentru aceasta a unei situații de inferioritate pe temei de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, orientare sexuală, apartenență politică, avere, vârstă, dizabilitate, boală cronică necontagioasă sau infecție HIV/SIDA.

Articolul 405 privind propaganda pentru război a fost preluat din Codul penal anterior. Modificarea se referă la faptul că infracțiunea a fost inclusă în cadrul celor contra securității naționale, în timp ce în Codul penal anterior aceasta era inclusă în cadrul infracțiunilor contra păcii și omenirii.

OUG NR. 31 / 2002 PRIVIND INTERZICEREA ORGANIZAȚIILOR ȘI SIMBOLURILOR CU CARACTER FASCIST, RASIST SAU XENOFOB ȘI A PROMOVĂRII CULTULUI PERSOANELOR VINOVAȚE DE SĂVÂRȘIREA UNOR INFRAȚIUNI CONTRA PĂCII ȘI OMENIRII.

OUG nr. 31/2002 a suferit modificări în 2013, respectiv în 2015. Cele din 2015 au declanșat numeroase dezbateri în sfera publică.

Modificarea din 2013 prevede abrogarea articolului 7, care stabilea procurorul ca organ de urmărire penală pentru infracțiunile prevăzute de art. 3-6, în mod obligatoriu.

Modificarea din 2015 a fost propusă din mai multe motive. În nota de fundamentare pentru proiectul de lege care a adus modificările din 2015, inițiatorii atrag atenția asupra faptului că acele cazuri care au ajuns în fața Parchetului, în temeiul OUG 31/2002, s-au finalizat cu închiderea dosarului. Inițiatorii modificării OUG 31/2002 subliniază că majoritatea dosarelor au fost închise pe baza interpretărilor legii care fac referire la Holocaust. Interpretarea sintagmei “Holocaustul pe teritoriul României” s-a făcut, conform inițiatorilor legii, prin exploatarea faptului că teritoriile actuale ale României “nu corespund cu cele administrate în acea perioadă de guvernele istorice”³. Al doilea motiv pentru inițierea legii de modificare a fost faptul că varianta anterioară a ordonanței nu se referea și la Mișcarea Legionară, ci doar la fascism, rasism, xenofobie și la persoanele vinovate de săvârșirea unor infracțiuni contra păcii și omenirii.

Inițiatorii legii folosesc două argumente care susțin ipoteza acestora, anume că legionarismul face parte din familia mișcărilor fasciste. Primul argument este Legea 51/1991 privind siguranța națională a României, care consideră acțiunile legionare, alături de cele totalitariste, extremiste, fasciste,

³ Expunere de motive, disponibilă aici: <http://www.cdep.ro/proiecte/2014/100/90/3/em288.pdf>

rasiste, antisemite, revizioniste, separatiste, ca fiind acțiuni care *“pot pune în pericol sub orice formă unitatea și integritatea teritoriilor a României”*. Al doilea argument invocat de inițiatorii legii este o decizie a Înaltei Curți de Casație și Justiție – Secția I Civilă, care menționează: *“mișcarea legionară a fost în esență, organizație de tip paramilitar terorist, de orientare naționalist fascistă, cu caracter mistic religios, violent anticomunist, dar, printre altele, și antisemit”*⁴.

În propunerea de lege, se dorea introducerea în titlu a sintagmei *“combaterea infracțiunilor”*, însă actuala variantă a titlului ordonanței este: *“Ordonanță de urgență privind interzicerea organizațiilor și simbolurilor cu caracter fascist, legionar, rasist sau xenofob și a promovării cultului persoanelor vinovate de săvârșirea unor infracțiuni de genocid, contra umanității și de crime de război.”*

La articolul 1, care precizează aria de reglementare a ordonanței, a fost adăugat și caracterul legionar, alături de cel fascist, rasist sau xenofob. Același lucru a fost pus în practică și în ceea ce privește Art. 4 alin (1), (2) și Art. 5.

Articolul 2 definește termeni folosiți în ordonanță. A fost modificată definiția sintagmei *“holocaust pe teritoriul României”*, în prezent aceasta fiind înțeleasă ca *“persecuția sistematică și anihilarea evreilor și a romilor, sprijinită de autoritățile și instituțiile statului român în teritoriile administrate de acestea în perioada 1940-1944”*, spre deosebire de varianta anterioară, care făcea referire la anihilarea evreilor europeni de către Germania nazistă, de aliații și colaboratorii săi. În varianta anterioară, se făcea referire la anihilarea romilor după cum urmează: *“De asemenea, în perioada celui de-al Doilea Război Mondial, o parte din populația romă a fost supusă deportării și anihilării”*. Actuala definiție este clară din punct de vedere al timpului și spațiului precum și din punctul de vedere al rolului statului român în punerea în practică a politicii naziste. De menționat este faptul că inițiatorii au propus o variantă de definiție care nu includea menționarea romilor ca victime ale holocaustului, fapt ce a fost sesizat de către Guvern, în punctul de vedere asupra proiectului de lege.

Este adăugată în cadrul articolului 2 și o definiție a Mișcării Legionare: *“organizație fascistă din România care a activat în perioada 1927-1941 sub denumirile de «Legiunea Arhanghelului Mihail», «Garda de Fier» și «Partidul Totul pentru Țară»”*.

Articolul 6 din varianta anterioară a Ordonanței prevedea interzicerea și sancționarea negării holocaustului și a efectelor acestuia. Varianta modificată a articolului 6 extinde modalitățile prin care se poate realiza exprimarea în favoarea holocaustului: Articolul 6 (1): *“Negarea, contestarea, aprobarea, justificarea sau minimalizarea în mod evident, prin orice mijloace, în public, a holocaustului ori a efectelor acestuia, se pedepsește cu închisoare de la 6 luni la 3 ani sau cu amendă”*.

În plus, la Articolul 6 se adaugă un nou alineat care interzice și sancționează negarea, contestarea, aprobarea, justificarea sau minimalizarea genocidului, a crimelor contra umanității și a crimelor de război, așa cum sunt definite de Statutul Curții Penale Internaționale și în Carta Tribunalului Militar Internațional. Pentru a intra în sfera de acoperire a Art. 6 (2), genocidul, crimele contra umanității și crimele de război negate, contestate, aprobate, justificate sau minimalizate trebuie să fie recunoscute ca atare printr-o hotărâre a *“Curții Penale Internaționale, a Tribunalului Militar Internațional înființat prin Acordul de la Londra, la data de 8 august 1945, a Tribunalului Penal Internațional pentru fosta*

⁴ Decizia nr. 1.709 din 09 martie 2012 a Înaltei Curți de Casație și Justiție

Iugoslavie, a Tribunalului Penal Internațional pentru Rwanda sau a oricărui alt tribunal penal internațional înființat prin instrumente internaționale relevante și a căror competență este recunoscută de statul român”.

Au existat contestatari ai modificărilor aduse de Legea nr. 217/2015, pentru modificarea și completarea OUG nr. 31/2002 privind interzicerea organizațiilor și simbolurilor cu caracter fascist, rasist sau xenofob și a promovării cultului persoanelor vinovate de săvârșirea unor infracțiuni contra păcii și omenirii, denumită în spațiul public “legea antilegionară”. Dintre criticile aduse menționăm faptul că prin modificările aduse s-ar limita libertatea de exprimare și de conștiință. De asemenea, a fost criticat faptul că printre ideologiile care intră în aria legii menționate nu a fost inclus și comunismul. În plus, ca argument împotriva modificărilor aduse de Legea nr. 217/2015, a fost invocată existența altor reglementări care asigură interzicerea discriminării și protecția drepturilor omului.

Fostul deputat Bogdan Diaconu a încercat abrogarea acestei ordonanțe, însă propunerea sa legislativă a fost respinsă și în Senat și în Camera Deputaților, ieșind din circuitul legislativ pe data de 28 decembrie 2016.

ALTE PREVEDERI LEGISLATIVE LEGATE DE DISCURSUL INSTIGATOR LA URĂ

Legea nr. 4/2008 privind prevenirea și combaterea violenței cu ocazia competițiilor și a jocurilor sportive prevede că *“Incitarea în public sau prin mass-media la acte de violență, în legătură cu competiția sau jocul sportiv, de către conducătorii de cluburi, oficiali sau sportivi constituie contravenție.”* De asemenea, legea incriminează două fapte, anume *“Utilizarea în arena sportivă a simbolurilor fasciste, rasiste sau xenofobe, răspândirea ori deținerea, în vederea răspândirii, de asemenea simboluri în arena sportivă” și “Promovarea cultului persoanelor vinovate de săvârșirea unei infracțiuni contra păcii și omenirii sau promovarea ideologiei fasciste, rasiste ori xenofobe prin propagandă, săvârșită prin orice mijloace în incinta arenei sportive”,* făcându-se trimitere la Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 31/2002 privind interzicerea organizațiilor și simbolurilor cu caracter fascist, rasist sau xenofob și a promovării cultului persoanelor vinovate de săvârșirea unor infracțiuni contra păcii și omenirii.

Conform acestei legi, organizatorii de competiții sportive au obligația *„să nu permită folosirea sistemelor de comunicare cu publicul pentru incitarea spectatorilor la violență, la producerea de distrugerii sau la denigrarea imaginii participanților la competițiile sau jocurile sportive”.* În anul 2016, legea 4 / 2008 a suferit modificări, una dintre acestea fiind creșterea sancțiunilor pentru încălcarea acestei prevederi. De asemenea, au crescut amenzile și pentru nerespectarea de către organizatori a măsurilor menite să ajute la identificarea persoanelor sau grupurilor de persoane care s-au implicat în comportamentele sancționate de lege.

Legea nr. 60 din 1991 privind organizarea și desfășurarea adunărilor publice interzice, în cadrul Art. 9, adunările publice prin care se urmărește: *a) propagarea ideilor totalitare de natură fascistă, comunistă, rasistă, șovină sau ale oricăror organizații terorist-diversioniste, defăimarea țării și a națiunii, îndemnul la ură națională sau religioasă, incitarea la discriminare, la violență publică și la manifestări obscene, contrare bunelor moravuri.*

În 2016, fostul deputat Remus Cernea a înregistrat un proiect de lege care urmărea înlocuirea

legii 60 / 1991. Proiectul de lege a fost clasat. În cazul în care acesta ar fi fost adoptat, ar fi fost interzise adunările publice care urmăresc „îndemnarea la război de agresiune, la ură națională, rasială, etnică, religioasă, de clasă, ideologică, de gen ori privind orientarea sexuală” precum și „incitarea la discriminare sau violență publică”.

Legea nr. 504/2002 a audiovizualului conține o serie de prevederi care pot avea ca efect restrângerea discursului instigator la ură prezent la posturile de radio și de televiziune. Conform articolului 40 al acesteia, „Este interzisă difuzarea de programe care conțin orice formă de incitare la ură pe considerente de rasă, religie, naționalitate, sex sau orientare sexuală”. De asemenea, conform articolului 75¹ din aceeași lege, „În cazul unui serviciu media audiovizual la cerere provenind din statele membre ale Uniunii Europene, Consiliul poate restrânge temporar dreptul de liberă retransmisie dacă o astfel de măsură este necesară pentru unul dintre motivele următoare: a) ordine publică, în special prevenirea, investigarea, depistarea și urmărirea infracțiunilor, inclusiv protecția minorilor și lupta împotriva incitării la ură pe motiv de rasă, sex, religie sau naționalitate și împotriva încălcării demnității umane privind persoane fizice”. Trebuie remarcat aici caracterul limitativ al criteriilor în baza cărora este interzisă difuzarea programelor care incită la ură.

Reclamele difuzate în spațiul audio-vizual trebuie „să nu prejudicieze demnitatea umană” și „să nu includă nicio formă de discriminare pe motiv de rasă, etnie, naționalitate, religie, credință, handicap, vârstă, sex sau orientare sexuală” (articolul 29, literele c și d).

Codul de reglementare al conținutului audiovizual, adoptat prin decizia nr 220 / 2011 a Consiliului Național al Audiovizualului este complementar legii 504 / 2002. Articolul 47 al Codului este utilizat pentru a sancționa discursul instigator la ură. Pe data de 14 februarie 2017 acest articol a suferit modificări în sensul explicitării formelor de discurs al urii sancționabile și lărgirii numărului de criterii în baza cărora acest tip de discurs poate fi pedepsit. Noul text al articolului 47 este următorul:

„ (1) Este interzisă difuzarea în programele audiovizuale a oricăror forme de incitare la ură națională, rasială sau religioasă, la discriminare și la săvârșirea de infracțiuni de genocid contra umanității și de crime de război.

(2) Este interzisă difuzarea în programele audiovizuale a oricăror forme de manifestări rasiste, antisemite sau xenofobe.

(3) Sunt interzise în programele audiovizuale afirmații defăimătoare generalizatoare la adresa unui grup/comunități definit(e) de gen, vârstă, rasă, etnie, naționalitate, cetățenie, credințe religioase, orientare sexuală, nivel de educație, categorie socială, afecțiuni medicale sau caracteristici fizice.

(4) Sunt interzise în programele audiovizuale afirmații defăimătoare generalizatoare la adresa unei persoane pe baza apartenenței acesteia la un grup/o comunitate definit(ă) de gen, vârstă, rasă, etnie, naționalitate, cetățenie, credințe religioase, orientare sexuală, nivel de educație, categorie socială, afecțiuni medicale sau caracteristici fizice.”

De asemenea, articolul 48 al aceluiași cod interzice „prezentarea apologetică a regimurilor totalitare, nazist și comunist, a autorilor crimelor și abuzurilor acestor regimuri, precum și denigrarea victimelor acestora”.

PROPUNERI LEGISLATIVE CU IMPACT ASUPRA COMBATERII DISCURSULUI INSTIGATOR LA URĂ

Pe lângă propunerile deja menționate de modificare a legilor în vigoare care sunt folosite pentru combaterea discursului instigator la ură, în perioada de referință pentru cercetare au fost prezente pe agendele de lucru ale Senatului și Camerei Deputaților patru propuneri legislative cu impact direct asupra discursului de ură, precum și alte trei în baza cărora ar putea fi comise abuzuri în sensul îngădirii combaterii intoleranței sau promovării diversității. Dintre propunerile cu impact direct asupra combaterii discursului de ură, menționăm:

- **Propunerea legislativă privind promovarea demnității umane și toleranței față de diferențele de grup**, al cărei inițiator a fost Liviu Dragnea și care a fost detaliată în precedentul raport cu privire la discursul instigator la ură din România. Propunerea a fost aprobată în Senat și supusă votului în Camera Deputaților, existând controverse cu privire la rezultatele acestuia. Propunerea legislativă nu a fost adoptată până la acest moment, iar pe pagina oficială a Camerei Deputaților figurează ca fiind retrimisă la comisii.
- **Propunerea legislativă privind interzicerea organizațiilor, simbolurilor și faptelor cu caracter comunist și a promovării cultului persoanelor vinovate de săvârșirea unor infracțiuni de genocid contra umanității și de crime de război**. În definiția organizațiilor cu caracter comunist cu care operează propunerea de lege se face referire la promovarea „urii și violenței pe motive de diferență de clasă socială”. Per total, documentul pare să fie o oglindă a OUG 31 / 2002, și a fost deja respins de Senat. În prezent, se află înregistrat la Camera Deputaților.
- **Legea 30 / 2016**. Prin intermediul acestei legi, România a ratificat Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice, adoptată la Istanbul la 11 mai 2011. Conform textului convenției, statele semnatare „vor face, acolo unde este cazul, demersurile necesare pentru a include material didactic pe probleme cum ar fi egalitatea între femei și bărbați, rolurile de gen ne-stereotipe, respectul reciproc, rezolvarea non-violentă a conflictelor în relațiile interpersonale, violența de gen împotriva femeilor și dreptul la integritate personală, adaptate capacității în evoluție a elevilor, în curriculumul formal și la toate nivelele de educație”. Aceste măsuri, implementate corect, sunt de natură să diminueze efectele stereotipurilor negative și ale discursului de ură împotriva femeilor și reprezintă, în opinia autorilor prezentului studiu, forma cea mai sustenabilă de combatere a discursului urii. Deși legea conține câteva amendamente cu privire la aplicarea anumitor articole ale Convenției, niciunul dintre acestea nu influențează prevederile care au ca scop reducerea stereotipurilor și ale DIU
- **Proiectul de lege pentru modificarea Legii nr.489/2006 privind libertatea religioasă și regimul general al cultelor**, care prevede explicit dizolvarea asociațiilor religioase atunci când, prin activitatea lor, aduc atingere securității publice, „inclusiv prin promovarea unor

concepte religioase radicale, extremiste, xenofobe sau prin incitarea la acte de violență împotriva altor confesiuni religioase, [...] drepturilor și libertăților fundamentale ale omului”. Cel mai probabil, inițiatorii proiectului, deputații Iusein Ibram și Varol Amet, au urmărit scăderea șanselor de apariție pe teritoriul României a unor asociații religioase extremiste islamice. Proiectul de lege a fost adoptat de Senat iar în prezent se află înregistrat la comisiile de specialitate de la Camera Deputaților. Guvernul a dat, însă, aviz negativ acestuia.

În ceea ce privește propunerile legislative referitor la care există pericolul să fie folosite fie pentru a îngradi promovarea diversității, fie pentru a limita acțiunile de combatere a intoleranței, menționăm:

- **Propunerea legislativă pentru instituirea Zilei naționale de cinstire a martirilor români din temnițele comuniste.** Textul proiectului de lege permite autorităților publice locale și centrale ca, în ziua de 14 mai, să organizeze „comemorări oficiale, depuneri de coroane și alte manifestări menite să cinstească memoria acestor martiri români”. Demersul ar fi putut fi unul benign luptei împotriva discursului instigator la ură, însă numai în cazul în care textul legii ar fi prevăzut că persoanele private de libertate din motive politice în perioada comunistă care au făcut parte sau au fost simpatizanți publici ai Mișcării Legionare nu pot să fie comemorate cu prilejul Zilei naționale de cinstire a martirilor români din temnițele comuniste. În lipsa unei asemenea prevederi, considerăm că eventuala lege ar permite cultul persoanelor asociate cu Mișcarea Legionară, ceea ce ar intra în conflict cu OUG 31 / 2002. Propunerea legislativă a fost adoptată de Senat și în prezent se află la Camera Deputaților, unde a primit deja aviz negativ din partea Comisiei pentru drepturile omului, culte și problemele minorităților naționale.

- **Propunere legislativă pentru “Inocența Copilăriei” privind interzicerea cursurilor de educație sexuală în învățământul preșcolar, primar și gimnazial, fără acordul scris al părinților sau tutorelui.** Considerăm că, în cazul în care programa orelor de educație sexuală ar conține și informații cu privire la orientarea sexuală și fluiditatea de gen, eventuala lege rezultată din aprobarea propunerii legislative ar putea restrânge accesul elevilor la informații privitoare acestor subiecte. Proiectul de lege a fost adoptat de Senat, iar acum este înregistrat la Camera Deputaților, unde a primit un aviz comun de respingere din partea Comisiei pentru învățământ, știință, tineret și sport și Comisiei juridică, de disciplină și imunități. De asemenea, Guvernul României a avizat negativ propunerea de lege.

PROPUNERI LEGISLATIVE CARE REPREZINTĂ O EXPRESIE A INTOLERANȚEI

Considerăm că, în perioada octombrie 2015 - decembrie 2016 au existat șase propuneri legislative înregistrate la Senat sau la Camera Deputaților care reprezintă în sine o expresie a intoleranței. Cinci dintre aceste propuneri, toate respinse definitiv, vizau, direct sau indirect, minoritatea maghiară și revendicările culturale și politice ale unora dintre reprezentanții acesteia. Relevant este că trei dintre cele cinci propuneri au aparținut fostului deputat Bogdan Diaconu, liderul Partidului România Unită:

- **Propunerea legislativă privind declararea UDMR drept organizație ilegală, anti-constituțională și anti-statală.** Pe lângă desființarea UDMR, proiectul de lege propunea confiscarea patrimoniului organizației, vacantarea posturilor în care fuseseră aleși reprezentanți ai

acesteia, precum și interzicerea candidaturii acestora pentru orice funcție aleasă pentru o perioadă de 10 ani

- **Propunerea legislativă pentru respectarea utilizării limbii române ca limbă oficială a statului român**, care viza, de fapt, împiedicarea sub orice formă a folosirii limbilor minorităților naționale în administrația publică locală
- **Propunerea legislativă privind declararea Zilei de 4 Iunie Ziua Trianonului și a luptei împotriva asupririi maghiare**. Conform proiectului de lege, autoritățile române urmau să sărbătorească oficial ziua semnării Tratatului de la Trianon, un moment extrem de sensibil pentru comunitatea maghiară. Mai mult, propunerea prevedea pedeapsa cu închisoarea de la 1 la 5 ani pentru fapta de a „contesta istoria asupririi maghiare asupra românilor din Transilvania”

Celelalte trei propuneri legislative sunt următoarele:

- **Propunerea legislativă pentru modificarea Legii 500/2004 privind folosirea limbii române în locuri, relații și instituții publice**, prin care se dorea stabilirea obligativității ca emisiunile live în limbile minorităților și emisiunile având caracter religios, etnografic și de divertisment ale posturilor locale și regionale de televiziune în limbile minorităților naționale să fie subtitrate în română
- **Propunerea legislativă de modificare și completare a Legii nr. 75/1994 privind arborarea drapelului României, intonarea imnului național și folosirea sigiliilor cu stema României de către autoritățile și instituțiile publice**. Proiectul legislativ își propunea, practic, restricționarea utilizării drapelului Ținutului Secuiesc, precum și pe cel al Ungariei, de către administrația locală din zonele locuite de maghiari. Proiectul trecuse, prin aprobare tacită, de Senat, fiind respins la Camera Deputaților.
- **Propunerea legislativă de modificare a Constituției României**, astfel încât textul articolului 48, alineatul 1 să fie „Familia se întemeiază pe căsătoria liber consimțită între un bărbat și o femeie, pe egalitatea acestora și pe dreptul și îndatorirea părinților de a asigura creșterea, educația și instruirea copiilor”. Textul articolului 48, alineatul 1, din momentul de față vorbește despre căsătoria dintre soți, permițând, în teorie, adoptarea unor legi care să reglementeze căsătoria între persoane de același sex, precum și adopția de copii de către astfel de cupluri. Propunerea legislativă este o inițiativă cetățenească, asumată prin semnătură de aproximativ trei milioane de cetățeni, a trecut de verificările Curții Constituționale, a trecut de Camera Deputaților și este de așteptat ca în anul 2017 să fie organizat referendumul de modificare a Constituției.

JURISPRUDENȚA CURȚII EUROPENE A DREPTURILOR OMULUI LEGATĂ DE DISCURSUL INSTIGATOR LA URĂ

Discursul instigator la ură a făcut obiectul unui număr semnificativ de cauze de pe rolul Curții Europene a Drepturilor Omului. Discursul instigator la ură nu apare menționat, ca atare, în niciunul dintre drepturile prevăzute de Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Articolul 3 din Convenție prevede dreptul de a nu fi supus torturii, tratamentelor degradante și inumane. A folosi un discurs instigator la ură, în anumite contexte, poate reprezenta încălcarea demnității umane a unor indivizi sau grupuri, ceea ce poate fi interpretat ca o încălcare a Art. 3 din Convenție. Cauzele CEDO legate de discursul instigator la ură sunt discutate, de cele mai multe ori, în contextul limitării libertății de exprimare, drept prevăzut de Articolul 10 din Convenție.

HANDYSIDE ÎMPOTRIVA MARII BRITANII

Cu privire la importanța dreptului la exprimare, Curtea a stabilit, încă de la emiterea hotărârii în cazul *Handyside împotriva Marii Britanii*⁵, faptul că este una dintre “bazele esențiale ale unei societăți democratice, una dintre condițiile de bază pentru progres și pentru dezvoltarea tuturor”. Curtea a mai stabilit, în *Handyside*, că Articolul 10 protejează nu doar “idei care sunt privite favorabil și considerate inofensive [...], dar și pe acelea care șochează, ofensează sau deranjează statul sau orice alt sector al populației”. Secțiunea de față își propune să marcheze diferențele poziții luate de CEDO, în ceea ce privește tensiunea dintre libertatea de exprimare și alte drepturi, relevante pentru subiectul discursului instigator la ură – libertatea de religie (art. 9 din Convenție), dreptul la respectarea vieții private (art. 8 din Convenție), demnitatea umană, protejată de articolul 3 din Convenție.

OTTO-PREMINGER-INSTITUT CONTRA AUSTRIEI

De exemplu, într-un caz în care libertatea de exprimare a intrat în conflict cu libertatea de religie, în cazul *Otto-Preminger-Institut contra Austriei*, CEDO a subliniat protecția specială de care beneficiază libertatea de gândire, conștiință și religie. Aplicantul, Otto-Preminger-Institut, a încercat să difuzeze un film care jignește religia catolică și sentimentele religioase ale persoanelor din Tyrol, o regiune în care majoritatea populației este catolică. Autoritățile au interzis difuzarea filmului într-o sală publică și au confiscat filmul. Aplicantul a pretins încălcarea libertății de exprimare.

Având în vedere că ar fi fost mult prea controversat să se pronunțe asupra semnificației “respectului” față de libertatea de religie⁶, Curtea a decis să excludă din rândul tipurilor de discurs protejat

⁵ Hotărârea din 7 decembrie 1976

⁶ Malcom D. Evans, “From Cartoons to Crucifixes: Current Controversies Concerning the Freedom of Religion and the Freedom of Expression before the European Court of Human Rights”, *Journal of Law & Religion*, Vol. XXVI, 2010

“jignirea gratuită”⁷, care aduce atingere drepturilor altora și care nu contribuie sub nicio formă la dezbateră publică⁸. Curtea a reținut că nu a fost încălcată libertatea de exprimare a applicantului, cu mențiunea că trei dintre judecătorii au emis o opinie separată. Opinia majoritară subliniază că restricția impusă de stat avea scopul de a respecta sentimentele religioase ale populației catolice, precum și de a asigura pacea religioasă. Pe de altă parte, opinia separată argumentează că art. 9 nu protejează sentimente religioase și că applicantul a luat suficiente măsuri de precauție, prin anunțul public, pentru a-i preveni pe cei care s-ar fi simțit jigniți la vederea filmului.

WINGROVE CONTRA MARIII BRITANII

Tot într-o cauză care privește conflictul între libertatea de exprimare și libertatea de religie, *Wingrove contra Marii Britanii*⁹, CEDO a reținut că legile care interzic blasfemia religioasă pot fi necesare într-o societate democratică și pot fi compatibile cu Convenția doar dacă există proporționalitatea între modul în care sentimentul anti-religios este exprimat și pedepsele aplicate de stat. CEDO afirmă că nu se consideră blasfemie a exprima și a publica opinii ostile față de religia creștină, în cazul în care publicația este “decentă și temperată”. CEDO reafirmă principiul conform căruia “jignirile gratuite” și profanatorii nu sunt protejate de Convenție, principiu statuat în *Otto-Preminger-Institut contra Austriei*.

FÉRET CONTRA BELGIEI

În ceea ce privește discursul instigator la ură, CEDO a împrumutat testul “*bad tendency*” din doctrina Curții Supreme a SUA, **test care permite restricția libertății de exprimare de către stat atunci când un discurs are ca singur scop să incite sau să determine o acțiune ilegală**. Curtea Supremă a SUA a abandonat această doctrină, în prezent protejând inclusiv discursul instigator la ură, spre deosebire de CEDO, care tinde să nu protejeze discursul instigator la ură, aplicând testul “*bad tendency*”. Deși favorabil luptei împotriva discursului instigator la ură, au existat și voci care critică această doctrină a Curții, inclusiv din rândul judecătorilor CEDO, care au emis opinii separate în cauze precum *Féret contra Belgiei*. În cauza *Féret contra Belgiei*, CEDO a hotărât că libertatea de exprimare nu a fost încălcată prin faptul că un membru al partidului de extremă dreapta, Front National, a fost condamnat pentru incitare la ură pe teme rasiale. Trei judecători au argumentat, într-o opinie separată, că broșurile distribuite de membrul Front Național nu incitau la violență sau la vreun act concret de discriminare, și că sancțiunile aplicate de către statul belgian au fost disproporționate. Se vede faptul că judecătorii semnatori ai opiniei separate preferă doctrina americană, care protejează toate tipurile de discurs, inclusiv cel instigator la ură. Majoritatea judecătorilor CEDO, în această cauză și nu numai, este totuși

⁷ „*Gratuitous offence*”

⁸ Cauza *Otto-Preminger-Institut contra Austriei*, Hotărârea din 20 septembrie 1994, §49

⁹ Hotărârea din 25 noiembrie 1996

refractară în a acorda protecție discursului instigator la ură, ceea ce este de înțeles, având în vedere istoria europeană.

VEJDELAND ȘI ALȚII CONTRA SUEDEI

În cauza *Vejdeland și alții contra Suediei*¹⁰, aplicanții au distribuit 100 de broșuri, lăsându-le în dulapurile unor elevi. Broșurile au fost realizate de o organizație – National Youth și conțineau sintagme precum „*propagandă homosexuală*”, considerând homosexualitatea ca având un „*efect distructiv moral asupra esenței societății*”, precum și cauza pentru HIV și SIDA. Aplicanții au fost condamnați pentru incitare împotriva unui grup, ceea ce a fost considerat, de către aceștia, o încălcare a dreptului la liberă exprimare. CEDO a hotărât, în unanimitate, că nu a fost încălcat art. 10 din Convenție. Doi dintre judecători au emis o opinie concurentă. Menționând că au fost foarte aproape de a concluziona că s-a încălcat libertatea de exprimare, cei doi judecători argumentează că ceea ce i-a determinat să considere opusul, a fost în special fenomenul de hărțuire și discriminare cu care se confruntă elevii și studenții LGBT.

NORWOOD CONTRA MARIİ BRITANII

O altă cauză CEDO care abordează discursul instigator la ură este *Norwood contra Marii Britanii*¹¹. Aplicantul, membru al partidului politic de extremă dreapta British National Party, a afișat un poster mare la fereastra apartamentului său, care conținea o imagine a turnurilor gemene în flăcări, alături de următorul mesaj: „Islam, afară din Anglia – Protejați poporul englez”. Aplicantul a fost condamnat pentru afișarea mesajului și imaginii ostile, amenințătoare și abuzivă la adresa unui grup rasial sau religios. Aplicantul s-a adresat către CEDO pentru încălcarea art. 10 din Convenție. CEDO a făcut referire la Articolul 17 din Convenție, care interzice abuzul de drept: „*Nicio dispoziție din prezenta Convenție nu poate fi interpretată ca autorizând unui stat, unui grup sau unui individ, un drept oarecare de a desfășura o activitate sau de a îndeplini un act ce urmărește distrugerea drepturilor sau libertăților recunoscute de prezenta Convenție, sau de a aduce limitări acestor drepturi și libertăți, decât cele prevăzute de această Convenție.*” Astfel, s-a considerat că aplicantul a invocat dreptul său la liberă exprimare într-o formă care abuzează de drepturile celorlalți, contrar celor prevăzute de art. 17. Afișarea posterului a constituit o „*expresie publică de atac față de toți musulmanii din Marea Britanie*”, care nu beneficiază de protecția asigurată de art. 10 din Convenție. Invocarea art. 17 din Convenție conduce la respingerea plângerii ca inadmisibilă.

GÜNDÜZ CONTRA TURCIEI

În cauza *Gündüz contra Turciei*¹², aplicantul s-a adresat către CEDO cu privire la pretinsa încălcare a dreptului său la liberă exprimare. Aplicantul, lider al unei secte islamiste, a făcut declarații, în timpul unei dezbateri televizate, cu privire la nemulțumirea sa legată de instituțiile contemporane seculare și democratice din Turcia, descriindu-le ca profane. Acesta a solicitat, în mod deschis, introducerea

¹⁰ Hotărârea din 16 noiembrie 2004

¹¹ Hotărârea din 4 decembrie 2003

¹² Hotărârea din 24 iunie 2003

legii sharia. Instanțele din Turcia l-au condamnat pe aplicant la 2 ani de închisoare, pentru incitare la ură și ostilitate, pe teme de diferențe religioase. În această cauză, CEDO a hotărât că a fost încălcat articolul 10 din Convenție. Curtea a observat că aplicantul a fost invitat în emisiune întocmai pentru a-și prezenta viziunea nonconformistă, inclusiv sub aspectul criticării valorilor democratice, care nu sunt compatibile cu concepția sa despre Islam. Curtea subliniază faptul că aceste subiecte sunt foarte dezbătute în mass-media din Turcia și constituie o problemă de interes general. Încă o dată, se menționează de către CEDO că art. 10 protejează inclusiv informații și idei care șochează, jignesc sau deranjează. CEDO nu a considerat că afirmațiile aplicantului au instigat la violență sau la ură, concluzionând, așadar, că prin măsurile luate de statul turc împotriva aplicantului, s-a încălcat dreptul la liberă exprimare.

GARAUDY CONTRA FRANȚEI

Un alt aspect asupra căruia s-a pronunțat CEDO în câteva cauze este problema negării Holocaustului. În cauza ***Garaudy contra Franței***¹³, aplicantul a fost condamnat de către instanțele franceze pentru negarea crimelor împotriva umanității, pentru publicarea unor afirmații defăimătoare și pentru incitare la ură rasială. Aplicantul, fost politician, a publicat o carte controversată, care, printre altele, ridică sub semnul întrebării natura și condițiile Holocaustului, numărul de evrei uciși, existența camerelor de gazare și legitimitatea Tribunalului de la Nuremberg. CEDO a respins plângerea, invocând art. 17 – abuzul de drept – și reținând: *“Negarea și rescrierea acestui tip de fapte istorice subminează valorile pe care se bazează lupta împotriva rasismului și antisemitismului și constituie o amenințare gravă la adresa ordinii publice”*.

CEDO a instituit practica de a invoca art. 17, considerând că anumite tipuri de discursuri sunt incompatibile cu valorile proclamate și garantate de Convenție, precum: negarea Holocaustului, justificarea politicii pro-naziste, conectarea tuturor musulmanilor cu acte grave de terorism, sau portretizarea evreilor ca reprezentând sursa răului din Rusia.¹⁴

DELFI AS CONTRA ESTONIEI

În ceea ce privește exprimarea discursului instigator la ură prin mediul online, CEDO a emis o hotărâre în cauza ***Delfi As contra Estoniei***¹⁵. Agenția de știri online estoniană, Delfi, a publicat un articol despre o decizie controversată a unei companii de feriboturi. Din 185 de comentarii ale cititorilor articolului, 20 conțineau insulte și/sau limbaj de amenințare adresate acționarului principal al companiei de feriboturi. Acționarul, prin avocat, a solicitat ștergerea comentariilor jignitoare și acordarea daunelor. Agenția de știri a șters comentariile în aceeași zi în care i-a fost solicitat, însă a refuzat acordarea daunelor solicitate. Instanțele naționale estoniene au decis să oblige agenția de știri să plătească daune, reținând, totodată, că agenția de știri ar fi trebuit să prevină publicarea comentariilor jignitoare și să le șteargă de pe website din proprie inițiativă. Instanțele naționale au considerat

¹³ Vezi Hotărârea Lehideux și Isorni contra Franței, cauza Garaudy contra Franței, cauza Norwood contra Marii Britanii, cauza Witzsch contra Germaniei, respectiv cauza Pavel Ivanov contra Rusiei.

¹⁴ Hotărârea din 10 octombrie 2013, respectiv Hotărârea Marii Camere din 16 iunie 2015.

¹⁵ Hotărârea din 15 martie 2012

că agenția de știri a avut de câștigat inclusiv din punct de vedere economic, deoarece comentariile au atras mai mulți vizitatori ai site-ului, ceea ce a determinat câștiguri provenite din publicitate. CEDO a reținut că nu a fost încălcată libertatea de exprimare, prin măsurile luate de statul estonian, inclusiv prin hotărârea Marii Camere. Se menționează, de către CEDO, că nu se poate solicita celor care depun plângeri să identifice autorii comentariilor anonime. Agenția de știri și-a asumat o anumită responsabilitate pentru comentariile cititorilor, permițându-le acestora să publice comentarii anonime.

PIHL CONTRA SUEDEI

Cauza Pihl contra Suediei se găsește într-o relație deosebit de strânsă cu cauza Delfi contra Estoniei, atât pentru că amândouă se referă la comentarii publicate în mediul online, cât și pentru că CEDO citează masiv cauza Delfi contra Estoniei în motivarea hotărârii. Circumstanțele cazului sunt următoarele: în septembrie 2011, o mică organizație neguvernamentală din Suedia publica un articol despre aplicant în care se afirma că acesta făcuse parte dintr-un partid Nazist. A doua zi, în subsolul articolului, un utilizator anonim a publicat un comentariu în care spunea că aplicantul ar fi consumator de hașiş. Peste nouă zile, aplicantul a solicitat organizației să șteargă articolul și comentariul, iar aceasta s-a conformat a doua zi de la primirea solicitării, publicând, de asemenea, un articol în care își cerea scuze pentru afirmația făcută. Aplicantul a dat în judecată organizația, cerând daune morale de 1 coroană suedeză, întrucât articolul și comentariul fuseseră deja preluate de alte site-uri și puteau fi găsite prin intermediul motoarelor de căutare. Toate instanțele de judecată Suedeze nu i-au dat dreptate aplicantului. Sesizată, CEDO a decis, de asemenea, să respingă solicitarea aplicantului. Din motivarea Curții reiese că următoarele aspecte au fost determinante în respingerea solicitării: (1) articolul și comentariul au fost șterse și s-au oferit scuze publice; (2) subiectul comentariului reclamat nu coincidea cu subiectul articolului, prin urmare era greu de anticipat de administratorii site-ului că un asemenea comentariu ar putea apărea; (3) organizația nu este una foarte cunoscută publicului, deci este puțin probabil ca articolul să fi avut o audiență largă; (4) pasarea către utilizatori a răspunderii pentru conținuturile generate de aceștia are un efect detrimental asupra libertății de expresie, **mai ales în cazul site-urilor necomerciale**; (5) în cazul în care conținutul ar fi luat forma discursului instigator la ură sau ar fi fost mai violent, organizația ar fi putut fi găsită vinovată.

AKSU CONTRA TURCIEI

Cauza Aksu contra Turciei¹⁶ se referă la promovarea imaginilor stereotipice, jignitoare, în publicații sponsorizate de stat. Aplicantul, de origine romă, s-a adresat CEDO cu privire la două publicații - un dicționar, parțial finanțat de Ministerul de Cultură turc și o carte scrisă de un profesor și publicată de Ministerul Culturii. Ambele publicații conțineau idei legate de faptul că romii sunt hoți. Aplicantul a considerat că cele două publicații îl jigneau, având în vedere identitatea sa romă, încălcându-se art. 14, interzicerea discriminării, coroborat cu art. 8. Curtea a decis următoarele: să nu examineze plângerea sub aspectul încălcării art. 14; să examineze plângerea sub aspectul încălcării art. 8 – dreptul la respectarea vieții private; să analizeze tensiunea dintre dreptul la liberă exprimare și dreptul la respectarea vieții private.

¹⁶ Probe suficiente care să creeze, la prima vedere, o prezumție de discriminare, în cazurile de discriminare indirectă.

Din păcate, CEDO a decis să nu examineze plângerea sub aspectul discriminării, considerând că lipsește diferența de tratament, având în vedere că aplicantul nu a reușit să aducă probe suficiente astfel încât să se creeze o prezumție că publicațiile au avut un efect sau intenție discriminatorie. Au existat critici cu privire la această argumentare a Curții, având în vedere că de obicei se solicită probe *prima facie*⁸ doar în cazurile de discriminare indirectă, nu și în cele de discriminare directă. În plus, faptul că aplicantul s-a simțit jignit de conținutul celor două publicații, fiindu-i afectată reputația, constituie în sine o probă *prima facie*.

Un aspect pozitiv al deciziei din cazul *Aksu contra Turciei* este că s-au reținut următoarele: „Orice stereotip negativ legat de un grup, când atinge un anumit nivel, este capabil să afecteze simțul identității al grupului, precum și sentimentele de apreciere proprie și de încredere în sine ale membrilor grupului. Sub acest aspect, se poate interpreta că este afectată viața privată a membrilor grupului”.

Curtea a reținut că nu a fost încălcată Convenția, prin finanțarea de către stat a celor două publicații care conțin stereotipuri negative la adresa romilor.

CC BY 3.0

ActiveWatch

Calea Plevnei nr. 98, bl. 10C, sector 1, București; CP 2 OP 67

021 313 40 47 021 637 37 67

www.activewatch.ro blog.activewatch.ro

www.facebook.com/ActiveWatch

www.cyberhate-watch.ro